

Consilium montis pietatis a

Appollogia fratris Ludouic

Confutatio questiuuncule con
pi de rotingo.

00

01

02

03

04

05

06

07

08

09

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

Consilium montis pietatis a fratre Fortunato perusino editum.

Appollogia fratris Ludouici de la ture cōtra cuiusdam inuectiuā.

Confutatio questiuncule contra montem pietatis fratris Philippi de rotingo.

Consilium monasterii de sancto et omnino per ipsum ordinem.
et propter istas rationes et ob causas
consilio quodammodo contra istos fuisse scriptum.

In nomine domini Amen.
 Hec est copia siue transumptus
 cuiusdam consilii editi super Montem
 pietatis et prestiti pauperum:
 cum subscriptionibus multorum
 famosissimorum theologorum et
 doctorum iuriscanonicorum et civilium.
 cuius quidem consilii cum sub-
 scriptionibus tenor de verbo ad
 verbum sequitur. et est infrascriptus: v3.
 Consilium Montis pietatis edi-
 tum a doctissimo et venerando patre
 .S. fortunato perusino ordinis.
 minorum obseruantie.

Punctus talis est. Ciuitas flo-
 rentina ut charitate faceret
 egenis christocolis: et ad effu-
 gandam voraginem vix be-
 braicarum: posuit in manibus
 cuiusdam depositarii sex milia ducatorum
 vel circa. ut ille talis teneatur mutuare ege-
 nis pro termino anni usque ad sex ducatos
 et non ultra pro qualibet vice: cui receptio-
 ne tantum pignorum. Ad quorum guberna-
 tionem deputauit quendam alium fidum mer-
 catorem. Qui quidem depositarius et con-
 seruator pignorum: vel massarius: necessa-
 rio habeat scribere mutationes singulas
 in libris eorum: plures facere apodixas con-
 seruare pignora: habere pro hoc opere do-
 mum conductam: et alia instrumenta ad hoc
 necessaria ponere industriam: laborem: pi-
 terque teneri de periculo et deterioratione: si
 hoc eorum eueniret culpa: facere fieri banni-
 menta plura: et venditiones pignorum: si si-
 muto anno non reuerentur. Et ipsa luitione
 vel venditione facta: ciuitas nihil aliud in-
 tendit rehabere nec effectualiter rehabere: ni-
 si solam sortem mutuata. Ipsis autem of-
 ficialibus: quod conueniens est ratione locatio-
 nis operarum et industrie periculi laborum
 pensionis domus. etc. ut recipiant conuenien-

tem mercedem et non excedant: limitauit of-
 ficiu salarium puta. 100. ducatorum. Quod
 tamen sic extrahi et hauriri debere decreuit
 v3. q2 declarauit quod dicti officiales non pos-
 sint accipere pro singulo ducato ultra unum
 quattrinum pro quolibet mense. Qui qua-
 treni simul collecti in fine anni usque ad cir-
 ca dictam summam. 100. ducatorum verifi-
 militer possunt ascendere. Verum quod de fu-
 turis contingentibus non potest dari certa
 ratio nec quantitas: quod si multi erunt peten-
 tes mutuum: multi etiam erunt quattreni. Si
 pauci: pauci et ipsi quattreni inueniuntur. De-
 clarauit quod si in fine anni inueniantur puncta
 litera. 100. bene quidem. Si vero minus pu-
 ta. 90. tunc illi. 10. que illis officialibus defi-
 cient: supplebunt de introitibus sequentis
 anni. Si autem ultra forent: puta. 110. Tunc
 fecit fieri bannimenta plura: quod ille mutuata-
 rius qui intenderet aliquam excrecentem
 rehabere portionem sibi tangentem: tenea-
 tur protestari post acceptionem mutui sal-
 tem infra. xv. dies: quod mutuum recipit ani-
 mo rehabendi talem portionem quantum-
 cumque paruula foret. Si autem non protestabi-
 tur. ex nunc prout ex tunc intelligatur vnus
 quisque mutuatarius per presens bannimen-
 tum pluries replicatus esse volens: primo ma-
 dare ipsis officialibus quod amore dei pro ani-
 ma sua: ac suorum mortuorum: illam paruula
 quantitatem errogent pauperibus et in pi-
 os usus conuertant. de consensu duorum sa-
 cerdotum vel religiosorum: vel aliorum qui-
 bus fama testimonium perhibeat. Adodo
 queritur. An dicta ciuitas aliquo modo pec-
 cet: Cum nihil penitus accipiat nisi suam
 quantitatem mutuata: vel illi officiales qui
 ultra non recipiunt: nisi salarium pro loca-
 tione suarum operarum cum si aliquid pe-
 nes ipsos est: est penes ipsos tanquam procu-
 ratores ad fideliter erogandum: vel prote-
 stantibus reddendum.

Quia talis dubij declaratio
 utilissima salubris et necessa-
 ria est. Ideo pro eius dilucida-
 tione aduertendum: quod ex di-
 cto puncto et thematibus supranar-
 rato quattuor exoriri videntur contractus: quorum
 notitia necessaria est. nisi enim ipsorum con-

tractus notio habeatur: qui sunt quasi fun-
damenta et origines discussionis ac deter-
minationis quid iustum et quid iniustum
quis consequatur ex commutativa iusticia
perfecte directio consuetudine haberi non potest.
Quia sine fundamento edificium non subsistit
sic subsistentia rami non datur sine radice: ut
p3 i. c. cum paulus. i. q. i. et in. c. veniens d. ele. non
bap. mi. unde dicebat Augustinus theologus
ciprianus. non sine sole radius. non sine fonte
rivulus. non sine radice ramusculus erit. nec
sine peccato infernus. In acquirendis. n. dijs
ex commutativa iusticia contractus et pacta sunt
radicalia fundamenta ut p3 in. l. traditionib.
C. de pac. cu3 si. Qui quidem contractus ex pu-
cto collecti: talia sortiri videntur noia. et sic
effectualiter celebrari. Quia primo inif. con-
tractus mutui. secundo contractus pignoris. ter-
tio contractus locationis seu contractus inno-
minatus. Facio ut des. quarto et ultimo con-
tractus mandati. primi duo. s. contractus mu-
tui et pignoris celebrantur inter civitates et par-
ticulares mutuatarios seu pignorantes me-
diante istis officialibus qui nomine civita-
tis mutuatur et recipiunt pignora. Quia ille vi-
detur facere contractum cuius noie contrahit:
ut in regula qui per alium. de reg. iur. li. vi. fac.
et mulieres de sen. exco. et. c. primum. de offi. de
leg. Reliqui vero duo. s. contractus locatio-
nis et mandati celebrantur inter ipsos mutua-
tarios et illos officiales ad eorum commodum
et incommodum et sic ab ipsis officialibus non
nomine civitatis. sed ut a privatis personis.
Quod p3 ex hoc: quod ad damnum et periculum ipo-
rum est si pignora pdantur seu deterioran-
tur et etiam salarii quod tribuitur datur pro ipo-
rum labore adeo quod si ipsi officiales a privatis
laribus mutuatariis non reciperent eorum da-
num esset et non civitatis. Et non inconuenit quod
vna et eadem persona substantialiter diversis re-
spectibus reputetur diversa. et vice duarum te-
neatur ut p3 exo. xxvi. de angelo qui missus a
deo vocavit se deum et in sba propria vocat se
creaturam: ut p3 apoc. ult. quoniam enim volebat Jo-
hannes adorare dixit. Vnde ne feceris consue-
tus et frater tuus sum. Ita et io. i. Johannes di-
xit se non esse helyas quoniam est substantiali-
ter: Et christus appellavit eum helyam quoniam ad
officium. Quia sicut helyas venit quoniam ad vir-

tutem pervenit: ut precursor primi adventus domini
sic helyas erit precursor secundi adventus unde
non inconuenit quod diversa cesset persona quam
mutuat et recipit pignus: quod tunc represen-
tat civitates et diversa quam recipit pro salario
parvam illam pecuniam. Unde ex separatis cau-
sis recipiunt isti pecuniam mutuata: quod hoc
noie civitatis faciunt et ex alia causa illos quare
nos quod ratione laboris periculi et industrie et sic
ex contractu locationis. Unde cum ex diver-
sis causis iste receptiones fiat de vna in re-
liqua non fit illatio ut dicitur in. l. naturali-
ter. §. nihil. c. de. ff. de acquir. pos. et in. l. cum
actum. ff. de nego. gest. Nam contractus isti su-
peranominati liciti sunt omnes dino iure piter
et humano si in eis servatur iustitia commu-
tativa que in his equaliter debet servari: ut
p3 p. scriptum Thoma. fa. fe. q. lxxvii. Sed particu-
lariter et distincte demonstratur de mutuo in mat.
v. volenti a te mutuari ne queraris. Et lu. vi.
Mutuum date nihil inde sperantes. Appro-
batur et iure positivo quod ad repetendum rem mu-
tuata et ipso mutuo dantur rationes et re-
media in toto titulo. ff. et. C. si cer. pe. Et de
iure canonico in. c. In civitate et. c. consuluit
et. de vsu. Similiter de contractu pignoris quod
sit licitus demonstratur di. xxi. in. c. i. ibi si pi-
gnus a primo tuo acceperis et in toto titu-
lo de pignoribus. C. et. ff. ac pariter in decre-
talibus eo. ti. Et p. s. Thoma. fa. fe. q. lxxviii. con-
tractus et locationis approbatus est. ff. et. C.
locati p. totum. et in decretalibus titulo. de loca-
to. et ea. di. xxi. c. si conductum ibi venerat pro
mercede operis sui. vel quod resultet contractus
innominatus facio. ut des. Qui eodem mo-
do licitus est: ut p3 i. l. naturalis. ff. de p. scrip.
verb. Contractus vero mandati eque de se in-
stus est ac per iura approbatus ut ostenditur
in toto titulo. ff. et. C. mandati et in decretalibus
in toto titulo de procuratoribus. Redendo er-
go ad primum. s. contractum mutui sciendum est tunc
ibi fore iustitiam quam nihil ultra rem mutuata
recipit secundum Thoma. in p. dicta. q. lxxviii. Quod
perfecto cernitur in casu nostro: quod civitas nihil
habet nisi sola nudam sortem mutuata ex charita-
te tunc vero iniustitia et usura foret si recipe-
retur a civitate aliquod munus vel quod illud es-
set a manu ut aliqua manualis redditio vel
quod esset ab obsequio puta aliquod servitium

quod posset pecunia estimari: vel a lingua: ut puta quod aliquis mutuatarius propter hoc mutuum diceret aliquid quod ad utilitatem pecuniaria redundaret ipsi mutuant: ut esset si doceret eum: vel quod fidei. Istis enim tribus modis recipit aliquid usurarie ut habetur a doctoribus theologie: maxime Sco. Ric. De. d. palu. et dno bon. in. iij. di. xv. hoc idem. Tho. i. p. dicta. q. lxxviii. fac illud Gre. super illud Isa. xxxij. Qui excutit manus suas ab omni munere: ubi dicit triplex est munus. A manu. s. et a lingua: et ab obsequio. Et cum in casu isto nil penitus ipsi communitati: ultra sortem veniat: succedit: quod nec est: nec potest esse peccatum: imo potius mutuando gratis. fit quod a iure consulto suadet i. l. comodato. §. sicut. ff. comodati. Et de condi. indebi. l. si non sorte. §. libertus. ubi dicitur homo homini obsequium et officium debet. et l. servus ea. ff. de ser. expor. Et hoc quantum ad contractum mutui predicti. Contractus vero pignoris tunc esset iniustus et usurarius quando pro re mutuata pignora res fructifera: vel ad aliam commoditatem apta: que posset pecunia estimari: ita ut ille mutuans uteretur tali re pignoriata: et caperet fructus ex ea: ipsos non computando in sortem: ut p. per doc. in. cap. ad nostram de emp. et ven. et in ca. illo vos de pigno. ubi per Jo. An. butrigo. et panor. Et est etiam de iure civili hoc determinatum i. l. i. et ij. C. de pigno. act. Quod nullo modo in casu nostro evenit. Cum pignora non dantur: ut ipsi recipientes eis utantur: sed ut conservent manu teneant pariter et gubernent. ut supra in puncto expresse dicitur: et in capitulis montis. Et sic ex parte communitatis cum qua mediantibus officialibus isti duo contractus celebrantur usura vel aliud peccatum non cadit: Sed bene pietas populi: charitas proximorum indigentium. Pro quorum necessitate et utilitate. mons iste pietatis coram deo et hominibus ordinatus est. Item nec pactum initum inter officiales montis et mutuatarios nec etiam capitulum inter capitula montis pietatis insertum: quod post annum liceat officialibus montis pietatis dicta pignora vendere etc. primo quod ad vendendum infra mensem teneantur inducit peccatum vel usurariam pravitatez

quia tale pactum de iure validum est: ut l. si fundus. §. potest itaq. ff. de pigno. ubi plus dicitur tex. quod valet pactum: ut si infra certum tempus non reluitur pignus: remaneat penes creditores titulo emptiois pro iusto precio. Et tunc dicitur quasi conditionalis emptio. est et tex. pro primo dicto i. l. i. C. de pac. pigno. et in l. pactum vulgare. C. de pigno. ac. ubi dicitur tex. iuncta glo. quod si creditor ultra sortem vendidit competit debitori et datur actio pignoratitia. Itaque si hoc potest fieri per pactum: potest fieri per l. et habentes auctoritatem faciendi capitula montis ex publico: ut in glo. Rubrice. C. de decre. decurio. li. x. Et l. non impossibile. ff. de pac. et per glo. et bal. et l. consuetudinis in principio sue repetitionis. C. que sit longa consuetudo. et in l. omnes populi de iusti. et iur. et in cap. cum dilecti in glo. in verbo constitutum de consue. Et in l. neque pignus. ff. de reg. iur. cum si. que possent allegari. Quantum vero ad tertium contractum: videlicet innominatum. s. facio ut des. vel quod sit contractus locationis operarum: quod verius puto: cum pro operibus detur pecunia numerata: ut in l. si tibi pollicenda. ff. de prescrip. verbis. Ista est differentia inter contractum: facio ut des: qui est contractus innominatus et contractum locationis operarum qui est bone fidei et nominatus: quod tunc dicemus esse contractum innominatum: cum pro facto datur aliqua res: que non sit quantitas numerata: sed si quantitas: tunc potius videtur contractus locationis. Ad cuius contractum nem requiritur pecunia: ut p. insit. de loca. i. prin. Dicendum pariformiter non esse in eo aliquam usuram. Quod peccatum usure solus committi habet super contractum mutui veri siue paliiati: ut p. lu. vi. c. Mutuum date. etc. Non enim evangelista dicit. Locationes facite nihil inde sperantes: sed dixit mutuum date. Hoc idem schola theologorum habet in. xv. di. iij. Et pariformiter canonistarum in. c. si. et in. c. consuluit et in. c. conquestus de usu. Particulariter. Jo. An. in regula peccatum de reg. Ju. in. vi. habetur etiam a Iuristis maxime bal. in l. cum allegas: et in aut. ad hec. C. eo. et i. l. rogasti. §. si tibi. ff. si cer. pe. Et a moder. i. l. socium qui i eo. ff. pro socio. Et quod sit contractus locationis demonstrat: quod in ca

pitulis montis dicitur q̄ ipse depositarius
et massarius teneantur mutuatarijs princi-
paliter de ammissione et de deterioratione
pignorum: quod secus esset: si essent instito-
res cōmunitatis: quia mutuatarij agerent:
actione institoria contra preponentem: vt. l.
quicumq; in principio. et. §. si. et. l. qui habebat
§. meminisse. ff. de insti. act. unde cum ipsi
officiales teneantur mutuatarijs de amissi-
one et deterioratione pignorum merito pro
eorum opere et custodia possunt recipere qua-
trinum: tāq; locantes operas suas: vt p̄ in
l. cum queritur. ff. loca. Bene verum est. q̄
posset cadere iniustum lucrum: respectu isto-
rum presidentium si reciperent ultra q̄ la-
bor et opera requirant. Quod autem resul-
tet iste contractus locati et excessus: si quis
foret precij sit iniustus et non usurarius. Cō-
suluerunt famosissimi in orbe doctores su-
per hac materia. Jam reddendo consilium
scribentes. d. Jacobus de cortonio ep̄s pusi-
nus: q̄ i cōsilio suo solēni sup̄ hoc reddito al-
legat Jo. de fan. in cap. recipimus. xxi. q. ij.
Et nota per Inno. et Hosti. in cap. non sa-
tis et cap. suā de symo: vbi volunt q̄ sacer-
dos officians capellam aliquam: potest in-
de stipendium recipere pro labore absq; vi-
cio symonie q̄ recipit vt locator operarum
non vt venditor rei spiritualis. Quod est ve-
rum secundum ipsum: si hec recta intentio-
ne fiant. Quod dictum est aduertendum et
verum: ymo quasi totius huius consultatio-
nis fundamentum. Idem etiam. d. Jo. de
perusio de nobilibus de monte spello. et. d.
Benedictus de benedictis perusinus cū sub-
scribētibus i eorū utroque cōsilio super hoc
reddito: S; vt melius iusticia seu iniusticia
capiatur: aduertendum: q̄ vt in contracti-
bus possimus scire equalitatem commuta-
tue iusticie: precia rerum. duobus modis
possumus considerare vno quidem secun-
dum communem estimationem populi. i.
pro vt cōmuni foro venderētur: Et tunc p̄-
cia rerum vendendarum vel locandarum
non sunt punctalia: vt p̄ in l. precia rerum
ff. ad. l. fal. et in l. continuus. §. cum quis. ff. de
ver. obli. Dicunt etiam theologi maxime
Ric. et De. in. xv. di. iij. Abundantius tho.
sa se. q. lxxvij. ymo magis relinquatur sub

quadam lineali consideratione: q̄ aliqui di-
cent. Iste meretur pro vno opere. x. quatre-
nos. Alij. xi. Alij. xij. Adeo q̄ precium iustum
erit inter. x. et. xij. in foro consciētie. Non au-
tem Sic considerat: quantum ad forum ex-
trinsecum de quo in. l. ij. de rescin. vendi. Et
si aliquis paruus excessus in his fiat nō do-
loset: tūc philosophus: quē ad hoc allegat. s.
Tho. dicit. illud quod est modicum: rectam
rationem debere apprehendere: quasi nihil
Ad hoc tex. in. l. scio. ff. de mino. vbi iuriscon-
sultus ait. De minimis nō curat pretor. fa-
cit. l. omnimodo ff. de impē. in re. do. fa. Et
sic quādo minima res est alios contractus
excepto mutuo: semper videtur cocomitare
contractus donationis in illa minima quā-
titate: vt ait Tho. ex predictis. Alio quide-
modo et sic. Secundo estimantur precia re-
rum arbitrio iudicis: et maxime spirituali. Et
iste tutissimus est modus contrahendi secū-
dum Hosti. et Tho. vt eos refert et sequitur
Jo. theotonicus qui notabiliter scripsit de
casibus conscientie in titulo de emp. et ven.
q. xvij. Et per bar. d. hoc habetur in. l. si qd
ex pamphila de leg. ij. Qui quidem modus
secundus est in casu nostro: cum dominus
limitauerit: vt supra in puncto ponitur. Vnde
de ista receptio non ex mutuo fit: sed ex lo-
catione: que vt dictum fuit licitissima est ta-
liter limitata. Totum ergo factum remanet
in hoc ultimo. De excrementia si in fine an-
ni reperitur q̄ quantitas istorum quattre-
no rum ascendat ultra. i. d. ducatorum. Cū tunc
communitas siue isti depositarij. nō possint
illā nisi usurarie seu iniuste retinere. Ad vi-
des dīmōstrari arguēdo a priū sufficiēti enu-
meratione. Aut enī illa excrementia rema-
net monti: et sic ciuitati: et erit usura penitus
vt supra per. d. l. rogasti. §. si tibi dederō. ff. si
cer. pe. etiam si ipsa intenderet in pauperes
errogare: quia sub colore pietatis nec pro re-
dimendis captiuis usura potest fieri: vt di-
citur in capitulo super eo. de usur. Non enī
inipectas sub ratione charitatis exercenda
est: vt in capitulo non est putanda. i. q. i. et in
capitulo primo de conuer. infide. est enim
usura omni lege. prohibita primo lege eter-
na vt dicit. Tho. i. se. q. lxxxvi. secundo le-
ge nature: primo Politicorum per philoso-

phum 2. v. Ethicorum ut dicit etiam Seco. in. iij. di. xv. 2 Jo. An. in. d. regula peccatu3 tertio lege moſayca ero. xxiij. 2 leui. v. ibi, pecuniam tuam non dabis ad uſuram 2 frugum abundantiam non eriges. iij. lege prophetica: ut patet Eze. xvij. ubi dicitur. Si uir iuſtus genuerit filium latronem 2 adulterantem: 2 ydolatram 2 ad uſuram dantē 2 amplius accipientem: nunquid uiuet. certe non. Cum uniuersa hec deteſtanda fecerit: certe morietur: 2 ſanguis eius in ipſo erit. Et magnus propheta Dauid. ps. liij. Vidi iniquitatem 2 contradictionem in ciuitate: 2 labor i medio eius 2 iniuſticia 2 nō defecit de plateis eius uſura 2 dolus. Ac etiam ps. xiiij. ait. Domine quis habitabit in tabernaculo tuo. Deinde ſubiungit. Qui pecuniam ſuam non dedit ad uſuram. Et neemie. v. c. dicitur uſuras ne erigatis a fratribus ueſtris. ¶ Et ſequitur centeſimam pecunie frumenti. uini. 2 olei. quam erigere ſolebatis ab eis: date illis. v. lege euangelica: ut aperte dicitur Luce ſexto. Adutuum date nihil inde ſperantes. vi. lege poſitiua 2 poſticali: ut patet in capitulo. quoniam. 2 capitulo quia in omnibus de uſur. 2 in capitulo primo eodem titulo libro ſexto 2 in cle. i. de uſur. xv. q. iij. capitulo. nec hoc. xiiij. q. ij. capitulo ſi fenerarius. 2 ea. cauſa. q. iij. capitulo quid dicam. Vnde cum omni lege ſit prohibita uſura 2 ſit mala ſecundum ſenſū poſſeſt propter aliquod bonum reſpectum fieri. Et ideo ter. in capitulo nolite. xiiij. q. v. dicit. Nolite facere elemoſinam de uſura 2 fenore. Aut illa excreſcentia remanet illis officialibus ut priuatis perſonis: 2 tunc cu3 habeatur ex contractu locationis: ut ſupra iniuſtum lucrum erit: 2 per conſequens peccatum. Quod quidem minime debet committi: etiam ſi totus mundus periret. Ut dicit. Anſel. in libro de ſimilitudinibus. c. i. ibi. Si peccatum eſt deum inhonorare: hoc homo non debet facere: etiam ſi neceſſe eſſet quicquid deus non eſt perire. ymo tante grauitatis eſt peccatum. q. potius qd deberet uelle eſſe in inferno ſine ipſo: q. in paradifo cum eo. Si hoc poſſibili daretur. ¶ Vnde ipſe ſubiungit. Si hic peccati pudorem: 2 illic cernerem inferni horro-

rem 2 neceſſario haberem vni ipſorum im-mergi: prius me in infernum mergi rem q. peccatum in me immitterem. Adallem enim purus a peccato 2 innocens gehennā intrare: q. peccati ſorde pollutus regna celorum tenere. Cum conſtet ſolos malos in inferno torqueri: 2 ſolos bonos in celeſti beatitudine foueri. Cum ergo acceptio iſta iniuſta ſit: non poſſeſt iuſtificari: etia3 ſi talis res accepta uellet elemoſinaliter elargiri: quia elemoſina de meo iuſte acquiſito patrimonio debet fieri: 2 non de alieno. Vnde dicitur prouer. iij. c. honora deum de tua ſubſtātia. 2 Ecce. xxiij. ymolans ex iniquo: maculata eſt oblatio eius. Qui autem offert ſacrificium de ſba pauperis: quaſi qui uictimat filium in conſpectu patris. Ad hoc. ter. in. c. non eſt putanda. i. q. i. xxiij. q. v. c. i. Vnde Iſidorus dicebat. De rapinis 2 alienis bonis eccleſiam facere: nō eſt miſerationis offm: ſed criminis potius incrementum. Et ideo zachheus lu. xix. c. aiebat. Ecce dimidium bonorum meorum domine do pauperibus: Dicit meorum. non autem alienorum. Vnde uidetur relinqui: q. ſine talis excreſcentia ſit penes communitatem: ſue penes ipſos deſignarios: ut priuatos hoc ſit iniuſtu3 etiam ſi i pauperes ueniret erogāda. Tamen ſi bene aduertantur in puncto preſuppoſita: omnia bene procedunt. Non enim illi qui dantur quatuor: dantur illis officialibus: ut recipientibus nomine cōitatis: ſed ut recipientibus nomine pprio: pro locatione ſuorum operum: indiſtriā: 2 periculū: unde ad communitatem nihil penitus peruenit. ¶ Et ut meli3 hoc intelligatur exēplo ſic poſſeſt demonſtrari. eſt enī in hoc caſu: ſicut ſi Petrus peteret a Joāne mutuo centum hic florentie. Et Joannes diceret: habeo iſta. ioo. bononie in quodā loco adeo q. nescit ab alio: nec poſſunt haberi niſi mediante ſempronio quodā familiari meo. Si uis habere mutuum oportet q. ſempronius iſte accedat bononiam. ¶ Quis enī ſane mentis diceret: q. ſi iſte mutuatarius Petrus daret ſempronio uiginti bononens pro ſuo ſalario taliter arbitrato 2 limitato auctoritate epiſcopi: vel alterius ſuperioris: quod iſte Joānes ſit uſurarius:

vel ipse sempromius: Cum Joannes gratis mutuet: et nil ultra recipiat nisi sortez ex mutuo: ac ipse sempromius recipiet. xx. non ex mutuo: sed ex contractu locationis. Quamvis enim si non fuisset mutuum sempromius non habuisset istos. xx. bononenos. Non tamen propter hoc mutuum est causa propter quam fit talis locatio operarum. Mutuum vero est causa sine qua non recipisset. Et hoc est in receptione. xx. bonon per sempromium a petro: sed in receptione fienda a Joanne de. 100. Causa principalis et finalis est mutuum: et causa sine qua non est labor istius sempromij: quia sine suo labore non fuisset mutuum factum. Et sic postea receptio rei mutuate. unde cum iste cause sint separate: non influunt una in alteram: ut. l. naturaliter. §. nihil commune de acqui. po. et in. l. cum actum. ff. de nego. gest. Ista est enim differentia inter causam finalem et causam sine qua non: quia causa finalis est: que mouet operantem ad operandum: ut dicit philosophus. vij. ethicorum cap. xij. ubi ait: quod finis est principium in agibilibus et appetibilibus. Ut esset: si vnus vellet lucrari eundo in insulas scicilie. Certe istius motus eundi: causa finalis est lucrum: sed cum non possit quis accedere et mare transfrigare sine naui. Naui ipsa dicitur causa sine qua non iussit in insulam scicilie. Adodo ad propositum. causa finalis mutui in casu nostro est charitas proximorum. et causa redditus rei mutuate est: quia mutuata fuit. sed causa finalis redditionis quatenus est labor ipsius custodientis et scribentis. causa vero sine qua non daretur quatenus est bene mutuum. Ista enim causa sine qua non: cum ex ea aliquid accipitur: non propter hoc illa acceptio est usuraria. Alias omnes notarii ex contractibus mutui recipientes stipendium essent usurarii. Quod penitus non est dicendum: quia cum dicitur lu. vi. mutuum date nihil inde sperantes: intelligitur secundum doc. i. vos mutuantes. Quia modo si ille Joannes diceret Petro. Salarium istius sempromij sunt. xx. bonon. Si tu uoles dare. illi. xxij. ut illos duos sempromius ipse erroget pro anima tua: Credo quod fideliter crequetur. Quis diceret: quod illi duo dati a Petro ipsi sempromio ut tribuat pro anima ipsius petri sint tri-

buta ipsi Joanni: certe nullus. sed erunt penes ipsum sempromium: sicut penes mandatarium ipsius petri ad erogandum. Sic est ergo in proposito de ciuitate que nihil recipit: nisi suam sortem solam: et hoc ex mutuo mediantibus officialibus. Ipsi vero officiales: ut ipsi: non ut comunitas recipiunt illos quatenus: sic limitatos: ne ultra possint iniuste recipere qui quatenus simul coaceruat: si erunt in fine. 100. ducati: suum salarium iustum punctaliter habebunt dicti officiales quod conueniens est: quia dignus est mercenarius mercede sua: et nemo suis stipendijs militat vnquam: ut ait apostolus: Si vero minus: supplebitur de sequentis anni intrantibus quatenus. Si autem ultra: et tunc siue mutuatarijs protestantibus: siue non protestantibus id ultra erit penes eos de consensu illorum mutuatariozum: ex tacito mandato resultante propter prefatam preconizationem: et hoc ut reddatur ipsis protestantibus: vel errogetur nomine non protestantium facit ad hoc quod dicitur in cap. cum inhibito de cla. despon. et cap. cum in tua extra qui ma. ac. po. l. si eo. tempore. C. de luit. pigno. cap. primo de post. prela. et ca. quia propter de elec. et l. ij. §. seruus sulpitius in verbo pro rostris de orig. iur. Et hoc maxime verum est: cum talis preconizatio fit per predicationem in pleno populo. Nec potest dici quod talis excrecentia ex his quatenus habita pariter erit penes ipsos depositarios et non penes comunitatem: quia ita est animus dantis quatenus. et verba sic sonant. Et pariter voluntas et verba recipientis quia non nisi pro labore: unde ultra eorum intentionem et verba actus istorum agentium non debent operari: ut dicit tex. in. l. non omnes. ff. si cer. pe. Alias eporteret dicere: quod illa traditio quatenus: in quantum excederet salarium: intelligeretur dari comunitati: quod nec verba: nec intentio hoc vult. Et in quantum non excedit intelligeretur facta ipsis officialibus ut priuatis: et sic esset contra intentionem et verba que dicunt pro salario. et c. A quibus non est recedendum cum clara sint: dicit tex. in. l. i. §. si is qui nauem ff. de exerci. ac. Et etiam vna et eadem traditio diuerso iure censetur contra. l. cum qui

edes de vsucapio. 2. 1. eum debere colūnam
ff. de serui. nr. predi. quia partim censeretur
facta ipsi comunitati: vbi resultat excre-
scētia ultra salarium partim ipsis officialibus:
vt priuatis in quantum resultat eorum sa-
lariū: quod penitus non est dicendum. Vnde
de remanet q̄ talis excresecētia penes ipsos
est: 2. non penes comunitatem. Posset eti-
am vltiori ymaginari 2. ad propositum. Si
vnus peteret a me centum mutuo. 2. ego di-
cerem. contentor quidez: sed volo q̄ des pro
anima tua pauperibus vnum bononenum.
An ista pactio esset vsuraria. Et forte posset
dici q̄ non: quia talis pactio nō affert mibi
comodum pecuniarium: quod videtur re-
quiri ad hoc q̄ sit vsura secundum docto-
res theologie in. xv. di. iiii. 2. sanctus Tho. in.
di. 477. Et si hoc esset: multo fortius proce-
dit in casu nostro: vbi non astringitur mu-
tuatarius ad dandum pro anima. sed totū
ponitur in mera voluntate eius. hoc dubi-
tatiue dixi de mutuantē: cum obligatione
dandi in piam causam: propter ea que po-
nit bal. in. l. cum allegas. C. de vs. Vnde ex
omnibus supradictis remanet firma con-
clusio: q̄ comunitas nullū peccatum: nec
ipsi institores incurrunt. Et patet responsus
ad argumentum supra factum: Quia hec ex-
crescentia non datur a comunitate: vt habita
vsurarie: nec ab officialibus vt habita in-
iuste: sed ab ipsis habita preter intentionē.
Et quodam modo conditionaliter ex man-
dato. Nec tunc obstat. si diceretur. Mutua-
tarij non protestabuntur timore nec careāt
mutuo: 2. sic non videntur volūtarie consen-
tire: vt detur amore dei: Quia hoc non est
verum. Tum ex eo: q̄ in capitulis montis
ponitur: 2. in themate dicitur. Mutuantes
teneantur mutuare necessario ex apodixa
conseruatoris pignorum. Tum etiam quia
protestatio potest fieri per dies. xv. post rece-
ptionem pecunie: vt clare verba puncti de-
monstrant: Que cum clara sint: cessat queli-
bet obscuritas coniecture: quia in incertis:
non certus locus est coniecture 2. interpre-
tatione. l. alle aut ille. §. cum in verbis de leg.
iij. l. continuus. §. cum ita. de verb. obliga.
Nec secundo similiter obstat: si diceretur.
Donamus q̄ vnus vel duo protestabun-

tur: quid poterit reddi eis. Ad hoc respon-
dendū est considerando. iij. casus. Aut nul-
lus protestatur: aut aliqui 2. nō omnes. Aut
omnes singulatim mutuatarij protestabuntur.
Quod nunq̄ eueniet: nec credendum est.
primo casu clarum est: quia illa excresecētia
erit penes illos officiales: tāquā penes mā-
datarios: ad erogandum. secundo vero ca-
su: scilicet quando aliqui protestantur 2. tunc
aut potest secundum scientiam arithmetri-
cam punctaliter discerni quid illis sit red-
dendum: 2. dabitur illis. Si autem non po-
test: vel maxime difficile est. Et tunc quā-
uis sit impossibile: vel laboriosissimum pun-
ctaliter reperiri. Puta si est quatenus ad
pūctum: bene poterit faciliter sciri: quod nō
excedit duos: 2. tunc poterunt ipsi protestan-
ti soli dari secundo partem secundum q̄ de-
bitum est propter protestationem. Aliam p-
tem secundum erogationem in pium vsū
2. sic vt pauperi: ex quo vnusquisq̄ veniens
ad montem pro mutuo presumendus est in-
digens: cum non nisi habentibus necessita-
tem mutuandum sit ex forma capitulorum
vel component se simul de duobus vel de
vno quatenus tempore redditiōis tertio ve-
ro casu quando omnes protestantur q̄ nun-
quam eueniat: nec debet absurde sic credi
Tamen tunc respondendum est si eueniret.
Aut potest fieri punctalis calculatio sicut a
multis intellexi peritis arithmetricis: quā-
uis a quibusdam alijs audierim contra: Et
reddetur vnicuiq̄ portiuncula sua. Aut nō
potest fieri: 2. tunc attenta maxima vtilitate
que prouenit christianis ex monte hoc pie-
tatis temporaliter 2. spiritualiter: considera-
to fauore spirituali: quia ex constituto eccle-
siastico. mediante quo incurruntur peccata
2. excommunicationes a comunitatibus. 2.
quasi innumerabilia preiudicia: sicut patet
in cle. i. de vsur. Et circa bona tēporalia: de-
structiones familiarum 2. diuitiarum: prin-
ceps 2. dominus ciuitatis potest etiam si da-
retur hoc: contra voluntatem esse illorum
mutuatariorum facere: vt errogent in pios
vsus amore dei. Dato q̄ iste mons pīa-
tis aliter non posset expediri. Potest enim
princeps 2. dominus pro vtilitate reipubli-
ce: 2. ex causa prout est in casu nostro: in ali-

quo ledere ius tertij: vt dicunt doctores in capitulo que in ecclesiarum de const. 2. l. si. C. si contra ius vel vti. pu. 2. in. l. venditor. §. si constat. ff. cōmuniā predi. 2. l. cunctos populos de sum. tri. Et quod dicunt doctores in capitulo in nostra de iniur. 2. damno dato. 2. Inno. in capitulo quia pleriqz de immu. eccle. Et facit in argumentum. l. maiorem de pac. 2. l. finalis. C. De ces. bo. Cōmunis enim utilitas: prout est ista: semper preferenda est priuate: vt in capitulo bone el. i. de post. prela. Ad predicta tex. in. l. anthiocensium de priuile. credi. 2. in. l. bene azenone de quadri. prescrip. 2. in. l. digna vox. C. de leg. interest enim reipublice ne quis etiam re sua male vtatur: vt dicitur institut. de his qui sunt sui vel ali. in. §. pe. Et interest dñi hñe sub se ciues locupletes. In auten. vt iud. sine quo. suff. §. cogitatio: 2. in. d. §. pe. per glosaz vterentur enim isti protestantes re sua male: si illam minimam particulam nollent dare pro anima sua amore dei: 2. per osequēs mons expedi ri non posset ipsis remanentibus in manibus hebreorum ex usura deuorantium omnem substantiam ciuium. Et hoc maxime verum est: q̄ dominus potest hoc determinare: quia ista calculatio vix fiet ab arithmetricis: cum salarium eius pro tam difficili opere 2. quasi impossibili non sit maius: q̄ ipsa excrefcentia. Dicit enim glo. in capitulo cuz tu de vsuris: q̄ vsurarius ne dum in iuste detinens: si habet restituere rem tam modicam: q̄ expensa pro eius transmissio ne ad longinquas partes sit maior q̄ valor rei restituende. potest tunc dare elemosinaliter pro anima illius cui debebat restitui. Scrupulosa quidem res esset: q̄ expensa debeat fieri magna pro restitutione modice rei: que scrupulositas a iuris positui sapientia improbat in. l. sed 2. he. de excu. tut. vbi dicitur: Sed hec nimis scrupulosa sunt vnde non admittenda. sed in veritate non cadit iste casus nec eueniet unquam: cum nullus sit sane mētis: qui non diceret. Ego spōte volo potius vt detur florenus de substantia mea pauperibus pro peccatis meis quam habere iudeum deuorantem quasi omnem substantiam: cum peccao mortali:

2. excommunicatione quasi omnium de ciuitate. Ex qua excommunicatione 2. hebreo vsurario: 2. damna temporalia 2. spiritualia proueniunt: per longam esset enarrare. Et communicatus enim priuatur ecclesiasticis sacramentis. iij. q. iij. capitulo engeldrudam. 2. capitulo si. de cle. excommu. mi. secundo suffragijs ecclesie. tertio participatio ne diuinorum. Et sic cuz audit missam vel diuina officia mortaliter peccat secundum theologos. Ad hec cap. quod in te de pe. 2. re. quarto excluditur a regno celorum. xij. q. iij. nemo. 2. xxij. q. i. capitulo quisquis. qui to a participatione cum alijs fidelibus. xi. q. iij. capitulo sicut. vi. non potest eligi excommunicatus ad aliquam dignitatem: nec potest eligere: vt dicit Idem. de palu. allegando tex. de appel. capitulo constitutum. Et est verum ne dum de dignitate ecclesiastica: sed etiam seculari: vt in capitulo venerabilē de elec. septimo est interdictus omnis actus legitimus. vnde non potest iudicare: nec accusare: nec testificari. iij. q. ij. §. euidenter. octauo nō pōt ostitui pcurator: nec etiā cōstitue re: vt in capitulo post cessionem de proba. nono non potest contrahere matrimonium quamuis contractus teneat secundum Jo. de ligna. quamuis peccet mortaliter contrahendo. decimo excommunicatio absoluit a Iuramento fidelitatis. xv. q. vi. nos sanctorum. 2. capitulo iuratas. vndecimo non potest comparere in iudicio: vt in cap. intelleximus de Judi. Et secundum opi. bar. si per seuerat in excommunicatione per annum: non poterit cōdere testamentum: vt ipse dicit in auten. credentes de hereticis. De hoc tamen in capitulo decernimus de sen. excom. 2. in capitulo decernimus. §. credentes de here. 2. per bar. in. l. si queramus de testa. Quorum omnium quedam vera intelligenda sunt: si excommunicatio est publica vel notoria. Vnde debemus credere sine dubio ad euadēda tot pericula: q̄ vnus quisqz de suo etiam magnam quantitatem vellet exponere: vt experientia que est omnium magistra demonstrat. In multis ciuitatibus vbi mons iste pietatis est constructus: in quibus vt ipsum ordinare posset de proprijs marsupijs posuerunt quantitates

peculiarum. Aliqui donando. 100. ducatos
aliqui. 50. alij. x. alij minus vel plus secundū
varietatem possibilitatis. Adeo q̄ in quadā
ciuitate: que non est pro tertia parte: habendo
respectū ad ciuitatem florentinā: de pro
prijs pecunijs a particularib⁹ personis elar
gitis fuerunt in paucis diebus collecti cir
ca. 2000. ducati. Adeo q̄ ex hac experientia
et etiam q̄ ratio naturalis dicat: debemus
sic presumere cuj vnus q̄sque in dubio pre
sumatur bonus et charitativus: vt dicit ter.
in. c. i. de scruti. et in. l. merito. ff. pro socio. Et
notabiliter est credendum: q̄ pro tam pio:
necessario utili: ac pariter opportunissimo
opere expediendo: dato q̄ aliter non posset
perficī q̄ quilibet non sit contentus: vt illa
parua excrementa detur amore dei pro
anima sua. Que quidem excrementa si infi
ne anni esset bene. 50. ducati distribuendo
per singula capita mutuatariorum non ve
niret quasi quatenus pro quolibet. De mi
nimis. n. facillime presumitur donatio: et clar
gitio amore dei: vt dicit expresse bar. in. l. que
dotis. ff. solu. ma. Et de paruitate rei: quod
idem scripsit in. l. si quis cum aliter de ver.
obli. et butriga. in capitulo cum dilecti. et ca
pitulo cum causa de emp. et ven. vbi voluit
q̄ in minima quantitate presumatur do
natio. Ad hoc ter. in. l. omni modo de im
pensis. Et q̄ dicit bal. in. l. si paterno affe
ctu. C. de nego. ge. et ter. cum glo. in capitu
lo ceterum de dona. facit etiam glo. in. l. si
seruus communis. ff. de dona. inter ui. et
ux. vbi inter coniunctas personas de par
ua quantitate presumitur donatio. Quis
enim coniunctior est nobis deo. pro cuius
amore fit elemosina: certe nullus. Vnde
Augustinus in libro primo. de verbis do.
sermone sexto. Discite. inquit nunc ma
iores tuos. primi sunt tibi pater et mater:
maior est deus: qui te et ipsos creauit. Ge
nerat enim homo: creat deus. Vnde ge
nerat homo nescit: quid generatum sit: ne
scit: Ille quid effecit vidit vt faceret: ante
quam esses. Certe maior pater tuo: maior
sit et patria et ipsis parentibus tuis. et. Et
christus appellat nos fratres per prophe
tam dicentem. Narrabo nomen tuum fra
tribus meis ps. xxi. Et Matth. xxij. dicit

deū esse patrē cum ait. Nolite vobis voca
re patrē super terram: Vnus est enim pa
ter vester qui in celis est. Et Jo. xi. dixit mag
dalene christus. Vade et nuncia fratribus
meis. Vnde cum sit frater et pater noster: et
sit coniunctissimus: presumi debet animus
donandi indubio. pro hac etiam determi
natione facit ter. notabilis in. l. si vero nō re
munerandi. §. idez celsus. ff. mandati. Vbi
probat: q̄ si recepi a Joanne: puta ali
quod obsequium: in traditione sibi fienda:
de facili p̄sumetur donatio maxime in par
ua quantitate. Si ergo hoc est in homini
bus: a quibus parua beneficia recepimus:
q̄ presumamur velle eis donare: quāto ma
gis presumi debet: q̄ velit quis donare deo
a quo habemus animam. corpus creatio
ne mundi. dominia temporalia. dignitates
honores. familiam sanitatem. et omnia bo
na que sub celo sunt: Certe absq̄ dubio pre
sumetur animus donandi: Maxime: quia
hic ex donatione resultat comoditas do
nantis. scilicet meritum. Ideo Augustinus
in libro de ver. do. dicebat. O magna boni
tas dei: cui cum pro conditione reddere de
beamus obsequia: vt pote serui domino: sa
muli deo: mancipia redemptori: amicitia
rum nobis premia repromittit: vt obsequia
debitae seruitutis extorqueat: et quos nolle ser
uire sponte cognouerit beneficiorum suo
rum possit promissionibus inuitare. Cer
tum est enim id quod pauperibus elargi
tur: christo donatur: vt ipse idē matthe. xvj.
dicit esuriui et dedistis mihi manducare: si
tini. et. postea subiungit: quod vni ex mini
mis istis fecistis mihi fecistis. Relinquitur
ergo tum quia modica quantitas est. Tum
quia pium: Tum quia datum intelligitur
christo voluntas libera et consensus ex pre
dictis. In hoc enim casu q̄ velimus habe
re scrupulosissimam conscientiam: et in be
breis deuorantibus quasi totam substan
tiam ciuium: cum innumeris temporali
bus et spiritualibus detrimentis: nullam
penitus sentiamus molestiam conscien
tie: pro vt aliqui ceci mundani inueniun
tur. est sine dubio nimis emungere: et per
consequens elicere sanguinem: contra ter.
in cap. deniqz. iij. di. et trepidare vbi timor

aliquis non est. De quibus derisorie propheta aiebat Trepidauerunt illic ubi non erat timor. Quid quidem redarguitur a doc. in. c. tua. de symo. et in cap. inquisitioni. Illi enim qui de hoc salubri opere artissimam volunt habere conscientiam: et de iudeis deuerantibus animam. corpus. et subam temporealem: nullam penitus habent conscientiam assimilari conuenienter pnt scribis et phariseis: qui ut dicitur. Jo. xvij. non introierunt pretorium pilati: ne contaminarentur. s. cohabitatione hominis gentilis: sed mundi maleducarent pascha. Vnde de ipsis exprobrariue loquitur Augustinus. O impia cecitas iudeorum. in pretorium intrare timebant: et fratris innocentis sanguinem effundere non timebant: sub habitaculo contaminatur alieno: et non contaminatur scelere proprio. hoc dico pro quibusdam qui volunt defensare breuiter in suis usuris manifestis: et super hoc scribendo: ubi est peccatum: totius communis excommunicatio: et quasi innumerabilia damna spiritualia et temporalia. Quod quidem insanum est: ut ex supradictis apparet. Remanet ergo conclusio firma: quod mons iste pietatis recte constructus est per communiter: nec incurritur aliquod peccatum ab ipsa vel a presidentibus etiam veniale: sed exercetur maxima virtus: ymo regina virtutum charitas dei et proximorum. Acquiritur donum dei: maximum meritum diuina gratia preseruatio sbarum. honor christianitatis: et consecutiue cessando a peccatis: exequendo hec et similia opera bona adipiscuntur regnum dei: et excelsam gloriam paradisi: iuxta illud apostoli. Pietas ad omnia valet: promissionem habens vite: que nunc est et future. Laus christo Redemptori nostro: ac gloriosissime Marie intemerate virgini eius generici piissime.

Explicit consilium Venerandi. P. S. Fortunati perusini quod allegat: et commendat. D. Jo. baptista de sancto Seuerino super Repet. l. cunctos populos. C. de sum. tri. et si. ca. et ubi de hoc monte optime dicit.

Subscriptio Reuerendorum Magistorum in Theologia.

Ego Adarianus saluinus episcopus coroneus. theologorum minimus adherendo con-

clusionibus supradictis dei honorem. anime salutem. proximi charitatem continentibus manu propria confirmo: et sigillo annulari quo vtor approbo. Floreat catholica veritas parcat iudaica prauitas: et falsa christianorum sequella.

Ego Guilielmus de becchis de florentia episcopus fesulanus assentio omnibus his que in suprascripto consilio continentur: saluo semper saniori iudicio. In cuius rei fide hec scripta proprio sigillo muniui.

Ego frater Lucas Jo. de fulgenio ordinis seruorum sancte Marie theologorum minimus confirmo hec omnia: que in hoc consilio scripta sunt. et hec omnia teneo: nisi a melius consulente aliter mihi fuerit demonstratum. In cuius rei fide: hec propria manu scripsi. et meo usitato sigillo sigillaui.

Ego Franciscus presbyter Castilion theologorum minimus: his que scripta sunt assentio: cum presertim id per summum pontificem iam sancitum approbatumque esse constet: sigillumque proprium adieci.

Ego frater Franciscus de florentia: altas paduanus sacre theologie Magister feci nomine meo subscribi roborari: et sigillo quo vtor sigillari: quomodo ipse suprascripta precedentium doctorum approbo et confirmo cum presertim a summo pontifice sint ea omnia rite et sancte approbata.

Et ita ut supra conclusum est dico et consulo. Ego Dominicus de bocchis clericus parmensis iur. v. doctor et ad presens Reuerendissimi. D. archiepiscopi florentini vicarius in spiritualibus et temporalibus generalis. Et in fidem premisorum me propria manu subscripsi: et solito sigillo sigillaui. saluo semper saniori consilio.

Ego Antonius loctus presbyter florentinus theologie professor indignus inspecta tantorum virosum auctoritate et summi pontificis approbatione his que supranotata sunt assentio. Idcirco hec subscripsi: et sigillum apposui: salua semper integritate conscientie.

Ego frater Antoni? papi Amerigi de medicis. pfectio minor: ac sacre theologie magister: visa tantorum doctorum auctoritate qui supradicta approbarunt: adherens eorum dictis atque sententijs supradicta tanquam vera

approbo et confirmo. Et quia marie de multis. Adar. per apostolica rescripta supra dicta approbare videntur. In quorum fide me propria manu subscripsi sigillo quo vtor sigillavi anno salutis. 1473. die. vi. Augusti.

Ego frater Jacobus de calio ordinis minorum theologie professor immeritus attenta auctoritate tantorum virorum qui supradicta confirmaverunt et approbaverunt eorum adherens vestigijs supradicta tanquam vera approbo et confirmo. Eo maxime quod plures romani pontificis apostolica brevibus supradicta approbasse videntur a quorum approbatione deviare de hinc videtur in quorum fide me propria manu subscripsi et sigillo quo vtor sigillavi.

Ego frater Bartholomeus de aretio ordinis minorum sacre theologie Magister ac vicarius. Reverendissimi Patris. Ministri in provincia tuscie attenta auctoritate supradictorum qui suprascripta approbaverunt eorum adherens vestigijs supradicta tanquam vera approbo et confirmo quod quod plures maximi pontificis per apostolica brevibus supradicta approbasse videntur. In quorum fide me propria manu subscripsi et sigillo quo vtor sigillavi.

Ego frater Nicolaus de florentia ordinis minorum sacre theologie Magister custos florentinus attenta auctoritate tantorum pitissimorum virorum qui supradicta approbaverunt piterque confirmaverunt eadem approbo et confirmo. In quorum fide me propria manu subscripsi et sigillo quo vtor sigillavi.

Ego frater Bartholomeus de force ordinis minorum theologie professor immeritus attenta auctoritate tantorum virorum qui supradicta confirmaverunt et approbaverunt eorum adherens vestigijs supradicta tanquam vera approbo et confirmo. In quorum fide me propria manu subscripsi et sigillo quo vtor sigillavi.

Ego frater Dominicus d'attavatis ordinis minorum sacre theologie Magister guaradianus conventus. s. crucis de florentia attenta auctoritate tantorum pitissimorum virorum qui supradicta approbaverunt piterque confirmaverunt eadem approbo et confirmo. In quorum fide me propria manu subscripsi et sigillo meo sigillavi.

Ego frater Lucas pauli de gagarcto ordi-

nis minorum theologie professor immeritus auctoritate et probitate tantorum virorum attenta et peritissimorum doctorum qui supradicta approbaverunt piterque confirmaverunt eadem approbo et confirmo. In quorum fide me propria manu subscripsi et sigillo quo vtor sigillavi.

Ego frater Bernardinus Bartholomei de harduccis florentinus ordinis minorum sacre theologie professor conventus. s. crucis Regens indignus eisdem superius tractatis et optime confirmatis assentio et approbo atque confirmo. In cuius rei fide me propria manu subscripsi et sigillo quo vtor domus mee sigillavi.

Ego frater sanctus de tertijs de mieldula ordinis minorum sacre theologie professor inspectantorum virorum auctoritate et summi pontificis approbatione his que supranotata sunt assentio. In cuius rei fide me propria manu subscripsi et sigillo quo vtor sigillavi.

Ego frater Nicolaus de pistorio ordinis servorum. s. Marie theologie professorum supradictorum sententias approbo. In cuius rei testimonium me vltro scripsi et sigillum quo vtor impressi.

Ego frater bernardus marinus ianuefis ordinis servorum. s. Marie theologie professor supradictorum sententias approbo. in cuius rei testimonium me vltro subscripsi et sigillo quo vtor impressi.

Ego frater Bartholomeus de mote policiano ordinis fratrum servorum. s. Marie sacre theologie humilis professor provincialis provincie tuscie licet indignus supradictorum sententias approbo. In cuius rei testimonium me subscripsi et sigillo quo vtor impressi.

Ego frater Joannes Baptista Marci de florentia ordinis servorum Digne virginis theologie nimis professor predictorum sententias affirmo veras esse. Et in testimonium me propria manu subscripsi et sigillum quo vtor impressi die. xij. Maii. 1473.

Subscriptio spectabilium doctorum venerandi collegii florentini in iure et theologia Dei omnipotentis nomine invocato et gloriose virginis Marie. Nos infrascripti doctores collegii florentini viso alleganti et copioso suprascripto consilio et diligenter con-

sideratis narratis et conclusis in eo stanti-
bus presuppositis in themate unanimiter
et concorditer habito in simul colloquio di-
cimus iuris esse ut in eo conclusum fuit et ad
fidei subscripsimus et sigillis nostris signa-
uimus. Laus deo.

Ego Thomas guidonis de detis iur civil
doctor et prior collegij florentini propria ma-
nu me subscripsi et meo sigillo sigillavi.

Ego Dominicus de martellis doctor et
miles. Idem dico ut supra quo ad mutuum
fiendum. Et ideo subscripsi propria manu et
anulo meo signavi.

Ego Bernardus. D. Joannis de bogiro
lauijs legum doctor de collegio florentino p
pria manu subscripsi et sigillo meo paruo si-
gnavi.

Ego Carolus pibonotarius de medicis
vnus ex doctoribus dicti collegij dico ita iu-
ris esse pro ut superius late scriptum et con-
sultum est. In cuius fidem me propria ma-
nu subscripsi meoque sigillo munui.

Ego symon Bernardi huggocionis in ta-
pio opere libenter omnibus bene pensatis
cum suprascriptis patribus idez iuris dico
fm pposita et in fide predictorum me sub-
scripsi et paruo sigillo sigillavi et maxime id
egi cum pluries oibus obiectis rursus videriz.

Ego virgili adree berti de adriais iuris
civil doctor propria manu me subscripsi et p
prio sigillo sigillavi.

Ego Michael pieri pagnocij de salocis
legu doctor de collegio florentino idem di-
co et consulo iuris esse et propria manu sub-
scripsi et sigillavi.

Ego Guido Antoni vespuci iuris do-
ctor et collegio florentino ascriptus propria
manu subscripsi sigilloque puo meo sigillavi

Ego Jacob de bouanis canonicus flo-
rentinus et sacror canonuz doctor collegio
florentino ascriptus propria manu subscripsi
et paruo meo sigillo signavi.

Ego Dominicus bosius iuris. v. doctor
collegio florentino ascriptus propria manu
subscripsi et paruo meo sigillo signavi.

Ego Angelus. d. Ditois de nicolinis iu-
ris doctor et collegio florentino descriptus i fi-
dem me subscripsi et paruo sigillo sigillavi.
Laus deo.

Ego Joannes de rebbata canonicus flore-
ntinus decretorum doctor ac in collegio flo-
rentino ascriptus propria manu subscripsi ac
solito sigillo signavi.

Ego dieceanti de moritis canonicus flore-
ntinus decretorum doctor primus super ca-
merarius in collegio florentino propria ma-
nu me subscripsi et solito sigillo signavi.

Ego Stephanus buccelli decretoru do-
ctor propria manu mea subscripsi sigilloque p-
uo meo sigillavi.

Ego Jacob de manellis canonicus flo-
rentinus decretorum doctor propria manu
mea subscripsi sigilloque meo puo sigillavi.

Ego padulphus medices canonicus flo-
rentin iuris doctor propria mea manu sub-
scripsi sigilloque meo puo sigillavi. Laus deo.

Ego frater sanctes de florentia ordinis pdi-
catoru assentio his omnibus que i supradi-
cto consilio continent et insignu huius bas p
pria manu scripsi et sigillo quo vtor signavi

Ego magi iacob de florentia sacre theo-
logie pffesor ordinis. s. Antonij similiter in
omnibus his que in supradicto consilio co-
tinentur consentio saluo semper saniori con-
silio. In cuius rei fidem sigillum apposui quo
asuesens vtor.

Ego frater Christoforus de castro nouo
ordinis minoru sacre theologie pffesor su-
prascripta confirmo in cuius rei testimoniu
propria mea manu subscripsi sigilloque meo
sigillavi.

Ego magi Julian maffeo de vulterris
ordinis minorum theologie pffesor et actu
legens i studio perusino approbo supradicto-
ru sententias. In cuius rei testimoniu volu-
tarie me subscripsi et sigillo quo vtor ipressi.

Ego magi Dilarion de pusio de boni-
zijs ordinis minorum theologie pffesor Si-
militer confirmo pdicta et eoz sententijs ad-
hereo saluo tamen saniori consilio et sigillo
quo vtor imprimis.

Ego magister Merculanus pusinus or-
dinis minorum sacre theologie pffesor at-
tenta tantorum virozum auctoritate predi-
ctor sententias confirmo. In cuius rei fide
me subscripsi et sigillum quo vtor ipressi.

Ego magister Bartholomeus de pusia
ordinis minorum sacre theologie indignus

professor suprascripta confirmo in cuius rei testimonium manu mea subscripsi sigilloq3 meo sigillavi.

Ego bernardus de vulterris ordinis sancti Augustini sacre theologie professor omnib3 his que i suprascripto consilio continentur consentio salvo semper saniori consilio.

Ego frater sanctes d florētia ordinis fratru heremitaru. s. Aug. sacre theologie professor omnibus his que in suprascripto cōtinētur meliori consilio semper salvo consentio.

Ego frater philippus de florētia sacre pagine professor ordinis fratrum heremitaru sancti Augustini assentio omnib3 his que in suprascripto cōsilio cōtinentur salvo semper saniori iudicio i cuius fidem rei hec scripta proprio sigillo munivi.

Ego frater Andreas de Alexādia ordinis fratrum heremitarum. s. Aug. sacre theologie professor omnibus his que in suprascripto cōsilio continentur semper salvo meliori iudicio assentio. Et in fidē huius me propria manu subscripsi et proprii sigilli particularis impressione munivi.

Ego Frācisus oricellari? canonicus florentinus et legum doctor manu propria subscripsi et sigillo meo paruo signavi.

Subscriptio notariorum perusinoz testificārium veritatez huius transumptus.

Ego Marsilius quondā ser Francisci et Stephani de pusia porte sancte susanne publicus impali auctoritate notarius et iudex ordinarius et nunc notarius curie episcopalis perusine predicta omnia et singula prout in dicto consilio cum subscriptionibus predictis scripta inuēta fuere ita hic alteri mihi fido scribe transcribēda. copiāda et fideliter exemplāda commisi nihil addendo neq3 minuendo nisi forte per errorem litteram vel syllabam vel punctum: non tamen quod habeat in aliquo mutare variare vel viciare sbam vel effectum ipsius viso igitur lecto et diligenter auscultato predicto originali predicti consilij cum subscriptionibus predictis: cum predicto transumptu et dicto transumptu cum dicto originali per me Marsilium notarium predictum vna cum ser Hieronymo bartholomei notario predictę curie et inuentis de verbo

ad verbum in omnibus et per omnia concordare et in nihilo variare. vel viciare. Ad fidem et testimonium veritatis oꝝniuz premissorum me subscripsi et publicavi signoq3 et nomine meis consuetis. signavi. perusie in publica et generali audientia dicte curie sita in platea magna ciu3de3 ciuitatis perusie: iuxta suos confines sub āno domini. 1491. In dictione. 9. pontificatus Sanctissimi in xpo p̄ris et dñi. Dñi Innocētij diuina puidētia pape. 8. anno. 7. et die lune prima mēsis Aug. presentibus p̄dicto s Hieronymo et fr Angelo Thome Antonij faen et notarijs predictę curie testib3 ad premissa vocatis habitis et rogatis.

Ego hieronymus quodā Bartholomei andree de pusia porte eburni publicus ipali auctoritate notari? et iudex ordinari? et nūc notarius predictę curie ep̄alis perusine predictę auscultationi factę per supradictum s Marsilium in predicto transumptu vna mecum hieronymo predicto: vt testis interfui vidi et audiui. Et ad fidem vt in testē me subscripsi et publicavi vna cum predicto s Angelo: qui fuit testis habitus: vna mecum notario predicto. Et in certitudinē predictorum signum meum apposui consuetuz supradictis Milefimo anno in dictione die et pontificatu quibus supra.

Ego Angelus thome antonij faen de pusia porte. s. Petri publicus imperiali auctoritate notarius et iudex ordinarius et nūc notarius predictę curie ep̄iscopalis pusine predictę auscultationi factę per supradictum s Marsilium in predicto transumptu vna cum predicto ser Hieronymo: vt testis interfui: vidi et audiui. Et ad fidem vt in testem me subscripsi et publicavi vna cū predicto fr Hieronymo qui fuit testis habitus vna mecum notario predicto. Et in certitudinē predictorum signum meum apposui consuetum. supradictis milefimo anno. indictione. die et pontificatu quibus supra.

In nomine dñi Amen. Vniuersis et singulis christi fidelibus: ad quos seu ad quem presentes aduenerint fidem facim3 et in verbo veritatis attestamur. Nos marsilius hieronymus et Angelus notarij atēdicti. Quaaliter vidimus et legimus duo instrumenta

celebrata sub anno a natiuitate domini no-
stri iesu christi. 1487. et die 10. Junij scripta
et publicata manu fr. francisci iuuenalis
de nobilibus demarginata publici notarii
narnien. In quorum vno continetur quali-
ter Reuerendus dominus carolus de hoc
cardinis eps narnien. tanquam pius et miseri-
coris pater erga pauperes visis certis capi-
tulis factis super monte pietatis ad paupe-
rum et miserabilium personarum subuentionem
ciuitatis perusie et ciuitatis Adatue et
certa copia bulle Innocentij pape octauij su-
per approbatione et confirmatione Adoris
et capitulorum ciuitatis Adatue. et etiam simi-
libus capitulis montis ciuitatis narnie et co-
silijs collegij perusini et aliorum famosissimo-
rum theologorum et doctorum iuris canonici
et ciuilibus dictum motum narnien. cum om-
nibus suis capitulis tanquam pium iustum et
sanctum confirmauit et approbauit obserua-
riq. mandauit sub pena excois late inie. etc.
In altero vero instrumento continetur qua-
liter et Illustris Dns. D. Bartholomeus
de ruere gubernator dicte ciuitatis narnie
Visa intellecta publica disputatione facta
in cathedrali ecclesia narnien. in presentia
prefati. D. caroli episcopi antedicti et prefati.
D. gubernatoris pretoris et priorum eius-
dem et multorum preclarissimorum docto-
rum. Et tandem coram omni populo. In-
ter fratres ordinis predicatorum. sancti Do-
minici asserentes capitula dicti montis ciuita-
tis perusie et ciuitatis Adatue usuraria pra-
uitatem continere et consequenter peccatum mor-
tale. ex vna. Et fratres minores de obserua-
tia. b. francisci ordinatores dicti piissimi mo-
tis et alia. sic et visis predictis capitulis et
consilijs et copia predictae bulle Dictum mon-
tem narnien. cum omnibus suis capitulis
tanquam pium iustum et sanctum approbauit et
confirmauit obseruariq. mandauit sub pe-
na ducatorum. 100. camerre apostolice irre-
missibiliter applicandorum prout plenius et la-
tius in dictis instrumentis continetur. Et ad fi-
dem predictorum manu nostra propria sub
die. 1491. et die prima augusti subscripsimus.
Idem Adarfilij notarius manu propria sub.
Idem Hieronymus notarius manu propria sub.
Idem Angelus notarius manu propria sub.

Subscriptio. R. epi. Paduani. D. J. D.
Nos Petrus dei et apostolice sedis gra-
tia episcopus paduanus et comes saccenfis
viso et diligentissime in singulis quibusq. ip-
sius partibus considerato suprascripto consi-
lio ipsum tanquam iuri civili pontificio et diuino
consonans: laudamus: approbamus: et pro mo-
dulo scientie ac conscientie nostre promptissime
confirmamus. Existimantes si qui sunt qui
contradicere audeant: eos: et distinctione con-
tractuum qui in hoc casu sunt nescire: et emu-
lationem dei fortassis: sed non secundum scien-
tia habere: sicuti de iudeis apostolus Pau-
lus ad Romanos. 10. scribit.

Subscriptio famosissimi. D. Bartholo-
mei socini et collegij pisani.

Spiritus sanctus adsit. etc. Vidi consilium red-
ditum in suprascripta materia a doctissimo
sacre theologie professore et viro Religioso
domino fratre fortunato subscriptum a qua-
pluribus sacre pagine magistris et multis iu-
ris. v. doctoribus. Quo quod visus est a sacris
canonibus non deniare pro ut pro temporis
angustia considerare potui: unde requisitus
de simplici subscriptione: Saluo alio tempo-
re meliori et maturiori deliberatione puto
motum pietatis institutum ut supra ab omni
usurarum labe esse immunem unde hac bre-
ui subscriptione consulta et conclusa sunt: et si
sigillo anulari approbo et confirmo. Sana de-
terminatione sancte matris ecclesie. cui me
subiicio. laus deo.

Ego Bartholomeus socinus sen. i. v. do-
ctor. Laus christo redemptori.

In nomine domini Amen. viso consilio red-
dito in materia preposita a prestantissimo sa-
cre theologie professore et viro religiosissimo
fratre fortunato ordinis minorum subscripto
a quam plurimis sacre theologie magistris
et a quam pluribus. v. iuris. doctoribus tran-
seo in eadem cum eis sententiam. salua ma-
turiore deliberatione. Unde hac breui sub-
scriptione pro nunc contentus idem iuris es-
se approbo. salua determinatione sancte ma-
tris ecclesie ego Antonius cochus floren. i. v.
Doc. Et in fidem propria manu subscripsi.
et sigillo meo paruo figillavi. Laus deo cle-
mentissimo et beate marie semper virginis
gloriosissime. Amen.

Adsit dominus. Bene cōsideratis: et que in capitulo institutionis mōtis de quo agimus. hoc est primo in ordine: Et que per virum religiosum et bonum doctumque fratrem Fortunatum ordinis minorum in consilio dicta sunt: plurium virorum excellentissimorum testimonio approbata sunt. Bene et mature visis et cōsideratis omnibus: que in materia dici et excogitari possent. Discutiendo minutatim que collegit in proposito preceptor meus. D. Joannes Baptista de sancto Scuerino. in. l. cunctos populos in. xxxix. col. vsq; ad. liii. col. i. clausue. C. de sum. tri. et fi. ca. Salua sacrosancte Romane ecclesie determinatione et rectius sentiētis i hoc. vado i suam suprascriptoz patrū cōsulētiū approb. is eoz pclusionē pūo sigillo ipmēs. **E**go Franciscus quīrici de pepis de florentia v. iur. doc. Idem ordinarie iurium civilium de mane interpretans. Amen. **S**ubscriptio famosissimoz doctorū perusinoz sup capitula Adōtis pietatis mātue. **E**go Baldus de Bartolinis perusio. Doc. v. iur. et aduocatus consistor. Jura civilia ordinarie legens in alio studio perusino. visis lectis. cognitis et diligenter ponderatis ac discussis: vna cum precellentissimo. v. iur. doctore. D. Petro de vbaldis in frascripto patre ac domino meo boni. suprascriptis capitulis. statutis. et ordinationibus circa montem pietatis. sic vulgariter nuncupatū i ciuitate Adātuanā: auctoritate illustrissimi Adarchiōis: Dominio dicte ciuitatis dignissime pfidētis ordinatus pariter et formatū iudico et existimo: eiusdē dñi petri pariter accedente iudicio: dicta capitula: statuta et ordinamēta fore laudabiliter iuste ac sancte decreta ac sancita: et iusticie et equitati consentanea: ac sacris canonibus et humanis legibus non aduersantia. Et in fidē propria manu: vt suprascripsi: meq; subscripsi paruoq; meo solito sigillo muniui. Laus deo clementissimo. **E**go Petrus de vbaldis de perusio. v. iur. doc. et legens in studio perusino lectionē ordinariam iuris canonici de mane: Vt supra per clarissimum. v. J. doctorem dominum Baldum de bartolinis patrem preceptorem ac dominū meum relatum est. Vi

sis vna cum sua excellentia: ponderatis ac diligenter examinatis predictis capitulis: fui in eadem sententia cum sua paternitate dicta capitula esse iusta: sancta et honesta. et plena pietate ac charitate. Et in fidem propria manu me subscripsi: et sigillo pūo meo sigillavi. Laus deo.

Idem: quod supra conclusum est per clarissimos. v. iur. doc. s. dominum Baldum de bartolinis et dominum Petrum de vbaldis: patres et dominos meos: Dico et affirmo iuris esse. s. q. teneat et valeat capitula suprascripta: Nec sapiant vsuraria prauitate. Quin immo piam et laudabilem charitatē. **E**go Petrus Philippus de cornio. v. i. doctor de perusio et primariam cathedram iuris civilis de mane regens. In studio perusino. Et ita alias fuit hic in simili casu cōsultum per clarissimos doc. et per me: cum iurium et rationum allegationibus: que in presentiarum de voluntate consultantis obmittuntur. Et in fidem predictorū. **E**go Petrus Philippus qui supra manu propria scripsi: et soliti mei sigilli parui impressione muniui. Saluo semper consilio saniori. Laus deo.

Alias fuit solemniter cōsultum in simili bus terminis et capitulis montis pietatis per clarissimos patres dominos meos doctores: Quorum in numero ego omnibus minor fui: Et subinde per collegium doctorum vtriusq; iur. Ciuitatis perusie. Nunc non alienus a proposito immo fortius confirmatus auctoritate reuerēdi patris et magne deuotionis et fidei: ac immense doctrine fratris Bernardini de Felto ordinis minorum seraphici sancti Francisci excellentissimi predicatoris: Vna cum prefatis famosissimis. v. iur. doctoribus patribus: et dominis meis obseruandissimis. Domino Baldo d. bartolinis. domino petro de vbaldis. domino Petro Philippo de cornio: Approbo et confirmo predicta omnia tāq; iuri consona. Et ita dico et consulo.

Ego Baglionus de monte vrbano iur. v. doctor de perusia: sacri apostolici consistorii aduocatus in alio studio perusino iura civilia de mane ordinarie legens. Et in fidem predictorū me propria manu subscri

psi. et anulari quo vtor sigillo communiui.
saluo semper consilio saniori.

Edem quod supradictum et conclusum est
per famosissimos. v. iur. doc. dñz Baldū de
bartolinis mihi patrē et dñm Petrum de
vbaldis mihi patrē et dñm dico
et affirmo iuris esse et carere omniū vsurarū
pauitate ac fore et esse rationi equati. ac pie-
tati consonum. nec sacris canonibus aduer-
sari. Ego Sigismundus de vbaldis. v. iur.
doc. et in studio perusino primariam de se-
ro cathedram regens. Et ad fidez predicto-
rum me subscribo. Sigilloqz meo paruo si-
gillo. Saluo semp veriori consilio. Laus deo.

Capitula ordinationes et statuta suprascri-
pta iuri cōsona. ratione subnixa. vsurario vi-
tio carentia. honesta. pia. ac sancta esse: sicut
supradictum et consultum est per excellentis-
simos. v. iur. doc. dominum Baldū de bar-
tolinis. dominum Petrum de vbaldis do-
minuz Petrum Philippum de cornio. do-
minum Baglionum de monte vbiano. do-
minos patres. ac preceptores meos obser-
uandos. Dico et consulo. Ego Angelus cā-
tagallina de perusia. v. iur. doc. In studio pe-
rusino cathedrā ordinariam iuris canonici
de sero regens. Et in fide predictorum. ma-
nu propria me subscripsi et mei parui sigilli
impressione munivi. Consilio saniori saluo
Laus deo.

Subscriptio almi collegij studij perusini
super eadem capitula.

Clarissimi et excellentissimi. v. iur. docto-
res perusini existentes collegialiter congre-
gati visis. lectis. ac diligenter examinatis et
mature discussis omnibus et singulis capi-
tulis statutis et ordinationibus supradictis.
Eadem concurrerunt in hoc. Quia visum
fuit eis vnanimiter et concorditer dicta ca-
pitula et statuta esse iusta. equa. rationabilia
pietati consona. ac secundum deum et rectā
conscientiam. Et ita approbauerunt. Qui-
bus lectioni. examinationi. discussioni. et ap-
probationi. Ego Joannes sanctes Petri
de parijs porte sancti Petri publicus im-
periali auctoritate notarius ac iudex or-
dinarius et nomine notarij et scriba Almi
collegij. v. iur. doctorum communitatis pe-
rusij presens fui: et mandato dicti collegij

me subscripsi et publicavi. Sigillumqz con-
suetum dicti collegij apposui et impressi.

Subscriptio famosissimi theologi magi-
stri Bometij de vlixbona ordinis minorū:
quā subscripsit propria manu in libris do-
mini baptiste tarasconi doctoris parmensi.
post quam legit aliqua consilia montis.

Cum legissem ea: que per sapientissimos
viros rectissime consulentes suprascripta sunt
circa institutionem montis pietatis: quem
sanctissimo nomine pietatis montem ap-
pellandum esse sentio: viderimqz oculata fi-
de: quantum commodi et salutis animarum
afferat: sanctissimum institutum illius mon-
tis Reipublice christianorū: existimavi nō
oportere aliquid ad ea addere: que sapientis-
sime determinata sunt et amplissime: sed sa-
tis esse ea confirmare et approbare: precipue
cum firmissime credam institutum illius
pietissimi montis diuinum esse inuentum
non humanū. Ac ideo infringi non potest
hominum puicacia nec humana doctrina
esse approbandum. sed deuoto animo susci-
piendum. **E**nam cuz ex mutuo nihil ultra
forte accipiat: et pignoris receptio pro mu-
tuo sint licita: et operarum locatio et sit con-
tractus licitus. contractus ex his tribus: cō-
mixtus licitus est: et nō modo licitus verū
etiam pietatis plenus: ac ideo predicandus
et instituendus est. Si mihi dabitur aliquādo
ocium: non vt opus sit: sed vt officio meo sa-
tisfaciam plenius de hac sanctissima institu-
tione scribam.

Ego frater Bometius vlixbonensis or-
dinis minorū sacre theologie magister pro-
pria manu scripsi et subscripsi que in consci-
entia mea de hac re capio: et recte sentio.

Epistola Veneradi. P. S. Ludouici de
la ture ordinis minorum obseruantie theo-
logi doctissimi. Ad Reuerendissimum Do-
minum. D. Petrum pontificem Patavi-
num pro apologia Montis pietatis viden-
da et emendanda.

Reuerendissimo In christo pa-
tri et domino colendissimo. d.
Petro Barotio dignissimo
episcopo patauino. frater Lu-
dovicus de la ture ordinis mi-
norum minimus. post humilem commen-

dationeque vtriusque hominis salutis. Erazpa
 due superioribus diebus: ubi dignum tui
 presulatus locum tenes. Reuerendissime. d.
 quando inuectivarum libellus quidam con-
 tra sanctissime pietatis montem ad manus
 meas peruenit. Cuius auctor (quantum ego
 percipere potui) multum ac nimis lingue lara-
 uit habenas: inuebitur namque tanto impetu
 in prenominati montis defensores. quod non
 videtur argumentis aut rationibus: etiam
 si posset. sed potius maledictis: siue decepti-
 onibus vincere velle. Immemor isidori sen-
 tentie dicentis: Turpis est dolo quesita vi-
 ctoria. Dolui nempe: et ex medullis cordis
 egretuli inmodestiam tale: propter scanda-
 lum pusillorum: quos mordax stillus eius: ni-
 cito destruat a bono incepto: non parum
 retrahet. Et quod illarum inuectivarum inutilis
 discursus: quandoque sacrorum canonum:
 quandoque vero theologorum auctoritatibus
 multum coloratur: Itaque etiam superficia-
 lis quotationum aspectus apparentem quam-
 dam repugnantiam: prenominato monti ar-
 guere videtur licet intrinsecus ipsius libelli
 et auctoris vanitas luce clarius pateat: Tu-
 tum fore censui ne aspicientium oculi ficto
 quodam deludantur colore: quod omnia eius-
 dem argumenta et falsa ascripta culpa: non
 minus patienter quam rationabiliter soluan-
 tur. Scripsi itaque breuem hanc apologiam
 In qua et ipsius montis contractibus fauetur
 et quicquid ipsis repugnans apparet: Ita
 denudatur siue conteritur: quod in posterum li-
 ber patebit aditus respondendi aduersario-
 rum obiectionibus: sed et cognoscendi quare
 sancte et iuste sentiant qui tales predicant con-
 tractus: et quanta sint digni laude qui erre-
 ro monti vel corrigendo verbis et manibus
 fauorem prestent. Donam autem hoc defen-
 sorum dominis gubernatoribus Adantua-
 ni montis: Tum quia ad illos libelli com-
 positor sepe suos clamores singulariter dir-
 rigit: tum etiam quia pluribus et quasi con-
 tinuis pro hoc negotio subiacent insidijs.
 ¶ Nunc igitur habeant unde illas fugiant
 et precaueant: sed et non minus unde acce-
 dantur tueri et augere: quod et emuli aliquid
 subuertere mordaci nituntur scriptura. Ve-
 rum quia parum aut nihil esset fideles po-

fuisse labores in huius tractatus editione:
 nisi alterius magni viri auctoritate fulgeret
 qua premunitus prenominati domini et
 alij amicis pauperum sine calumnia com-
 municari posset: tutissimum visum est: ante
 quam communibus tradatur oculis illum
 tue Reuerendissime. d. offerre. Non enim
 sum nescius: quanta sit ei gratia dicendi: et
 facultas componendi: quanta vtriusque iuris
 et sacrorum theologorum familiaritas. Quo
 fit ut illam elegerim in summum iudicem:
 singularem patronum: et dominum colen-
 dissimum. castiget itaque: et emendet: mutet
 et superaddat sapiens. E. R. D. quicquid in
 eo videbitur correctione dignum. Tunc. n.
 ab obrectatorum linguis me liberum co-
 gnoscam: quando sacra tanti pontificis ma-
 nus apologeticum istud castigatum emen-
 datumque reddiderit. Valeat. E. R. D. R.
 et me inter minores minimus humiliter ad
 eius pedes prostratum solita sua clementia
 errigat et subleuet. Venetis in loco sancti
 Francisci a vinea. vi. Idus februarii. 1492.
 ¶ Eiusdem Reuerendissimi domini episco-
 pi parauini epistola ad eundem. Id. S. Lu-
 domicum pro approbatione apologie.

¶ Etrus dei et Apostolice se-
 dis gratia episcopus padua-
 nus et comes sacensis opti-
 mo et doctissimo patri domi-
 mo fratri Ludouico dela tur-
 re ordinis minorum regulam obseruantium.
 Sal. pl. d. libellum a. Id. R. contra impu-
 gnatores montis pietatis non minus vere
 quam religiose compositum: priusquam
 quippiam aliud agerem: totum perlegi: et in
 eo nihil (quod quidem ego annotare po-
 tuerim) aut falsum: aut castigatione dignum
 offendi. In quo illud mihi summopere pla-
 cuit: quod ea in respondendo modestia usus
 es: qua cum decuit uti: qui apostolicum il-
 lud ante oculos habeat. Ad modestiam vestra
 nota sit omnibus hominibus: Ad quod ratio-
 cinatio in eo pro defensione veritatis tales
 adducis: ut in eis secundum apostolicum do-
 cumentum certum sit amplexum te: eum qui
 secundum doctrinam est: fidelem sermonem: ut potes
 sit exhortari in doctrina sana: eos qui con-
 tradicunt: arguere. Nam illud quatenus me facere

putas: q̄ ordine in respōdendo tali es vsus
 uehementia tanta: vt cum etiam qui de mō
 te hoc dei: monte pingui: monte coagulato
 monte in quo beneplacitum est deo habita
 re in eo: obloqui aggressus est: tecū sentire
 & manus vltro dare compellere: quantum
 ego quidem sentio: facillime possis: fecisti tu
 quidem: quod virum religiosum: quod ho
 minem bonum: quod sacerdotem integru
 decet: Dum non reddis malum pro malo
 nec maledictum pro maledicto: sed contra
 rio benedixis ostendens in hoc vocatum ef
 se te: vt benedictionem hereditate possideas
 & nolens vinci a malo: sed vincens in bono
 malum. Istud semper ante oculos habens
 quod vtinam omnes qui religiosi aut sunt
 aut credi volunt: haberent. ¶ Si preoccupa
 tus fuerit homo in aliquo delicto: vos qui
 spirituales estis: huiusmodi instruite in spi
 ritu lenitatis. ¶ Nam vt ait apostolus Ia
 cobus. Si quis putat se religiosum esse: nō
 refrenans linguam suam: sed seducens cor
 suum: huius vana est religio. Quamobrem
 memor illius quod scriptum legisti. sapien
 tia absconsa: & thesaurus inuisus: que utili
 tas in vtriusq̄: Eum edas suadeo: & illis po
 tissimum mittas: quos a quibusdam: qui se
 cundum illud Pauli ad Ro. emulatione
 quidem dei habent: sed non secundum scien
 tiam agitato: & multis huc atq̄ illuc tem
 pestatibus fatigato: illic timore trepidare
 intelligis vbi non est timor: vt per eos etia
 alijs qui aut iam errerent: aut in futurū er
 recturi sunt huiusmodi montes: mittat: ne
 forte qui minus locupletes sunt: quam vt
 ministris ex publico soluere mercedem que
 ant: vel timent: ne si ex publico: merces ca
 soluatur pauperum: quorum gratia potissi
 mum erriguntur hi montes: negocium ne
 gligentius ptractetur: vana hac & supersti
 tiola opinione decepti: rez qua nihil post ho
 mines nato: hominū generi vtilius potuit
 excogitari aggredi vereatur. Vale: & in ora
 tionibus tuis: nostri sis memor. Data pa
 due. iiii. Idus februarii. i. 492. a Natiuitate
 domini saluatoris.

¶ Epistola prenominati. P. S. Ludouici
 Ad dominos conseruatores montis pieta
 tis Mantue pro apologia transmissa.

Reuerēdis. Patribus ac ma
 gnificis dominis fidelib⁹ gu
 bernatorib⁹ iussi montis Mantue: frater ludouicus dela tur
 re ordinis minorum obseruā
 tie minimus commendationem & salutem.
 Venerat ad manus meas Reuerendi pa
 tres ac Eius Magnifici superioribus die
 bus libellus quidam inuectiuarum aduer
 sus christianissimos contractus mentis pie
 tatis: cuiusdam vtinam amici nostri: quem
 cum percurrissem satis & multum egre tuli
 q̄ opus tante charitatis & veritatis tales pa
 teretur calūnias quales certe: vir ascriberē
 tur publicis feneratoribus. sufficere debuiss
 sent clamores tam publici quam privati suf
 ficiebat: (ita dixerim) solemnīs murmura
 tio & declamatoria facta detractio: sed & sa
 tis fuerat: q̄ in plateis in domibus. in angu
 lis cum mulierculis: cum vulgari turba se
 ditiones sepe a multis & nobis & vobis pa
 rate sint. hoc autem nimis ac nimis fuit: q̄
 tot maledicta perpetue nūc tradita sint scri
 pture in qua vtinam impugnator iste saltez
 ratioabiliter disputasset: vtinam charitatiue
 processisset: quia sic nulli iniuria siue dam
 num illatus esset: Licebat enim persuasivas
 adducere rationes apparentia allegare ar
 gumenta: motiua & fundamenta pro opinio
 ne sua declarare. Sed calūnijs detractio
 bus: & palatis argumentis victoriam que
 rere: multum & valde turpissimū fuit. Lega
 tis queso domini mei: ex quo apud vos sūt
 inuectiuas predictas: & iudicate: quali proce
 dat charitate professor iste charitatis. ¶ Vbi
 nāq̄ non semel tantum sed sepe: iustum sti
 pendium ministrozū sancti montis exere
 scentiam vsurariam vocat. ¶ Vbi seruitores
 eiusdem: indeozū rapacium famulis com
 pat. ¶ Vbi deniq̄ dominos pij mōtis: qui
 tāq̄ patrie patres honorandi sunt: quasi vsu
 rarios cum tabula pata: largo infamat ore.
 hos tali censure subiectos proclamāt quali
 manifesti vsurarij: & alia plura similia infert
 que singulariter exprimere certe ob reuerē
 tiam sue religionis: me pudet. Sed & nimis
 prolixum foret. Deu quid parturiunt inui
 die venena: Quid facit varia passionum ce
 citas: que etiam illorum oculos quorum sta

sus perfectus est: ita obtenebrant: q̄ bonuz
 dicunt malum: et malum bonuz. Que ita ra-
 tionis usu auferunt: vt non pudeant insur-
 gere in misericordie et pietatis sanctores: ve-
 lut in crudeles et indomitas beluas. sed et p̄
 pter hoc o domini et pij montis gubernato-
 res fideles: ymmo miserabilium personarū
 patres et tutores: non retrahatur quis ve-
 strum ab incepto sancto opere: non tepescat
 seruoz promisse charitatis: nō deniq; in ali-
 quo impediatur clemens obsequium vestrū
 q̄ hec est generalis christiani nominis pro-
 fessio pro bonis operibus calumniam pati:
 Apostolica certe hec gloria: sed et domini ie-
 su doctrina sanctorumq; omniū talia ini-
 tanda fuere vestigia. Blasphemias igitur et
 maledictiones vobis in inuectiua illatas tā-
 q̄ merita maximo digna premio considera-
 te. Nec vos conturbent tot folia libelli eius-
 dem multiplicibus verbis plenavel tot alle-
 gata capitula: cum nec vna quidem conclu-
 sio vel parua in ipsis ratio contineat: que in
 aliquo vere militet contra mōtis sancti iustissi-
 mos cōtractus. Testis est mihi deus ad cu-
 ius pedes presens offero defensorium: q̄ se-
 mel tantum prenotatas percurrerem inue-
 ctivas: et tamen eius spiritus bonus statim
 has veras et tutas responsiones cordi meo
 suggessit. Quibus quid prenotatus amicus
 fallo nobis inponit: infringatur: et suis argu-
 mentis: vtrūq; factis rationabiliter respon-
 detur. Accipite ergo fideles pauperum de-
 fensores: et seraphici ordinis deuotissimi prē-
 sentem apologiam: diui tamen pōtificis pa-
 tauini pedibus prius humiliter oblataz: quā
 et sacra eius manus: si et opus fuit: castiga-
 uit: ac auctoritate certe nō vulgari (vt vide-
 tis) solito suo rationabili stilo approbatā red-
 didit. Hanc autem tanto libētius vobis tra-
 do: et dono: quanto ob domesticos ita dixe-
 rim: Adontis inimicos in inclita vestra ci-
 uitate vndiq; insidias eidem monti sancto
 et eius gubernatoribus parantes: non par-
 uum periculum cognosco valete in domino
 Datuz Venerijs ex loco nostro sancti Frā-
 cisci a vinea.

C Venerandi. p. f. Ludouici de la turre or-
 dinis minorum obseruantie: viri doctissimi
 apologia: pro sancto monte pietatis: mari-

me contra libellum inuectiuarum ab emu-
 lo pietatis formatum.

bellus prenomiatus inue-
 ctuarum hoc vtitur ordine.

C Primo enim premitit cō-
 clusionem nostram siue ama-
 torum pietatis.

C Secundo eadem impugnat quo ad pri-
 mam partem.

C Tertio contra secundam partem quasi si-
 milia argumenta proponit. Et iō vt catho-
 lica hec defensio completa sit. presens opu-
 sculum in tres breues articulos diuidendū
 censui Quorum.

C Primus continebit rationalem pro-
 bationem christiane conclusionis.

C Secundus solutiones argumentorū cō-
 tra eius primam partem.

C Tertius vero responsiones contra eiusdē
 conclusionis secunde partis obiectiones.

C Articulus primus apologie continens li-
 citationem et honestatem pij Adontis.

Ro primo articulo principa-
 li ponitur hec sancta conclu-
 sio. contractus cōtenti in mō-
 te pietatis: vel mons pietatis
 quod tamen idem est pius est

licitus etiam immunis ab usuraria prauita-
 te. Que conclusio: vt clarius pateat. proba-
 tur triplici ratione. Et earum prima sumi-
 tur per respectum ad ciuitatum finalem et
 moralem conditionem. C Secunda per re-
 spectum ad iuris naturalis conformationē.
 C Tertia vero sumitur per respectum ad fi-
 delis et ecclesiastici precepti nullam contra-
 ditionem. C Sed antequam deducam for-
 maliter primam rationem: premitto duas
 sequentes veritates in quarū virtute subfi-
 nit ipsius rationis probatio.

C Prima veritas. Ciuitates nō tantū sunt
 constructe propter absolute et delectabiliter
 viuere: s; et pp virtuose viuere. Cuius verita-
 tis due p̄me ptes patēt p Aristotelē. iii. poli-
 ticorū. Qui vt declararet qd sit ciuitas: po-
 nit aliq̄s vtilitates: ob quas ipse credunt isti-
 tute ciuitates: et inter illas enumerat: q̄ pp
 delectationē et necessitatē: ex quo. n. mutua
 cōuersatio dat iocūdā delectationē: ē. n. hō
 animal sociale: vt dicitur primo politicorū

et in ciuitatibus: ubi est ciuium multitudo con-
tingunt tales conuersationes plusquam in
villis vel campestribus locis: Ideo ad hanc
iocunditatem ordinate sunt ciuitates. Et
propterea solet dici: quod non est perfecta con-
solatio solitario: loquendo de perfectione:
politica et eius felicitate quia alias etiam
solitarius potest habere perfectionem con-
templationis. Unde de tali dicitur primo
politico: quod est aut bestia: aut deus: Quia
si in sua solitudine vacat contemplationi
celestium: abstractus a corporalibus et sen-
sibilibus est quasi quidam deus: loquendo
ad modum philosophorum quare et cetera.
Sed et intelligitur ordinata constructio ci-
uitatum propter absolute vivere: quod sa-
tis patere potest: si consideremus quibus
natura humana indigeat: ut uiuat. Cum
enim inter omnia alia animalia homo sit
temperatissime complexionis: et sic nature
nobilis: indiget cibo et potu et vniuersaliter
victu magis artificiose preparato: quam alia
animalia: hoc patet discurrendo qualiter
animalia bruta cibum a natura prepara-
tum habent: ut herbas: carnes crudas aquam
in sua dispositione naturaliter vestes
sunt lana: pluma: pellis propria: Ita quod nul-
la indigent preparatione. homini autem
cum habeat complexionem ad medium re-
ductam: et sic valde dedicatam respectu bru-
torum: non sufficiunt vniuersaliter cibi na-
turales: nisi adueniant artificiales prepa-
rationes. unde frumentum a natura da-
tum molitur: et decoquitur. Et sic carnes:
herbe: et huiusmodi. Ita dicatur de eius
indumento primo de omnibus vsui nostro de-
putatis: quod requiritur aliqualis dispositio ar-
tificialis: ut eis comodius et utilius utamur.
Et cum una persona ad hec tanta opera non
sufficiat: ideo singulariter ipsi homini con-
uenit in societate vivere: et non modo in so-
cietate: primo et fuit opus ciuitates ordinare:
sine quibus sufficientia ad victum vir ha-
beremus. Et ad hoc propositum probat.
philosophus primo politico: quod ultra
communitatem domus et communitatem
vici: necesse fuit ponere communitatem ciuita-
tis. Quia (ut ibi dicit) prima ciuitas est consti-
tuta in omnem diem: et secunda in opera non

diuturnalia. tertia vero ciuitas. scilicet ciuitatis con-
stituta est ad sufficientiam in tota vita. Et
quo dicto Ari. p. 3. quod cum ciuitas ordinetur
ad suppleendam necessitatem totius vite: illa
quo ad hoc erit perfecta ciuitas: in qua re-
periri poterunt vniuersaliter necessaria ad
totam vitam. sane tamen intelligendo: quod si
ibi non habentur aliqua ex defectu disposi-
tionis prime: quod ut p. 3. non sunt oliue: vina:
sal: et huiusmodi: Obiungitur tamen est modus
apporrandi de alijs regionibus. Et pro hoc
quando reocrates architector pitissimus
Alexandro macedoni ostendit in quodam mo-
te ciuitatem pulcherrimam posse construi In-
terrogasse fertur Alexander: si essent agri qui
ciuitati possent frumentorum copiam mini-
strare: et inuentor: quod deficerent: respondit vi-
tuperandum esse: si quis in tali loco ciuitatem
construeret. Et quibus omnibus patet pro-
batio prime partis veritatis premisse. Et
et alia pars eiusdem patet per eundem phi-
losophum volentem ibidem. Quod dato quod
multi sint fines et respectus quare constructe
sunt ciuitates: principalis tamen finis vnus
est tantum. scilicet pro virtuose vivere. Pro quo no-
tandum: quod generaliter loquendo duo sunt pro
que homines assuescunt ad bonum: ut ali-
qualiter colligitur ex. 1. Ethic. videlicet Ti-
mor pene: et cupiditas premij. Cum. n. quis non
allicitur ex strenuitate vel generositate ani-
mi ad amorem virtutum quandoque ad illas
inclinatur: ut participet premium donatum
habentibus illas: ut honores et gradus et hu-
iusmodi. Aliquando ut fugiat penas quibus
puniuntur transgressores legum: et contem-
ptores virtutum: et sic timore eius pene defi-
nunt mala operari et paulatim efficiunt vir-
tuosi. Adodo in proposito nostro. In ciuita-
tibus magis regnant vel saltem regnare de-
bent hec duo. scilicet punicio transgressorum et vir-
tuosorum honor vel premium: quam ubi
homines seorsum viuerent ergo maior est in
illis dispositio ad virtutem. Istud non indi-
get multa probatione: cum ad oculum pa-
teat quantum differat vivere ciuitatum a vi-
uere villarum: et quales sint mores vel ob-
seruantie preceptorum diuinorum et amor
virtutum in ciuibus: et illorum qui in villis
vivunt. Stat ergo quod ad hoc principaliter

ordinent civitates: ut homines ibi studiosius virtutibus vacarent: quod erat probandum. Quare 2°. **E**x hac veritate cum sua probatione sequitur corollarie: quod princeps civitatis debet attendere: quod in ea virtuose vivat: et sint sufficientia ad humanum victum. **P**rimum horum patet: ex quo est positus ut regat ciues et gubernet: et sic ut dirigat illos in finem eorum: et ita ut virtuose vivant. **E**t si hoc facit: sciat quod tunc veris potest gloriari civibus: quia ut. iij. pollit. eorum dicitur: magis est civis abundans in omnibus operibus virtuosus quam si abundaret in divitiis vel nobilitate generis vel in alijs bonis exterioribus. **G**rande decus principum quando ad hunc principalem civitatum et civium finem diligenter attendunt. Sed et secundum corollarium dictum patet: quia ut elicitur a philosopho. v. politicorum. **T**iranus et bonus princeps in hoc singulariter differunt: quia bonus princeps respicit commune bonum: et sic bonum civium. Ita quod non attendit sibi tantum complacere: sed intendit utilitati reipublice. **T**iranus vero facit totum oppositum: quia tantum studet bono proprio: quod non curat extorfioneque subditorum. **E**t ideo in proposito nostro dico: quod ne principi ascribatur infamia tiranidis debet attendere: quod multitudini et civitati provideatur de necessariis: et sciat quod tunc valde provocantur subditi ad ipsum amandum. **P**opulus enim non cognoscit nisi que sensibilia sunt: et ideo accenduntur erga eum: ex quo vident suam munificentiam optat illum diu vivere: vel saltem talem successorem habere post eius mortem. Quare 2°. **S**ecunda veritas. Sicut expedit Reipublice quod in ea sint se exercentes in mercatibus exercitio: vel possessionum agricultura. Ita etiam est utile quod aliqui sint in ea attendentes mercenario lucro. pro declaratione cuius notandum quod Ari. in primo politicorum ponit aliquos modos quibus possunt acquiri iusto titulo et operibus licitis denarii vel pecunie. Inter quos enumerat predictos videlicet. **U**t cum quidam mercantibus lucrantur: sicut portantes ad propriam patriam victualia ibi deficientia vel deferentes alio: que in civitatibus suis sunt satis co-

munia: et sic semper pro laboribus et rebus conductis habent pecuniariam solutionem. **A**pprobatur quoque ibidem pecunia acquisita possessionum fructibus et agricultura. Sed et illud idem concludit de pecunia mercenaria: ut scilicet quando aliqui conducuntur ad facienda aliqua opera spe et pacto mercedis: Ille enim proprie mercenarius est qui ex principali intentione mercedis: servit alicui cum expectatione illius mercedis. **Q**ui quidem modi et viae acquirendi pecuniam et numismata: sunt utiles et liciti: in nullo de se deviantes a ratione. **M**orandum est quoque secundum Sco. in. iij. di. xv. q. ij. quod sicut in statu innocentie preceptum de habendo omnia communia erat rationabile: quia conforme illi perfecto statui ut optime probatur ab eodem: Ita in statu nature lapsa rationabiliter et necessario talis communitas reuocata est: quod hoc expedit pacifice conversationi: et necessarie sustentationi. **Q**uod et satis approbatur ab Aristo. secundo politicorum reprobande opinionem Socratis et Platonis discipuli: ponentium illam tantum excessivam communitatem: que in politica ordinata certe confundit seipsam: ut ibi probatur. **E**x his ergo omnibus notabilibus patet qualiter predicta veritas habet intelligi. **E**t quo enim omnia non sunt communia: immo possessiones possidentur particulariter sicut et pecunie: et ex quo vix homines sine pecuniis bene vivere possent: quia non est amplius illa simplicitas hominum quam allegat Aristo. primo politicorum antiquitus fuisse: Ita quod homines non utebantur pecuniis: sed immediata commutatione commutabant res ad res ut frumentum cum vino et huiusmodi. **E**rgo necessarium est quod in civitate bene ordinata sit aliqua communis via quam licite homines exercentes lucrentur: Ergo sicut expedit habere viam mercatium cum adhuc deseruiat vel agriculturam: Ita et mercenariam. patet quia Respublica male se haberet quando careret iustis viis ad pecuniam: quia etiam haberet carentiam multorum necessarium pro humano victu. **N**ec sufficeret vnicus modus acquirendi pecuniam. Quicunque

enim esset ille: omnino esset quasi impossibi-
le: q̄ omnes illo yterentur: vel in illo delecta-
rentur. Ergo est expediens: ymo necessari-
um: q̄ varij sint modi in ciuitate pro hac lu-
cratione. Et sic p̄z quod dictum est: videli-
cet q̄ expedit ciuitati: qđ in ea sint se exer-
centes varijs operibus lucrosis. Quare. 2c.
His itaq; premissis veritatibus tāquam
fundamentis necessarijs pro formalitate ra-
tionis p̄ine. Nunc probatur non modo li-
citatio mōtis: ymo probatur: q̄ ad bonū re-
gimen ciuitatis valde expediat: et quodāmo-
do sit necesse talem habere vel construere mō-
tem. Arguitur ergo sic. Illud quod tollit fi-
nem principalem ciuitatis: tollit et quasi de-
struit omnem bonum ipsius ciuitatis. patet
hoc ex quo causa finalis est causa causarū.
v. methasice et. ij. politicorum et. ij. postero-
rum. Et sic illa ablata: aufertur bonum illi-
us: cuius est causa. Sed qui destruit mon-
tem pietatis: destruit bonam partem finis
principalis ciuitatis: cum finis principalis
eius stet i virtuose viuere: vt supra patet. Et
per destructionē montis: virtus minuatur:
et disponatur ad omnino dep̄di. Quod pro-
batur. Illo enim anichilato tollitur magna
pars charitatis requisite in ciuitate. scilicet
subuentio cōis personarum miserabilium
charitas autem ad proximum post charita-
tem ad deum est principalis virtus necessa-
ria ad salutem: vt patet instructis in prece-
ptis ipsius charitatis et christiane legis. Ad
hoc enim est sermo ergo. 2c. Sed et aliter p̄-
batur: q̄ ex destructione montis inferatur
deperditio virtutis. 2c. Ablato nāq; pietatis
monte iudei sunt in flore: q̄ conuersationes
et quasi conuictum cum christianis habent
liberum: et succedit tanta familiaritas ex oc-
casionē mutui feneraticij cum ipsis: quanta
est inter domesticos ciues: Et ex hoc virtus
fidei minuitur in multis et debilitatur sed et
quandoq; deperditur. Ergo cū vna princi-
palis virtus attendenda in ciuitatibus sit
sancta fides omnino necessaria ad salutem
sicut dixi de charitate: tantum dispendium
patietur ciuitas ex destructione montis ha-
bentis magnam connexionem cum virtu-
te fidei modo declarato: quantum si permit-
teretur in ipsa morari aliquos pueros et de

structores virtutum moralium et bonorum
morum. Et ideo consequentie iste sunt for-
malissime habentibus sensum et spiritus pie-
tatis: Adons destruitur ergo iudei florent
ergo fides christi contaminatur ergo et mi-
nuit vel debilitat: ergo verba virtus et prin-
cipaliter in bono regimine ciuitatum requi-
sita paulatim deficit ergo finis ipsarum ci-
uitatum aliquantulum tollitur. Ergo de primo
ad vltimum sequitur: si mons destruitur q̄
et finis principalis ciuitatum non seruetur.
Quod erat probandum. Et dato q̄ forma-
litates istarum consequentiarum interme-
diarum non pateant lumine naturali: patet
tamen lumine deuoto sancte fidei. Et si di-
catur: etiā iudeis non mutuantibus ipsi mo-
rantur in ciuitatibus. Pro responsione ad
hoc adduco cōmune dictum et vulgare. scz
occafio facit actum. Ex occasione enim ha-
bendi recursus ad eos: christiani debilitat
fidei veritatem p̄p conuersationem frequē-
tem corrumpunt: dicit Apostolus. i. cor. xv.
bonos mores colloquia mala. Q si possem
breuiter narrare dāna et dispendiū talis cō-
uersationis: videremus quot cōtractus vsu-
rarij: quot infidelitates et scelera a christia-
nis cōmittuntur. Quantum etiā minuitur
religio christiani nominis: et quantum cul-
tus nostri verbi dei. Sed et obseruantia di-
uinorum preceptorum in dies ex hoc remit-
titur. In tantum q̄ audeo dicere: q̄ vbi est
multitudo iudeorum habentium conuersa-
tionem cū christianis qualis est et cōtingit
vbi mutuant: quasi non sit fides certa siue
tuta et requisita ad salutem. In huiusmodi
detestationem non me extendo: cū talia ma-
gis spectent ad officium declamatorum:
quam ad presentem pauperum apologiā.
Quare. 2c. Totū autē quod dixi de fine prī-
cipali ciuitatis damnificato. 2c. dici etiam
potest de alio fine non principali: q̄ ex quo
non habere montes pietatis est incidere ad
voraginem pessimorum iudeorum quorum
voracitate ciuitates remanent exhauste de
necessarijs pro victu quotidiano et huma-
no: quia tandem ad manus eorum pecunie
ciuiū vestes suppellectilia et huiusmodi per-
ueniunt: et ita depauperantur mutuatarij
ab eis: ac si fuisset in ore luporum rapacium

ut experientia demonstrat. Ideo sequitur
q̄ grandis pars tam pro delectabiliter q̄
pro absolute vivere ex hoc a ciuibus tolla-
tur. Et per consequens etiam sequitur q̄
ablatis montis: magnum dat detrimentum
ciuitatibus: ut non consequantur fines ad
quos sunt ordinate. Cum ergo pertineat ad
bonum regimen ipsius ciuitatis: q̄ illius fi-
nis attendatur: sequitur consequenter q̄ at-
tendi debeat defensio et constructio p̄ij et cō-
munis montis. quod valde: conseruantur pre-
dicti fines: ut etiam iam dictum est: in tantū
q̄ apud nos et apud quoscunq̄ charitatiue
sentientes creditur: q̄ hec sit bona et for-
malis consequentie. Iste inimicatur mon-
ti sancto pietatis: ergo non attendit siue
respicit bonum reipublice et sic non perfe-
cte respicit bonum fidei catholice: cum fidel
sit de principalibus virtutibus et inter prin-
cipales fines qui in bona politia respicien-
di sunt. Ergo de primo ad vltimum inimi-
cus montis non videtur verus zelator fidei
catholice: et sic nec christi. Et consequentie
iste omnes optime valent nobis presupposi-
to lumine spiritus pietatis Iesu. Aliter nō.
Quare. et. Et ista autem deductione pa-
tet non modo iusticia montis pietatis: et sic
q̄ nequaquā debet destrui ubi sunt: ymo ma-
gis probatur: q̄ debent de nouo errigi et in-
stitui. Et ubi principes vel domini ciuitatū
hoc non faciunt: saltem ipsi cines adhibeāt
fidelem diligentiam inter se pro huiusmodi
ordinando sancto monte: qui sit quoddam
errarium communitatis pro auxilio paupe-
rum. Ex hac enim institutione demonstra-
bitur amor quem habent ad patriam: et quo-
dammodo poterūt assimilari patricijs illis
Romāis patrie fidelissimis: ut. Ad. curtio.
Ad. Regulo Fabrizio. et hmoi: qui bonū cō-
mune reipublice semper pretulerunt bono
particulari etiam preponentes illud proprie
uite. de quo alibi dicendum est. Non enim
est presentis speculationis talia nunc ordi-
nate describere. hic possem inferere quan-
tum iura rationes et exēpla suadent fugien-
dam conuersationem iudeorum: et omnino
illorum derelinquendum consortium: et per
consequens tutissimum fore ciuitates labo-
rare debere pro communi predicto erario

quod est honestissima illorum iudeorum ex-
pulsio. sed breuitatis causa omnia ommitte-
re volui. sufficiat deduxisse rationem: que in-
cludit et concludit saltem amatoribus paupe-
rum predicta hec. Et Sed et per premissas
veritates vel fundamēta adhuc arguitur sic
pro licitatione montis. Ad bonam politiam
spectat q̄ ibi sit se exercentes in arte merca-
tina vel agricultura: ergo et mercenaria. An-
tecedens patuit supra consequentia autem
probat: quia cum non sufficiat vnica via
lucrosa pecuniarum in ciuitatibus: ut supra
patuit. ergo sicut ille due prime sunt utiles
sic et tertia: ex quo omnes sunt iuste. sed ita
est. q̄ contractus montis sancti habent istā
viam mercenariam inclusam ex quo sunt ibi
ministri vel officiales: quorum persone de-
putate sunt ad charitatis opus. v̄z ad mutuū
cum ceteris obsequijs ibi requisitis: et sic lo-
carunt tam operas suas: quam industriam
et personam pro mercede. Ergo talis con-
tractus locationis: sed et lucrum in eo pro
mercede speratum et promissum: est vtile rei
publice quare et iustum: q̄ conforme ratio-
ni: ergo illi duo denarii cum sint pars talis
mercedis sunt iusta solutio: et per cōsequēs
iustum stipendium pro eadē mercede. Et tū
in prefato libello amici sepe et sepius repeti-
tur q̄ est iniustum lucrum: ex hoc ascriben-
do tam ministris q̄ dominis p̄ij montis vi-
cium vsure. De quo non valde contristari
debent: q̄ et domini Iesu doctrina et apo-
stolice predicationes maiores passe sunt ca-
lūnias. Magis autem compatiendum est
amici passionibus quibus disponebatur ad
tales execratiuas locutiones: q̄uis forte ha-
buerit bonum zelum: sed certe non secundū
dei scientiam. Et De his autem nec plura.
Infra enim clarius respondebitur ad hu-
iusmodi motiua: pro nunc sit satis: q̄ ex ra-
tionabili ista deductione probatum est: q̄
illi duo denarii: non modo non sunt excre-
scencia viciosa: ymo lucrum iustum factum
ex contractu requisito in bona politia. Et
per consequens etiam patet licitatio sancti
montis. Sed et rationabilis inductio ad ta-
les montes errigendos: Que omnia inclu-
duntur in probatione huius p̄ime rationis.
Nunc ad probationem secunde rationis

manum porzigo. Ante cuius formationem est premittenduz pmo secundū Sco. in. iij. di. xviij. q. i. q. preceptorum aliqua sunt de iure nature. Aliqua d iure positiuo. Illa dicuntur esse de iure vel lege naturali: quorum veritas est nota ex terminis. vnde sicut in speculabilibus principia statim cognoscuntur notis terminis vt patet dicendo. De quolibet. dicitur esse vel non esse. Omne totuz est maius sua parte. Ita i practicis. Vnde notis terminis statim assentimus huic principio practico. Omne bonū ē acceptādū: malū est fugiendū. Deus est honorandus: Et sic de similibus. Et si volumus figuraliter et grosso modo loqui: possumus dicere aliqua esse de lege nature quando ad illa naturalis ratio inclinatur: vel quando habemus ad ea naturalem quandam impetum et sic quia etiā sine lege scripta disponimur a natura amare deum: cognito quid importatur nomine dei: et benefacere proximo. Ideo talia dicuntur esse de iure nature. ¶ De lege autem positiua esse dicuntur omnia contenta in scriptura pro tempore: pro quo sunt obseruanda: et non sunt nota ex terminis: vt q. deus sit colendus immolatione bestiarū: vel oblatione eucharistie: vel cantationibus psalmodum et huiusmodi. Et sic omnia contenta in scriptura diuina et ecclesiastica sunt iuris positiui: quia loquendo etiam figuraliter ad illa ex appetitu naturali absolute: non inclinamur: sed facimus ea tāq. obligati statuto dei vel hominum. ¶ Premittitur secundo. q. vt colligit a philosopho primo rethoricoz et a Jo. An. in mercu. reg. possessor. ius naturale et ius positiuum aliquantulū cōueniunt: et aliquantulū differunt. conueniunt nāq. quo ad suam rectitudinem: Ex quo enim vtrumq. ius consistit in quadam rectitudine quia aliter nō esset ius: vt bene probatur per Isidorus libro quinto ethimo. c. iij. et ultra. Mō tāmen illa eorum rectitudo est diuersa: pmo est eadē licet aliter sumpta: Quia quod in iure naturali absolute dicitur: hoc positiuū ius determinate specificat. Exemplum. ius naturale vult fures puniri: maleficos non viuere: Itaq. ad hoc habemus impetum naturalem: sed q. si puniatur vel sic puta morte vel alia pena: ad hoc non habemus inclina-

tionem naturalem: et sic non est de iure nature: sed est tantū de iure positiuo: et ad placitum illud condentium. Sic possumus exemplificare in naturalibus. Vnde loqui est homini naturale: quia ad hoc habemus naturalem impetum: sicut ad manifestare illud quod mente concipimus: et sic debet intelligi dictum Aristoteli primo politicorum dicens: q. sermonem habemus a natura: et tāmen loqui hoc vel illud ydioma: est ad placitum. Et eodem modo dicatur de honorare deū absolute: q. est legis nature: sed honorare ipsū sic est legis positue. Et ita patet: q. cōueniunt hec duo iura in rectitudine quia rectitudo iuris positiui est rectitudo iuris nature: sed magis specificate. Differunt autem: quia ius naturale offert se statim intellectui notis terminis. et sic est in corde nostro scriptum sine doctore extrinseco: Sicut dicit Paulus Ro. i. cum gentes que leges non habent: naturaliter ea que legis sunt faciunt: et ostendunt opus legis scriptum in cordibus eorum. hec ibi. Sed ius positiuū nō sic se offert: et. vt patet in dictis exemplis. Differunt etiam: quia ius nature est idem apud omnes. dicitur enim ius vniuersale: sed positiuum diuersificat secundum diuersas patrias: et ideo vt sic non est commune omnibus: sed proprium.

¶ Ex dictis hic supra sequitur corolarie: q. benefacere proximo vt subuenire necessitati sue et indigentie est de iure nature quia abstracto omni precepto ad hoc omnino habemus naturalem impetum: vel naturaliter inclinamur ad istud. hoc dicunt expresse theologi in. iij. di. xv. loquentes de elemosina. Benefacere autem ipsi proximo per hunc modum vel illum puta mutuando vel comodando vel instituendo montem pietatis est potius de iure positiuo: quam nature: vt patet per dicta supra licet possemus dicere q. in casu necessitatis extreme donatio panis vel alicuius restauratis: esset de iure nature imo in casu et nō extreme necessitatis donatio superfluoꝝ esset de iure nature cum debitis circumstantiis: Sed ista non sunt presentis cōsiderationis: sufficit q. mutuum montis est de iure positiuo.

¶ His premissis arguitur sic. Ad licitatio-

nem suam. Actus et operationes conformes tam iuri nature quam positivo sunt recti et liciti. Sed actus contractuum montis sancti sunt et huiusmodi ergo, et cetera, consequentia nota: et maior probatur. ¶ Quia peccatum non est aliud quam non conformari legibus in agendo: vel quam transgressio preceptorum naturalium et positivorum ut habetur a theologis in secundo, dist. xxxv. sic rectitudo operationum attenditur penes conformitatem iurum includentium rectitudinem debitam. Ad id etiam probatur. Quia in more pietatis duo sunt preferri tractus: quos mordent emuli nostri, scilicet locationis et mutui. Rectitudo autem primi contractus iam supra hic patuit: et infra etiam patebit in secundo et tertio articulis. Et ratio monstrat: quia ibi servatur equalitas quantitativa requisita ad iustum contractum locationis: sicut et ad omnes contractus fundatos in iusticia commutativa. Ergo non oportet laborare ad probandum conformitatem suam iuribus predictis. probatur ergo tantum de mutuo: quia est contractus principalis: et principaliter intentus in casu montis. Sic arguendo illud est conforme iuri naturali ad quod inclinamur a natura rationali vel ad quod habemus impetum et cetera. Sed ad subueniendum pauperi inclinamur naturaliter: et etiam ad subueniendum per mutuum inclinamur in aliquo casu: quando scilicet non habemus alium modum subueniendi. ergo ad subueniendum pauperi per mutuum est conforme et cetera. Similiter illud est de iure positivo quod invenitur scriptum in legibus scripture sacre. Sed tam subventio pauperis absoluta quam determinata per mutuum est sepe ac sepius repetita in legibus sacre scripture. ergo et cetera. Et ideo sequitur de primo ad ultimum: quod ex quo contractus principalis montis pauperum est ipsum mutuum: quod est conforme iuribus continentibus leges salutis nostre: illud est equissimum et sanctissimum. Nec est aliquis ita iniquus qui (si non ponit obicem passionis ipsi intellectui) contraveniat his probationibus: et sic licitationi contractus huius: quia agere conformiter dictamini naturali regu-

lato per rationem est sufficiens saluare quoscunque etiam nutritos in nemoribus. sed statim insurget aliquis contra hec dicens quod qui monti aduersantur: bene concedunt mutuum montis: sed mordent excrecentiam mutui. ¶ Ad quod ego. Nec nos sumus ita fatui. quod illam excrecentiam laudemus. Quis enim ita inuehitur contra palatos aut publicos siue expressos contractus usurarios: sicut iste benedictus ordo? Nec mirum: quia ex quo excutimus a nobis pecuniarios redditus: nec cupimus possessionum prouentibus uti: nec in illis emendis agitur tutissime proclamamus contra tales: quia non timemus quod digito et lingua nobis dicatur: et tu de illis es: licet in principio inuectivarum prenominarum dicat amicus noster: mirandum esse de religiosis qui sunt duces populorum concedentibus montem impietatis. Utinam: utinam ecclesia dei multos haberet predatores tales: qualis est ille: contra quem obloquitur tunc libelli compositor sed ad casus nostrorum redeamus. Ad illud ergo quod obicit: quod concedunt montis mutuum sed exprobrant excrecentiam: respondebitur infra: quod in hoc charitativo mutuo: et mutuum est et equalitas iusta: quod precise tantum redditur: quantum acceptum erat: licet accidat huic mutuo montis. quod ex quo mons positus est pro officio publico: non fiat contractus mutui sine contractu locationis: quare sicut locatio que accidit mutuo non viciat contractum mutui: ita nec duo denarii accepti pro locatione viciat ducatum redditum pro mutuo: quia illi accidunt tali mutuo. Sed adhuc non me extendo nunc: ne preueniam solutiones et promissum. Et ideo ex quo secunda ratio complete probata est ad aliam declino.

¶ Pro introductione tertie et ultime rationis notandum: quod sicut potest colligi tam ex doctrina Ari. iij. de anima quam aliquantulum ex dictis in ratione precedenti. In principiis practicis non cadit faciliter error quoniam ut videmus omnes ad illa consentimus notis terminis. ¶ Unde loquendo moraliter omnes concedimus nulli esse iniuriandum vel nullum esse damnificandum. Et similiter loquendo christiane concedimus

fugienda esse fornicationem et huiusmodi:
Ita quod in istis vniuersalibus nunquam erramus?
Nec mirum: quod sunt tamquam quedam principia
per se nota. In quorum cognitione nunquam est
error. Unde. ij. metaphisice dicit Ari. In so-
ribus quis delinquet: hec ibi. Sed quando
sumuntur minores vel singulares sub illis
vniuersalibus: ibi consistit difficultas: quod hunc
actum esse iniuriam proximi vel eius damnum
et sic de alijs: non omnes concedimus. Ap-
plico hoc in nostro proposito. Nam usura esse
fugienda tamquam reprobata: utraque pagina: nul-
lus dubitat aduersarius. n. et sui sequaces con-
ueniunt nobiscum in ista vniuersari: sicut: et
conueniunt in hoc: quod omnes contractus usu-
rarij sunt exprobandi: nec unquam in talibus
erramus. Erramus autem in sumendo mino-
res sub illis quia descendere dicendo Iste
contractus est usurarius: et scire specificare
et singularizare hunc vel illum vel alium con-
tractum esse usurarium: hoc opus hic labor
est. et in hoc consistit difficultas. Et sic error
compositoris libelli: cui tamen ascribo erro-
rem plus propria prefixum voluntate: quam ex
ignorantia vera firmiter namque credo: quod pre-
sato aduersario ex quo est competenter litte-
ratus: constet de valore iusticia et rectitudi-
ne contractuum montis: licet spiritu nescio
quo ductus: quandoque verbis: quandoque con-
tentionibus: et demum scriptura contraue-
niat. C. Secundo est notandum quod ad bene
iudicandum de contractibus montis an sint
liciti vel non: omnino hic oportet premitte-
re breuem declarationem de usura: Cui pos-
simus applicare hunc contractum: et sic de
eo rectam ferre sententiam. De usura autem
ut prenomatus. Jo. An. dicit in mercu. reg.
peccatum due inueniuntur descriptiones.
Quarum prima est: quod usura est lucrum ex
mutuo pacto debitum vel exactum. Alia est.
Usura est quicquid sorti accedit: Et intelli-
ge ex pacto vel intentione precedente: quod ali-
ter non esset completa: Sed sic glosata am-
be coincidunt et completam continent veri-
tatem. licet prima sit usurario a doctoribus in
qua unum ponitur loco generis. s. lucrum ex
mutuo quod est materiale in ista descriptio-
ne. Aliud autem est loco forme vel forma-
le in ea. s. exactio lucri: vel obligatio pactua

lis: siue intentio mentalis: que etiam sine ex-
teriori pacto complet rationem usure: ut ali-
as habet videri. Et sic patet quod ad rationem
usure requiruntur duo: unum materiale. v. g.
lucrum ex mutuo sorti accedens: et aliud for-
male. s. praua intentio vel exterius pactum.
hic autem non distinguo de usura mentali
que contingit per solam illam deprauatam
intentionem: et usura reali. Quia hic non
intendo tangere in ista materia nisi quantum
spectat ad propositum: et non plus. Et in hoc
inuestiuarum auctor magnam nobis dat
admirationem: qui volendo diffinire usuram
ita fatigatur implendo folia: ac si scripsisset
iudeis: vel disputasset de re ad intelligendum
difficillima: cum suffecisset simplex declara-
tio de ipsa ad formandum suam rationem.
Sic in casu nostro similis expositio usure
sufficit. Ex dictis autem patet corollarie: quod nun-
quam licet accipere aliquid ultra sortem ratio-
ne mutui. Et notanter dixi ratione mutui:
quod casus illi positi a doctoribus tam theolo-
gis. xv. di. iij. quam canonistis ff. ti. de usuris. in
quibus videtur concedi aliqua solutio ultra sor-
tem ratione mutui: et sic nec usura. Sed conce-
duntur alio respectu iusto scilicet in contractu mu-
tui tunc contingat illud accipi. Unde ut dicit
Alex. nr. iij. per. q. xxxvi. membro. iij. articulo.
ij. licet fideiussori: qui soluit usuras creditori con-
cedatur: quod possit eas repetere a debito: pro quo
fideiussorat: non tamen ex hoc conceditur usura
quod non intendit fideiussor proprie accipere ul-
tra sortem: primo ac si totum sit capitale simi-
liter si debes hic soluere centum ad certum ter-
minum: quod quod non fecisti: oportuit me accipe-
re ad usuram: teneris mihi restituere illas: et
seruare me idemem. sic dicatur de clerico per-
cipiente fructus ultra sortem: ut in. c. i. de vf. et
de genero accipiente a socero. et. ut eo. ti. i. c.
salubriter. Et ita de omnibus alijs similibus
quos vide in cap. conquestus eo. ti. per pa-
nor. et alios doctores. Illud ergo ultra in il-
lis casibus sumptum est: aut ut vitetur da-
num: ut fit quando petitur ratione interes-
se: aut ut satisfiat iam habito damno: ut qua-
do petuntur pro indemnitate et huiusmodi
Stat ergo et certum est: quod ratione mutui
nunquam accipere licet aliquid ultra sortem ut
optime probat ibidem Alex. noster ubi supra

z. q. lvi. per totum: z alij theologi: vt supra. Que omnia sunt valde notanda i ista mate-
ria: quia multum deserviunt presertim in se-
cundo z tertio articulis sequentibus.

Chis itaqz premissis notabilibus: nunc for-
matur ratio hec. Tertia z vltima pro propo-
sito principali breuiter sic arguendo con-
tractus mutui in quo nullum est lucrum: no-
est vsurarius. p3 de se. Sed contractus mu-
tui montis nostri est talis: qz ibi vltra dena-
rios acceptos mutuo nihil redditur quod
forti accedat: Illi enim duo denarii sunt al-
terius contractus. ergo. zc. confirmatur. Co-
tractus mutui in quo non erigitur neqz in-
tenditur nisi quantum mutuatum est: non
est vsurarius. Mutuum nostri casus est hu-
iusmodi: vt patet intelligentibus illud sine
passione: quia mutuantes nec intendunt: nec
paciscuntur nisi de redditione capitalis er-
go. zc. Confirmatur contractus vbi nullum
est mutuum non potest esse vsurarius vt p3
per diffinitiones hic supra datam: z per om-
nes theologos z canonistas cōcludentes in
solo contractu mutui contingere vsuram.
Addatur ergo hec minor. Contractus: quo
acquiruntur illi duo denarii: no est mutuum
nec mutuo necessario ānerus: quia sunt de-
narii cōtractus locationis: q pōt separari a
mutuo: z nunc accidit: q sit in hoc contra-
ctu mutui: ergo sequitur: q talis non est con-
tractus vsurarius: z p nōs nec illi duo dena-
rii sunt vsura. Quod erat probādūz. Et cer-
te valde esset mirandum: si hi qui ore con-
tradiciunt: ita corde sentiunt: Cum ipsi infi-
deles si cōuenirent nobiscū in his que sunt
fidei: piperent ratione clara cōtractus mō-
tis non esse vsuram. Sed vtinam contradi-
centium ignorantia non sit affectata: que in
hoc casu tanto esset grauior: quanto eorum
psuasione retrahūt multi a sancto hoc ope-
re: z impeditur mons pius ab augmento.

Non est igitur ab oratione cessandum: si
forte dignetur benignus deus auferre vel-
lumen de cordibus male sentiētium de san-
ctis contractibus prefati montis.

Positis tandem cum breui discursu tri-
bus rationibus predictis: quas facillime po-
tuissem multiplicare: z nouas non minus
fundatas qz gratas addere ni prolixitatis vi-

cium me retraxisset. **A**d secundum articu-
lum descendendo in quo pro confirmanda ve-
ritate conelusionis sancte euacuabuntur z
soluentur argumenta falsa: quibus amicus
noster in libello suo conatur probare puerfi-
tatem z illicitationem sepe memorati mon-
tis. faueat nobis pietatis fons: pro quo pie
laborare volumus.

Articulus secundus. In quo soluuntur fal-
sa argumenta posita in libello inuectiuarū.

In principio presentis appol-
logie distinguebatur cōtractus
totus in. iij. articulos: Quorū
primo dei gratia sufficiēter ter-
minato: nunc introducit se-
cundus. In quo soluuntur argumenta in-
uectiue sonantia contra primam partem cō-
clusionis: q mons pietatis sit illicitus z per-
uersus. **A**d quod probandum amicus no-
ster siue compositor libelli sic primo arguit.
Omnis contractus mutui: in quo puerfi-
tur finis principalis ipsius mutui. est puer-
sus z illicitus. Sed contractus mutui: in ca-
su mōtis ē i quo puerfitur. zc. ergo est puer-
sus zc. cōsequentia nota cum maiori: z mi-
nor probatur. **P**resupposito q finis prin-
cipalis mutui: sit subleuatio indigentie pro-
ximī. **A**dodo in mutuo montis pauper non
sublenatur a sua indigētia: ymo illa in eo au-
getur: z sic fit pauperior. patet: ex quo subtra-
huntur sibi. x. hec formalis ratio sua. In cu-
ius probatione satis mirandum est de isto
viro q assumpsit tm laborem: cum nullus
sane mentis posset negare illā suam maio-
rem. videlicet q contractus mutui est puer-
sus in quo puerfitur. zc. z tm impleuit solum
hanc probando. z (vt credo) vt det appentia
inuectiue sue saltem ex verborum multipli-
citate. **A**nte responsonem autem formalez
rationis prefate: vellē q idē rnderet de lici-
tatione huius casus. **P**riceps instituit officiu
in ciuitate: quod vocat officium donationis
Repōit enim. x. mille ducatos in erario:
z vult q per annum sint dispensati. donan-
do ciuibz pauperibz: quorum sba tempo-
ralis non ascendit ad summam. ioc. ducato-
rum. **P**reficit autem duos ciues su-
per hoc officium: ne aliquod stipendiu dat-
cis: nisi q statuit: q scribant nomina ciuiuz

quibus erogant de illa pecunia: et scribant probationem quod sint pauperes secundum limitationem statuti: et pro labore erigant ab uno quoque duos denarios: quorum summa erit stipendium suorum laborum vel obsequii prestiti pro pauperibus civibus. Dicat queso iste noster exercitator. An denarii duo etiam multiplicati usque ad 50. ducatos sint non dico usura: quia hic non est mutuum: sed an sit iniustum lucrum: certe non erit ita fatuus: ut condēnet lucrum illius officialis: si aliter non defraudat. Ex quo enim nemo militat stipendiis propriis. 1. cor. viii. et officialis est quasi conductus a civibus: Ratio exigit: quod ex locatis operibus recipiat competens salarium. Et tamen hic est solutio duorum denariorum: et in contractu magis gratuito: et liberior quam sit mutuum: non tamen dicitur: quod pertinetur finis contractus donationis: et solutis etiam forte involuntarie duobus denariis. Hoc premisso respondetur nunc formaliter ad suam rationem. Concessa. n. maiore: negatur minor. Ad probationem concedit quod finis mutui sit sublevare proximorum a sua indigentia: sed negat quod in isto mutuo non sit talis sublevatio: cum nisi fuisset hoc mutuum videretur aliquod de sua substantia: vel devenisset ad voracitatem iudeorum. Et quoniam non credit aduersarius huic sublevationi propter tale mutuum: inuestiget a pauperibus: ipsi dicent ipsi hoc protestabuntur. Ad probationem autem sue minoris. scilicet subtrahuntur civi. x. de substantia sua: ergo magis aggrauantur. Respondetur quod magna pars errorum sic arguentis: stat in hoc: quia indicat indistincte in contractu montis ac si esset unus contractus solus: et ostendit non habere practicam in formalitatibus. Sciendum ergo: quod in contractu istius mutui non subtrahuntur huic mutuuario illa. x. p. 3: ex quo mutuarius non recipit vel sibi non applicat nisi quantum mutuant: et sic cum ipse mutuarius: precise reddat capitale: non ex hoc efficitur pauperior: nec augetur indigentia sua: ratione mutui. Illa autem. x. data a recipiente mutuum sunt solutio officialis pro stipendio obsequii prestiti: qui locauerat operas suas in tali exercitio: ut infra magis patebit. formaliter autem respondendo negatur illud antecedens. scilicet quod

subtrahantur illa. x. et. s. a mutuant: quia nec mutuant adueniunt: nec monti: ergo non subtrahuntur in contractu mutui licet dentur in contractu locationis: quod apud omnes licitum est. Item illud antecedens est falsum: quia ly subtrahuntur denotat iniustas siue violentam acceptiones. Illa autem. x. data ministro montis non sunt ab eo iniuste accepta: ergo nec sublata: ex quo data sunt ex contractu locationis: ut dictum est: sicut nec minister camere donationis in casu premissio: iniuste accipit illos denarios: et sic nec subtrahit: quia sunt premium laboris sui. ita dicatur modo in casu seruitorum montis. Quid ergo ad iniustitiam mutui montis quod mutuarius soluat alicui pro seruicio sibi prestitio etiam cum casu contractus mutui. dum modo semper in illo mutuo non exigatur: nisi quantum mutuatum est. Accidit enim rationi formali mutui: quod interueniat minister laborans: et sic querens premium pro suo labore: nec istud variat vel viciat mutuum: in quantum mutuum vel rationem formalem mutui ex quo semper illo redditur precise tantum quantum fuit acceptum. Et hoc est valde notandum in ista materia: quia ad multa infra dicenda deseruit: sicut et in contractu donationis premisse accidit: quod officialis camere velit duos denarios quorum solutio etiam minuens donum nullo modo variat vel viciat contractum donationis. Et sic patet falsitas probationis minoris. Ex dictis etiam patet: quod primum non obstat in inuectiua: non est ad propositum: quia in mutuo montis nullum est lucrum: sicut in mutuo usure: et sic non grauat iste ex mutuo montis sicut ex mutuo usure similiter patet: quod secundum non obstat: ibi non est etiam ad propositum quia non dicimus casum montis licitum et licitum esse: quia mutuarius lucretur ex mutuo: quia si etiam istam pecuniam mutuo acceptam perderet ludo: et in nullo actu commodum reciperet sufficit quod quantum est de natura mutuantis et mutui subleuet indigentiam: hoc est: est aptitudo vel dispositio ad sublevare. Quare tandem patet quod illa philateria secundi non obstat: non erat necessaria: nisi ad implendum solia vel ad dandum apparenti-

am verbis suis.

¶ Secunda ratio. Quia si contractus mutui in quo pervertitur natura et ratio ipsius mutui est perversus et illicitus. Iste contractus mutui in casu montis est: in quo pervertitur natura. et ideo ergo est perversus. et ideo. Consequenter nota cum maiori et minori probatur quantum ad primam partem: Natura enim mutui est: quod sit gratuitum non modo in quantum mutuans nihil recipit in se ultra principalem sortem: sed etiam quod mutuarius non cogatur ex pacto vel intentione soluere aliquid alicui tertio ultra illam principalem sortem et ideo ex hoc probatur perversitas mutui: cum pauperes mutuum accipientes ab ipso monte: pacto et statuto teneantur soluere illa decem ultra sortem. ergo. et ideo. Probatur etiam minor quantum ad secundam partem: scilicet quod in contractu casus nostri pervertatur ratio mutui: que stat in omnimoda liberalitate. in contractu enim predicto ex quo coguntur pauperes soluere illa decem sequitur quod non sit liberum mutuum: et sic videtur ratio ipsius: quare. et ideo. Nec est formalis ratio sua: quam ipse tamen iudicio meo parvo multiplicibus confundit verbis. Ad hanc igitur rationem respondendo: concedatur maior: licet inutili discursu probet illam ac si scripsisset omnino ignorantibus theologicas conclusiones ac sacros canones: et quamvis alleget aliqua capitula: que nihil deseruiunt ad propositum suum. Et minor negatur quantum ad utramque partem. Ad probationem prime partis concedo quod natura mutui debet esse gratuita: licet vane fatigetur hoc probando: et negatur quod mutuum montis non sit gratuitum. Pro quo notandum quod valde differt dicere mutuum montis esse gratuitum: et contractum montis esse gratuitum. Primum enim dictum est necessarium: aliter esset viciosum illud mutuum. Et secundum non: ex quo in contractu montis sunt plures contractus specificiter distincti: quorum aliquis non est gratuitus ut patet: hoc premisso patet falsitas probationis minoris. licet enim contractus montis non sit omnino gratuitus: quia locatio operarum officialium non est gratuita: tunc enim esset donatio non locatio: non tamen ex hoc sequi-

tur quod mutuum montis non sit gratuitum: quia omnino est gratuitum cum ultra rem mutuata: nihil ex pacto formaliter accipiat ipse mons mutuans. Et cum arguitur: ita est contra gratitudinem mutui: quod accipiens mutuum obligetur dare aliquid ultra sortem alicui tertio: sicut principali mutuanti concedo: quoniam illud: quod ultra datur: datur tanquam ex crescentia vel lucro mutui: vel datur in favorem mutuantis: vel utilitatem suam vel cuiuspiam suorum in casu autem nostro: nihil: horum contingit: quia illa. x. data non adveniunt sorti nec ipsi mutuanti: nec ipsi tertio nomine mutuantis: vel ad utilitatem mutantis: sed tamen respectu alterius contractus: in quo non requiritur necessaria illa gratitudo. Iste autem alius contractus accedit contractui mutui et sic non viciat formaliter naturam mutui: sicut. ut predictum est: esset contra rationem donationis: quod donatarius ex ratione donationis obligaretur reddere aliquid de re donata: et tamen soluendo camerario predicto aliquid modo exposito: non est contra naturam ipsius donationis. Amicus autem noster non sic distinguit: nec formalitati huic attendere voluit. Stat ergo in casu nostro. quod mutuus montis sit gratuitum: et sic licitum et sanctum. Et sic patet falsitas prime partis minoris. Pro ratione secunde partis eiusdem minoris que est falsa. Nota quod non inconueniret ad bonum sensum dicere: quod in propositione sua presupponit unum falsum: videlicet. quod ratio contractus mutui stet in omni modo liberalitate. Si. n. staret in omni modo liberalitate: non teneretur mutuarius ad restituendum et sic transferretur in donationem. In nullo. n. contractu est omni modo liberalitas: nisi in sola donatione ut patet intelligenti terminos: et hoc Seco. in. iiii. di. xv. q. ij. Si tamen intellegitur quod mutuus debet esse liberale propter hoc quod ultra rem mutuata non requirit aliquid: bene sentiret. Sed adhuc sensum non ducunt verba sua. Adodo ad propositum nostrum capiendum liberalitatem secundo modo concedo quod illa est de ratione mutui: et nego quod in casu nostro non seruatur: et falsa est probatio sua. scilicet. quod ratione mutui soluatur. x. pro centenario: cum illa. x. non paciscantur in contractu mutui: ut mutuus est: vel sub ratione formalis mutui: ut sepe dictum est ergo stat liberalitas necio requisita in contractu mutui: sed non

fit hec liberalitas i contractu mōtis absolute
nec regraf: vt iā hic supra declarauī . q̄r. rē.
¶ Tertia ratio. Omnis contractus mutui
qui est contra iusticiam: est puerfus ⁊ illici-
tus: sed cōtractus mutui de quo in casu no-
stro est contra iusticiā. rē. consequentia no-
ta cū maiori: ⁊ minor probatur: quia ex quo
mutuum est species iusticie cōmutatiue que
consistit in equalitate quantitatis: ⁊ hec nō
seruatur i cōtractu mutui mōtis: quia plus
redditur q̄ accipiat cum reddantur. iio. ⁊
accepta erant. iio. tñ ergo rē. formaliter hec
est ratio sua: pro qua o quot inutiliter mul-
tiplicat verba. Responsio autem ad illam
est facilis per iam dicta. Concessa enī maio-
re: negatur minor: q̄ in cōtractu mutui mō-
tis: datum equalitatem habet cum accepto
¶ Vtrobiz enim. iio. sunt Illa autem. x. nō
includuntur in mutuo formaliter sumpto. li-
cet enim mutuans materialiter. s. minister
montis accipiat illa. x. non tamen vt mutu-
ans formaliter: nec ponit illa. x. in principali
sorte centum mutuatorum: pmo distribuit
pro familia sua tāquam stipendium. rē. qua-
re sequitur q̄ nulla est inequalitas respectu
mutui: sicut nec respectu locatiōis: ergo. rē.
¶ Quarta ratio. Omnis cōtractus mutui
qui est contra charitatem proximi est puer-
fus ⁊ illicitus: Iste cōtractus mutui de quo
in casu nostro: est huiusmodi: ⁊ est illicitus
consequentia nota cum maiori: ⁊ minor pro-
batur: q̄ inferre maluz alicui proximo quo
ad bona temporalia est ita contra charita-
tem sicut inferre contra bonum persone ip-
sius proximi: quando hoc fit sine legitima
⁊ sufficienti causa. In casu autem montis
infertur hoc malum sube proximi: cum au-
ferantur sibi. x. ultra. iio. De qua illatione
mali nulla est causa sufficiens. ergo. rē. ¶ In
hoc stat formaliter ista. ¶ Quarta ratio ple-
na verbis modo suo. ¶ Ad quam respōde-
tur: concedendo maiorem: ⁊ negando mino-
rem. ¶ Ex quo enim ex mutuo montis fit
utilitas pauperib⁹: nō pōt ex eodē mutuo i-
ferri damnum eis. ¶ Ad probationem que
dicit auferuntur. x. rē. ¶ Respondetur: q̄ sa-
tis est alicui mutuari: ⁊ hoc libere ⁊ gratui-
te absq̄ eo q̄ sbeat expensas contingentes
ad habendum ipsam rem mutuataz. Ad os

igitur mutuatur libere ⁊ charitatiuo: vt sepe di-
ctum est: ⁊ illa. x. data pro alio contractu nō
impediunt charitatem mutantis. ¶ Et
ideo formaliter respondendo negaf: q̄ mōs
pro vt mutuans inferat dānum illorum de-
cem vt montis aduersarius presupponit: ⁊
falso ascribit sacro monti: ⁊ sic clara est falsi-
tas minoris: ⁊ per consequens totius ratio-
nis pmo omnium quattuor. rē. ¶ Positis
igitur predictis q̄tuor rationibus: que qua-
si eundem modum concludendi habent: au-
ctor libelli voluit se ad repellendum: si pos-
set rationem vnā pietatis amatorū ⁊ ami-
corum pauperū: licet ex quasi affectata igno-
rantia sua nesciat ipsam replicare. Dicit er-
go: q̄ si responderemus q̄ illa. x. subtrahun-
tur pauperibus ad satisfacienduz ministris
montis: non valet. rē. Mos autem non uti-
mur illo verbo: subtrahere: sed appropriate lo-
quendo respondemus q̄ illa decem dantur
ministris: a recipientibus mutuum iuste: q̄
debita pro mercede eorum ex contractu lo-
cationis. Quam responsionem volens pre-
fatus compositor inuectiuarum impugna-
re facit longam digressionem: quam ita con-
fundit diuersis motiuis inordinate positis
q̄ esset impossibile illam formalizare: nisi im-
plendo plura folia. q̄ ipse. Oporteret enim
repetere inutiliter ⁊ ordinare: que ibi consu-
se dicuntur: ⁊ tunc responsionem formalez
ponere: quod esset vanum. Conabor ergo tā-
gere motiua sua in quibus aliqua vis appa-
ret: ⁊ soluā. Dicit ergo q̄ ex quo illi de mōte
voluntarie mutant: cum non obligentur:
Ita gratuite debent mutuari: q̄ pauperes
in nullo grauentur in mutuo accipiendo: ⁊
si grauant eos etiam respectu idēitatis sue
mortaliter peccant: sicut non licet mercato-
ribus vendere merces plus iusto precio: ad
hoc vt seruent se idēes. Et sic non licet ge-
nero danti dilationem socero de soluenda
dote: accipere certos denarios pro libra ad
supportanda onera matrimonij: ⁊ hoc du-
rante dilatione. ¶ Nec etiam licet merca-
tori mutuanti pecuniam alteri: cum qua spe-
rabat lucrum: ex mercibus emendis accipe-
re in termino solutionis illud lucrum. rē.
¶ Pro responsione talium obiectionum: ⁊
quasi cauillationum est notandum: q̄ vt di-

ri in principio apologie intentio principalis est non modo probare licitationem montis pietatis: licet breuiter: quia pro ista tot sunt rationes publica declamatione deducte: quod illum nunc quasi tota Italia approbat paucis exceptis: quos exprimere non est opus: sed etiam expellere falsas calumnias et argumenta presentia apparentia sancto huic moti repugnantia. Pro his autem soluendis multum prodesse inquirere: An et quo mutuans ratione indentitatis accipere possit conscientia tuta aliquid ultra sorte: Et ne exeamus campum certaminis: est sciendum quod sicut absolute dicere: quod semper et indifferenter liceat deduci in pactum indentitatem quamcumque. v. lucris cessantis et damni emergentis in contractu mutui est nimis largum: et sic periculosum ita absolute affirmare quod nunquam hoc liceat est nimis strictum et sic valde onerosum. Nec inuenitur theologus aut canonista qui bene intellectus hec unquam asseruerit oportet ergo in recitando eorum dicta: et sententias allegando: quod profundius perscrutemur. ut vero pro presenti materia et pro argumentis amicitia: cautio debita et ratio sufficiens habeatur. Pono hic duas sequentes veritates declarantes licitationem vel concessionem prefate indentitatis in contractu mutui: Quarum prima est hec. Licitum est aliquando mutuanti pensare danum emergens: et procurare indentitatem suam: immo illam in pactum deducere. hanc expresse ponit. s. Tho. 2a 2e. q. lxxviii. ar. ij. in solu. primi arg. cum quo concordant doc. in. c. conquestus de usu. l. ipsi postea distinguant de damno vel interesse intrinseco vel extrinseco: quod non est nunc necessarius discutere. sed quid ad dictum eiusdem Tho. quod allegat aduersarius in. q. de malo. q. xiiij. ubi dicit quod mutuas durante contractu mutui non potest petere interesse damni emergentis aut lucris cessantis: hoc haberet soluere compositor inuectiue ne posset ascribi tanto doctore: quod contradicat sibi in 2a 2e nuper allegata. Respondeo igitur ad hoc quod dicta hec duo. s. Tho. rationabiliter intellecta non repugnant: immo ambo sunt vera. Dictum enim in. q. de malo sicut habet intelligi: quod mutuans: qui non cauit sibi ante contractum mutui: qui

scilicet non considerauit facultatem suam an esset potes subire hoc onus: et expectare terminum pecunie mutuate: et non posuit pactum de emergente damno quod erat passurus ex mutuo: et terminauit diem redditio nis pecunie mutuate: Tunc in isto casu durante contractu mutui. i. a die contractionis mutui usque ad diem prefatum pro solutione non potest petere recompensationem damni contingentis: patet ex quo contractus conventionem legem habet sicut iustitias: et hic preficit tempus ex quo mutuarius solueret: et non pensauit suam indentitatem: nec illam cauit deducendo in pactum. Ergo non potest obligare illum: cui mutuauit: ad aliquam compensationem: nisi ex damno post moram. Et isto modo vel asimili intelligi debent doctores in. c. salubriter de usur. quando dicunt quod gener qui dedit dilationem socero de soluenda dote: non potest ante terminum voluntarie prefatum: accipere aliquos denarios pro libra etiam quod subeat onera matrimonij: quod sicut potuit contrahere et ducere uxorem sine dote sic potuit dare dilationem de illa dote soluenda: et sic ante moram non obligatur socer. Quodcumque sit ergo damnum hoc interim emergens genero sibi imputetur: quod sic dilationem dedit: et ideo de tali damno emergente: etiam respectu oneris matrimonij non potest petere satisfactionem. Et sic patet qualiter dictum illud. s. Tho. intelligi debeat. Aliud autem dictum eiusdem sancti in 2a 2e. v. q. potest mutuans pensare suum damnum: et recompensationem accipere ab illo cui mutuauit: intelligitur quando illud damnum sibi contingit ex non solutione facta ab accipiente mutuum in termino prefato vel per moram debitoris. Et propterea tenent doc. quod quando mutuans incurrit aliquod damnum: ut quod vendidit domum vel accepit pecuniam sub usuris propter moram creditoris: tunc licite potest petere ultra capitale suam indentitatem vel interesse: sicut et de fideiussore dicitur incurrente damnum propter defectum debitoris ut dixi in articulo precedenti vel intelligit illud dictum. s. Tho. quando mutuans ex rationabili causa vel motu dedit in pactum damnum contingens. Tunc enim respectu pati est licitum pensare suam indentita-

tem: et pro illa recompensationem accipere: quia hoc idem est ac si accipiens mutuum esset in mora: et sic tenet mutuati. unde sic mutuans potest pacisci quod si non soluis in tertio mense sis in mora. Ita potest pacisci: et deducere in pactum: quod damnum quod eveniret hinc ad menses: vel hinc ad .x. dies: et huiusmodi: propter illud mutuum ascribatur quasi more tue. Et nulli dubium: quod teneris: quia fuit in libertate sua a principio contractus statuere istam moram: ex quo voluit sibi cauere in tali mutuatione. Et hoc est verum: dum modo illud pacisci non fiat in fraudem usurarum. Et sic debent intelligi tam .s. Tho. quam alij doc. concludentes quod licite accipitur sine peccato aliquid ultra sortem respectu damni emergentis: sed enim communiter vocetur ultra sortem tamen illud quod sic accipitur: non est proprie ex crescentia sortis: sed recompensatio damni: que in nullo viciat contractum mutui: ut in eodem precedenti articulo dictum est. Et sic patet veritas duorum dictorum .s. Tho. et sic etiam veritas prima.

Secunda veritas. Licitum est mutuanti in aliquo casu pensare damnum lucris cessantis et deducere in pactum. pro quo nota sunt Tho. 2a 2e q. 117. ar. 111. q. aliquod damnum potest dupliciter intelligi. Aut .s. propter bonum quod alicui iniuste ablatum est: Aut propter bonum quod licet non habeat erat quod tamen in via habendi sed ab altero est impeditus. Et de primo danno illato volunt doc. quod requiratur tanta recompensatio: quantum fuit damnum ipsum: et sic capitur recompensatio respectu damni emergentis vel furti vel huiusmodi. Sed de secundo danno ex quo non est respectu boni ablati actu posses: requiritur ad satisfactionem arbitrii bonarum personarum. Et ideo in casu nostro dico quod posset deduci in pactum: quod si non soluis in termino mutuum acceptum: tenearis ad lucrum cessans iudicio bonorum virorum cum circumstantiis debitis puta deductis expensis: et sic de alijs. Et veritas sic intellecta non est contra .s. Tho. 2a 2e q. 117. ar. 111. ut supra: qui dicit quod non licet deduci in pactum recompensationem lucris cessantis in contractu mutui. Ratio sua ibi est: quia non debet querere recompensationem boni: quod

nondum habuit. hec ratio non repugnat veritati huic secunde quia intelligitur illud lucrum de pecunia sua si restituisset tempore debito: ex quo erat in via certa habendi. Et ideo cum circumstantiis debitis potest certitudinaliter arguere de aliquo lucro: et sic de illo pacisci ante contractum mutui. Et huic conclusioni consentiunt omnes canonice in .c. in civitate de usur. et Theo. in .111. di. xv. quare. 2c. Ex premissis igitur patet quid dicendum ad obiectiones aliquas adversarij infirmorum contractuum montis. primo de interesse: quod illud potest in contractu mutui precaveri tam damni emergentis quam lucris cessantis modo declarato: et tamen in contractu montis si precaveretur tantum est respectu damni emergentis nec obstat verba sua ut patet per dicta. Similiter patet: quod distinctio quam dicit a nobis dari .s. de duplici mora ante terminum et post terminum non est absolute nostra. Sed bene distinguimus: quod mora non tamen est quando debitor non solvit post prefixum terminum: sed etiam quando a principio contractus mutuans paciscitur: quod mutuarius teneatur recompensare emergens damnum usque quo saluat capitale: ex quo vult sibi precaveri modo declarato. quare. 2c. **A**d illud autem quod obijcit de laboribus ministroz ob quos non excusantur accipere illa .x. quia numerare pecuniam: scribere in libro: et huiusmodi non sunt labores meritorij tante mercedis. Pro hac cavillatione est notandum: quod ratio quod cum cancellarij vel scribe alicuius officij vel iudicis iuste recipiunt stipendium suum: non est tantum labor scribendi: quod aliter omnes isti acciperent iniustum lucrum: cum pro scriptura quatuor linearum aliquando velint precium .x. solidorum. Oportet ergo dicere quod hec iusticia in tali lucro pensetur respectu laboris et respectu industrie sue: quam locant per annum in tali exercitio. Sic in casu nostro. Ministri montis accipiunt stipendium suum: non tamen pro numeratione et brevi scriptura et huiusmodi: sed quod locaverunt personas suas et opera sua per annum in tali officio ad utilitatem pauperum. Igitur etiam quod labor esset exiguus obligatio tamen statim ibi et locata persona non est ita exigua. Et si diceret adversarius. Debet habere mercedem solum ab il-

his quibus sunt cōducti. sunt autē cōducti a dominis montis vel cōitate. ergo. rē. ¶ Responderetur q. licet conducantur a communitate verbo et pacto intelliguntur tñ conducti ab illis quorū utilitati deseruiūt. s. a pauperibus et si nō volūtate eorū expressa et singulari: saltē volūtate publice potestatis agētis illorū negociū utiliter: que voluntas sufficit in cōtractibus qui sūt pro cōi utilitate et in fauorē reipublice. etiā q. subditi aliquē pugnaret aliquando. Et ex hoc satisfit multis cauillationibus aduersarij. ¶ Vnde illa. x. toties repetita pro usuraria excrecentia proprie loquēdo nō sunt nisi solutio hec debita pro cōtractu inter ministros et pauperes. immo nec incōueniret dicere: q. hec x. nō sunt pprie pro interesse mōtis: cū mōs ut mutuas in nullo misceat cū ministris ut cōductis a pauperibus: ergo et mōs ut accipiēs capitale prestituz in nullo est mixtus cū. x. datis ministris ut satisfiat cōtractui cōductionis. ¶ Sed ergo quid dicēdū ad toties repetita de isto labore in mutuādo: pro quo dicit: q. nō recipiuntur iuste illa. x. q. falsum est: ut ample est probatum.

¶ Ad illud quod est sibi achilles. v. q. sicut si principales mutuātes mutuarent ppria manu nō possent recipere salariū: sic nec ministri. ¶ Responderetur q. casu posito q. aliquis cuius poneret se in officio publico ppria pecunia mutuās: quā gratuita et liberali mutatione daret: l. v. vellet salariū pro industria psonae: quāz ponit q. tidie p. annū ad utilitatem aliorū nō peccaret: l. v. nō debeat hoc fieri ad evitandum scandalū pusillorū: et q. intentio sua recta nō esset nota oibus: imo suspicari q. usurā exerceret: tñ sufficit q. casus de possibili est admittēdus pro licito: q. tūc esset duo cōtractus. s. mutationis: et iste est liber et locationis: et pro isto vellet stipendiū sic in casu montis dicat. ergo. rē. ¶ Inimicus autem montis ex hoc insurget cōtra nos: tā q. cōtra usurarios: Et novit deus quid magis faueat principibus usurarū. s. iudeis: an nostra: an sua opinio. ¶ Per dicta etiā patet qualiter predictus emulator mōtis vane fatigat ad pbādum q. illa. x. non sunt iustum precium respectu custoditionis pignorum. Non enim amici pauperum dicunt: q. pro

isto labore tñ vel pro illo vel pro custodia tantum vel huiusmodi: ministri montis accipiant illa. x. sed propter iustitiā p. mutatiuā requirentē equalitatē dati et accepti: que in contractu mōtis: ut dictum est: includit: cūz ibi sit contractus locationis operum et persone ad tale obsequium. Et hoc sufficit ad saluandum iustā ministroz mercedē. Et ideo nō valet argumentum: labor numerationis ministroz: vel custodia siue diligentia ad pignus non meretur illa. x. ergo opera vel persona locata obsequijs montis nō meretur illa. x. sicut non cōcederetur. sortes non trahit nauim: et plato non trahit nauiz: ergo sortes et plato non trahunt nauim. Et quando dicit. Adutuēt sine pignore: et non habebūt laborē custodie. ¶ Respondetur pmo: q. hoc posito. s. q. nō contingeret illa custodia pignozū: nihilominus ministri montis iustam mercedem acciperent: si bene notatur dicta supra. Sed ad hoc responderetur: q. etiam posita ista mercede respectu custodie et aliorū occurrētium: pro tali mutuo ministrato a ministris omnino ē iusta ex quo mutuans pōt et dēt sibi cauere de perditione vel minutione sortis: quare: et iustum est: q. istud mutuū fiat cū assignatione pignoris: que causa est tutior q. mutuari cū fideiussore promittente. rē. ¶ Esset enim opus intendere quotidianis litibus: et sic montis pietas declinaret ad impietates apparenter saltez. In proposito ergo ex quo accipiunt illa. x. pro tali locatione: pro qua etiam decem haberent nullo interueniente pignore: Ideo non valet illud quod obicitur de pignore: et minus valet illud quod infert. videlicet utilitas pignoris debet computari in sortem: ergo illa etiam decem: quia si etiam ista decem precise haberentur ob labores pignoris: non tamen deberent computari in sortem: cum non proueniant tāquam fructus ex usu pignoris vel tāq. fructus naturales ipsi pignoris. et solū tales fructus sunt de quibus doc. dicūt: q. cōputari debent in sortez. ¶ Ad illud quod compat ministros montis pietatis ministris iudeozum: non oportet respondere: Sed patienter tollere pro amore Dñi nostri Iesu Christi: cui etiā ascribebant iudei quod erat deuorator

et potator vini: amicus publicanorum: et peccatorum et huiusmodi. **N**oster aduersarius tamen non debuit sic prorumpere in male dicta talia propter religionem: quia ut patet non est equa comparatio comparare pietatem charitatem misericordiam et huiusmodi vocatitati iudeorum: et ideo esset pessimum repetere dicta huius et turpissimum respondere. **E**t similiter quando infert de actu indifferente et quod circumstantia mala illius viciat concedendum est: quod in casu mortis pignora sint pro habendo capitali suo. et ultra hoc pro ex crescentia illorum. x. ut sepe dictum est: et sic ei⁹ processus sequens est inutilis: et non ad propositum montis pietatis iustissimi et charitativi. **A**d illud autem: quod ministri montis non possunt recipere aliquid pro laboribus: magis quam ministri hospitalium etc. non est ad propositum: cum inter ministros hospitalium et pauperes nullus sit contractus nec aliqua obligatio civilis: sed tantum charitas et compassio. **I**nter ministros vero montis et pauperes est contractus locationis. **A**rguere autem ab obsequio omnino gratuito ad obsequium mercedarium non est sapientis et docti viri qualiter se tenet compositor inuectiuarum. **E**t quando infert ubi ministri hospitalium aliquando mercedem habent: illam non extorquent a pauperibus etc. **R**espondet quod illam habent ab illis a quibus conducuntur: sic in casu nostro: ut supra dictum est. ergo sicut ibi licet: ita in casu etiam montis licebit. **A**d consilium autem quod dat predictus emulus noster: **Q**uatinam vellent tales montis sancti aduersarii quicumque sint illi: fauere charitati et pietati pauperum: et ponere manum adiutricem pro solutione ministrorum ipsius montis. sed plurimi inducunt alios ad tale auxilium reale cauent tamen ab expositione pecunie pro subuentione conseruationis montis tanquam a morte: immo forte ut minus sapienter dicam et utinam non sit verum aliqui similibus inimicantur tam sancto operi: quod ex hoc subtrahit portio sperata et inordinate concupita. sed ad compositum nostrum. **E**t ad idem consilium suum aliter dici potest. **I**ncidit enim in syllam cupiens vitare carybdim. si enim oppositio toriens per eum facta aliquid

valeret scilicet quod ministri montis non possunt habere illa. x. quia usura consilium suum esset iniquitatem et iniusticiam continens: quia sicut iudeus mutuans cum pacto ex crescentie non potest illam habere. vel exigere illam usuram per quemcumque detur: aut per accipientem mutuum: aut per tertium nomine illius accipientis. sic in proposito si ministrorum merces est usura ut nunc probare aduersarius. ergo aut quod illa. x. dentur eis per pauperes accipientes mutuum: aut per communitatem: aut per singulares personam: semper esset usura. **E**t sic zelantissimus contra usuram concedit: et ita incidit in foueam quam fecit. **E**t quo dicto patet: quod si mons padue vel mantue continet prauitatem usurariam propter solutionem duorum denariorum ad satisfaciendum ministris: mons quoque Verone vel Briscie: vel tales non soluentes: non minus usurarii essent. patet per iam dicta. **E**t quando sequitur quod etiam iudei excusarentur dicentes quod accipiunt. x. pro centenario ratione laboris etc. **R**esponsum est similiter. **N**ec est verum quod nos dicamus salarium ministrorum montis licere: quia moderatum: et iudeorum non licere: quia immoderatum. **S**ed dicimus. primum licitum esse in contractu montis propter equitatem contentam in stipendio contractus locationis. **E**t secundum: non: propter iniusticiam contentam in ex crescentia usuraria contractus mutui iudeorum. **E**t ideo cauillationes sequentes in inuectiua sunt extra omne propositum. **U**t quod princeps Mantue non potest concedere quod accipiantur. x. pro centenario in mutuo: vel quod magis et minus acceptum in nullo viciens vel iustificent ipsum mutuum huiusmodi enim allegatio est amissio temporis: et inherere verbo fitati. **N**am quid ad istum contractum mutui montis grauitate et claritate facti contradicit cle. ex graui. de usur. **Q**uid allegatus casus de statuto affirmatiuo: quod mutuas accipiat duos denarios pro libra an sit excommunicatus: certe mirandum est quod iste homo exierit materiam principalem. **M**ons pietatis non contradicit ecclesiasticis statutis: immo firmatur ecclesiasticis privilegiis. **E**t mirum esset: quod tot excellentissimi ca-

noniste et subtiles theologi non cognovissent tantam iniquitatem: si iniquitas esset in eo prorumpit denique in aliam levitatem aduersarius: ac si non esset memor quid sit notare proximum confusum infamia comparando montem pietatis mense parate mutuare ad rationem. x. pro centenario: Cui tutius est non respondere. Et similiter ad illam rationem qua probat ex mensa parata istum montem esse manifeste usurarium: et ad illam quod ministri montis subiaceant pene manifestorum usurariorum et huiusmodi: Omnia talia spernantur et pro amore domini tollentur respectu supra tacto. Si hec dicerentur a viro carente stimulo conscientie: vel ex ignorantia legis dei: non esset mirandum. sed quod a viro litteris decorato: et professione religioso stupendum est et dolendum ac plorandum. Proinde deus et ei peccat. Et hec dicta sufficiant pro defensione et satisfactione obiectionum contra primam partem conclusionis. Et sic pro complemento secundi articuli principalis. Ad expeditionem tertij stillus vertendus est. ¶ Articulus tertius. Quo solvuntur obiectiones facte contra secundam partem conclusionis principalis.

Promissus est in divisione facta in principio huius tractatus: quod vis tertij articuli staret in soluendo illa que videntur contradicere secunde partii conclusionis defensorum pauperum et montis pii. Que quidem pars asserit. Quod montis predictus caret usuraria prauitate. Pro hac autem impugnanda et calumnianda noster aduersarius in bello inuectivarum premitit distinctionem quandam de contractu mutui: de qua nihil ad nos: et statim nititur probare contractum mutui montis esse usurarium sic arguendo. Omnis contractus mutui in quo ex speciali statuto vel pacto: pecunia parit pecuniam: et hoc non suam: nec alias sibi debitum. etc. est usurarius. Contractus mutui in casu montis est huiusmodi ex quo mutuantes ex speciali statuto volunt. x. pro centum mutuatis. ergo. etc. Consequenter nota cum maiore et minor pars practiciis statuto tum pro responsione huius et similium rationum protestor: quod me valde pudet semp

formalizare responsiones: quod oporteret replicare multa et quasi confundere: et iam dicta et dicenda. Non est. n. quis tam imbecillis ingenij: quod non percipiat statim errorem: arguentis saltem ex noticia nature montis non sibi vna cum dictis hic supra. Adodo in proposito nostro de argumento facto transeat maior: id possit melius limitari: et negetur minor: quod statutum obligans solutionem illorum. x. non habet respectum ad pecuniam mutuata: et sic pecunia data mutuo non parit pecuniam: modo quo amicus arguit: sed est ad satisfaciendum debito ex alio contractu facto: Ita quod illa. x. debentur ex debito iustitie commutative que requiritur in contractu locationis: sicut illa. 100. mutuata debet necessario restituere debito eiusdem iustitie requisite in contractu mutui. Ex quo patet: quod presupponit falsum quod. s. mutuum detur ad rationem. x. pro centenario. Et quando infert: quod non excusatur dicendo quod mons non retinet in se illa. x. sed alijs largitur. etc. Ad id quod iste cum sit arguens: etiam am velit respondere pro nobis adducendo illa que non diximus nec diceremus. Quis enim nisi fatuus recederet: quod liceat accipere aliquid ultra sortem in mutuo: pro eo quod illud ultra assignatur alteri. Et ideo non est aliquis nostrum qui licitationem illorum. x. in contractu mutui montis arguat: quod dantur alteri a mutuante. Quare non oportet quod aduersarius laboret impugnare hoc tam falsum ex quo non est dictum amato rum pietatis: quod illam rationem adducant de licitatione illorum. x. ut iam dixi. Et quando infert Ados distribuit illa. x. et sic habuit illa ultra principalem sortem. ¶ Respondetur quod ut supra tetigit: in materia montis intelligitur ultra contractum mutui: contractus alius locationis inter ministros et pauperes: qui non est factus singulari consensu huius et illius pauperis. sed voluntate et consensu publice potestatis: que hec potuit facere. Et ideo ea auctoritate qua publica potestas contraxit cum ministris nomine pauperum et contractum conclusit: sic et soluit et soluere intendit maxime ad evitandum quacumque suspitionem de ministris ne videantur defraudare de pecunia mutuanda: si ipsimet satisfacerent suis stipendijs. Ex quo ordinato processu nemo bene dicit et facit sibi inius. Colligis

ergo tota pecunia. *s. lla. x. cum centum: et si*
mul conseruatur: licet in veritate illorum. *x.*
mons non sit dominus: nō ptineat ad illuz
nisi ad soluendum ministris nomine pau-
peruz ibi positis auctoritate publica hoc au-
tem non viciat contractum charitativum
montis: sicut nō viciaret: q̄ quando reddis
mille ducatos petro mutuati des eidem. *x.*
pro solutione debiti: quod habes cum com-
patre et amico tuo. Discursus igitur quē p̄
sequitur noster emulus. *v3. q̄ non excusatur*
mons ex hoc: q̄ largitur illa. *x.* alteri. *et.*
vanus est et falsus: q̄ illa. *x.* non donantur
ministris cum ex debito eis dentur. Et cer-
te nimium repetit dicta sua semper presup-
ponendo falsum. Et ideo: relinquendus est
iste discursus.

Tandem reuertitur ad quoddam superi-
us dictum. *v3. q̄ ministris montis non de-*
beatur aliqua merces: et si debetur non de
sanguine pauperum. Quod si valeret argu-
mentum oporteret dicere q̄ vēdēs rem pau-
peri pro qua soluenda pauper multum gra-
uatur mortaliter peccat. *p3.* Non est enim
maior obligatio soluere rem emptam ab ali-
quo quam soluere operas locatas ab eodē
Et ideo dicitur q̄ paupertas dūmodo nō
sit extrema non viciat salarium ministroz
ex quo locarunt operas suas pro denarijs
vellem q̄ iste sic arguens disponderet suos
sequaces ad assignandum certum quid pro
solutione talium pauperum quozum san-
guini videtur tū compati: et non compati-
tur illum vna cum vita pauperum eozum
deus a maledictis iudeis deuorari. Sibi que-
so caueat: q̄ talis zelus non s̄m dei sentē-
tiam est periculosus: Dubitandū est q̄ pau-
perum preces et lachryme ascendent ad au-
res pijsimi patris et clamabunt vindictam
de tanta implicita persecutione.

Ad obiectionem quam facit noster exer-
citor exemplis nostris: *v3. de soluendo por-*
titori frumenti mutuantem vel notario scribē-
ti instrumentum mutuum alicuius et huius-
modi Nota breuiter q̄ ista exempla deser-
uiunt casui montis in hoc: q̄ mutuantem lici-
tum est sibi cauere de aggrauatione vel dā-
no emergente. Sufficit enim sibi q̄ libera
gratitudine mutuat. Et iō Si respectu bu-

ius mutui requiritur instrumentum suffici-
at q̄ seruit de gratuito mutuo. Igitur acci-
piens mutuuz soluat ipse notarium. Sic si
mutuo tibi bladum sufficiat gratuita datio
absq̄ grauamine meo. Eodem modo dica-
tur in casu montis. habentes enim publicā
potestatem mutuum ordinant liberum: S3
expensas contingentes statuunt solui per ac-
cipientes illud mutuum: ex quo sunt princi-
pales istius vtilitatis: et sic ex pacto et statu-
to fit contractus locationis inter ministros
et pauperes ex quo obligantur soluere. Et
quando dicit in casibus et nostris exemplis
Illi sunt meri portitores: In casu autē mō-
tis ministri non sunt portitores. Certe cum
reuerentia pueriliter arguit: q̄ cum sint lo-
catores operum sufficit. *et.* De portante pa-
nem ad domum pauperis. *et.* non est ad pro-
positum: q̄ ille sic portans non habet offici-
um ad hoc: nec locauit personam suam: vt
ministri prefati. Et sic dicatur ad alia sua
verba: que certe nimium inordinate mul-
tiplicauit: q̄ non ponderant in casu nostro.
Secunda ratio ad idem. Omnis contra-
ctus mutui in quo ponitur capitale et lucruz
sub certitudine est vere et formaliter vsura-
rius. contractus in casu montis est talis. er-
go: *et.* consequentia nota cum maiori per ea
que recitat de Ric. nostro. Et minor proba-
tur ex quo tam pro lucro: quam pro capitali
volunt pignora ad securitatem. ergo. *et.*
Ad hoc respondetur faciliter et concessa
maiore negatur minor. pro quo nota q̄ dice-
re q̄ capitale et lucrum securum viciant mu-
tuuz debet intelligi quando illud est proprie
lucrum: et est lucrum illius capitalis: vel illi
applicatur: aliter non valeret. In casu autē
montis bene concedendum est: q̄ capitale
ex statuto et pacto queritur: et q̄ ipsum et lu-
crum sit securum: sed non capitale et lucruz
eiusdem cuz illud capitale nullum sortiatur
lucrum: vt supra sepe memoratum est. Sed
lucruz est alterius contractus a mutuo. Si-
cut enim licitū est mutuantem. Sibi cauere et
querere pignus pro securitate mutui: Ita lo-
canti suas operas licitum est adhibere dili-
gentiā pro certa sua mercede. Arguere mo-
do. Capitale mutui est securum et lucrum lo-
cationis est etiam securum: qui duo contra-

ctus contingunt in casu montis: ergo contractus montis vel mutui montis est usura rursus est animi non bene ordinati siue non rationabiliter arguentis. Ex quibus patet quod dicendum ad argumentum suum tam materialiter quam formaliter. Et quando ad hoc conuertitur ad nos pronocandum dicendo pecunia mutuatur in casu montis cum pacto quod non sit ociosa inimo quod parit. x. pro centenario. et hoc totum falsum et totiens supra reprobatur: ideo nunc dimittendum.

Ad illud quoque quod infertur: quod non omnes pauperes consenserunt pro solutione illorum. x. ministris montis fienda. et hoc. **R**esponsum est supra: quod in contractu particulari requiritur voluntas particularium contrahentium non tamen in contractibus factis ad bonum commune: et multitudinis puta reipublice: quod tunc sufficit voluntas publice potestatis: que potest statuere aliquid pro tali communi utilitate etiam contradicentibus subditis vel non expresse vel singulariter consentientibus. Et quando dicit consensus alicuius ad contractum usurarium: non excusat accipientes illam usuram. et hoc. **D**icitur quod hic non est aliquis consensus in contractu usurario: sed in contractu iustissimo: et apud omnes equissimo: ut mutui et locatiōis. quare. et hoc.

Ad illud autem suum motum. v. quod sint illa. x. male data etiam cum consensu pauperum quod nullus inferior transfert dominium et rei sue in alique: quando est prohibitio superioris. et hoc. **D**eus autem prohibet quod acquiratur alienum per mutui contractum. ergo et hoc. Ad hoc non oportet respondere: quod patet falsitas presuppositi sui. Credit enim vel credere se ostendit: quod illa. x. sint lucrum mutui cum sint stipendium persone locate: et sic iuste sunt accepta: et per consequens nullo vicio usure circumdoluta licet impleat solium inutiliter super hoc.

Tertia ratio principalis ad idem est hec. **D**is contractus in quo reperitur lucrum ex mutuo principaliter intentum est vere et formaliter usurarius. Sed actus mutui in casu montis est homicidium. ergo est usurarius. Quia non cum maiori per diffinitionem usure ibi in iunctura posita. Ad idem probatur quod ibi est lucrum cum pauperes cogant dare pro centenario ultra sortem ergo. et hoc.

Istud argumentum certe a seipso soluitur ut arguatur sic. ubi nullum lucrum mutui ibi nulla usura: sed in contractu montis nullum lucrum mutui. ergo et hoc. consequentia nota cum maiori per diffinitionem usure. Ad idem probata est sepe: quia in mutuo montis nulla proprie ponitur excrementa: ex quo simpliciter reddunt. 100. ducati mutuat et illa. x. non sint data respectu mutui: nec mutuans largiatur ea ministris: imo soluit ex debito nomine pauperis: et ideo non est proprie lucrum sed premium laborum: non montis mutuantis: sed ministrorum propter locationem personarum suarum. Quare et hoc.

Ad aliam suam simplicitatem quando dicitur: quod ministri lucrantur ex mutuo tantum ex causa efficiendi. ergo est ibi usura. **R**esponsum est. i. quod mutuum non est proprie causa efficiens illius lucri: si illa. x. lucrum sunt: sed sunt occasio siue causa sine qua non. sed admissio quod sit causa efficiens: quomodo sequitur: ergo est usura. Non enim sequitur. princeps donat mille saccos grani: sed vult scribam signare nomina quorumcumque donatariorum notarius scribit: sequitur ne quod precium scribe datum a donatoriis sit iniustum. certe non sicut non sequitur princeps mutuat illos mille saccos: petrus soluit vectorem portantem unum saccum ad domum. ergo precium vectori datum est usura. Et tamen istis casibus donatio et mutuum essent causa illius lucri Ita in casu nostro non est usura accipere precium locate persone vel locatarum operarum sed ista locatio sit occasionata per contractum mutui: vel non contingat sine contractu mutui. ergo et hoc.

Quod autem fatigatur probare: quod in contractu mutui montis est tale lucrum intentum per hoc quod ministri protestantur accipientibus mutuum de interesse soluendo: est potius ad oppositum quam ad propositum suum. Nam ex quo postulantur illa. x. nomine interesse. modo quo ipse arguens procedit. ergo non noie lucri satis. n. differunt interesse et lucrum: ita quod modus quo arguit ipse amicus: iterum et annullat argumentum suum. Sed adhuc dicatur ad idem motum: quod ex tali petere. decem per ministros vel protestari non arguitur lucrum montis mutuantis: sed cavere que est iusta: ut visus est supra. Et dato

q̄ pauperi offerenti redditionem mutui sed non solutionem illorum decez nihil darent ip̄i ministri montis: hoc non est propter defectum lucri habendi ab ipso paupere: s̄ t̄m q̄ ipsi ministri non possunt contrahere statuto volenti: q̄ sicut mutuum est liberum. i. sine omni excrementa: ita sit cautum a dāno quo decreseat et minuat. et tandem annihilatur: q̄ esset si ex sorte principali deberet solui stipendium officialium. In hoc enim monte datur mutuum: quod non est mera distratio pecunie. s̄ sine omni redditione: et nō datur elemosina que includit liberā donationem. Et sit p̄ q̄ propter repulsam datam alicui non habenti unde soluat locatas operas ministroz: non probatur cupiditas lucri ipsius mōtis. Et quando replicando instat amicus noster. Exquo pauper in magna necessitate non subleuatur: q̄ nō h̄z unde soluat illa. x. ergo mutuum montis nō est ad subleuationem pauperum. r̄. ¶ Respondetur concedendo q̄ mons pietatis nō est indifferens vel generalis subleuatio pauperū s̄ ē subleuatio pauperū limitate: ut puta illorū q̄ cupiūt accipere mutuū et habent unde soluant ministroz mercedē. Ita q̄ nō ē mōs donatiu⁹: s̄ mutuatiu⁹. et respectu habitiū unde soluant ministris. Unde sicut non valeret: Non est subleuatio pauperum nolentium mutuū. i. o. ducatorum pro vno quoq̄. ergo non est subleuatio pauperum: sic nō valet: non subleuat pauperes quocunq̄ indigeant et non habentes unde soluant illa. x. ergo nō subleuat pauperes. Petatur ab isto zelatore diuine legis. An valeret argumentum hoc. Indulgentia non remittit peccata Joannis vel petri iacentis in lecto posito casu q̄ indulgentia sonet: q̄ intranti in talem ecclesiam conferatur indulgentia plenaria: ergo indulgentia hec absolute nō remittit peccata. Erte nimis ac nimis decipitur homo iste: exquo credit infamare mōtem sanctum: quia non donat libere: vel q̄ non mutuat indifferenter: vel cū mutuo dato non soluit. x. pauperibus et huiusmodi. Cu perē q̄ inciperet ipse noster emulus cū suis cōplicibus vti hac charitate q̄ ex propriis pueribus et redditib⁹ solueret ministris mōtis: ut mutuum montis pietatis esset abso-

luta subleuatio pauperum: Exquo illa. x. ita nos reddit eis exosos: q̄ publica scriptura et declamatione solenni affirmat nos fautores usurarie prauitatis: de quo non valde contristamur: nisi quantum ex hoc minuitur fraterna dilectio et pauperum erarium. Ad illud vltimum quod obicit montis inimicus videlicet ex circumstantia vel fine vltimo nō excusari mutuū ip̄i mōtis: q̄ sit usura. mutuat. n. iste mōs pauperib⁹ ut ratioe sui mutui recipiat. x. pro cētenario ad dandū ministris. Adodo ista circumstantia. s̄. ut dentur illa. x. ministris non tollit a monte viciū vsu re: sicut si aliquis mutualet ad rationem. x. pro centenario ut illa. x. daret pauperibus: hec circumstantia non excusaret ab usura. Ad hoc vltimum admissa distinctione de fine remoto et propinquo. ¶ Respondetur: q̄ dicta sua de fine vltimo non excusante. r̄. nihil nocet cōtractui p̄i montis: nec exempla allegata sunt conformia huic sancto contractui. Quod ut clare videatur accipiātur verba formaliter cōpositoris libelli. Dicit. n. sic pari modo dicamus de isto monte qui mutuat pauperibus ut ratione sui mutui et ex pacto recipiat ab eis. x. pro cētenario ad dandū postea ea ministris. hec ille in inuectiua formaliter. In quibus verbis p̄ nō paruus error auctoris iponentis q̄ mons mutuat: ut ratione ipsius mutui recipiat pro cētenario decez a pauperibus: quod est falsū. Mutuum enim ut mutuum non est ratio quare exigantur illa decem: sed est tantum causa sine qua non: ut dixi supra. Et accidit mutuo q̄ illa decem exigantur sicut accidit contractui locationis istorum: q̄ sit facta locatio personarum ad obsequia alicuius mutui. Ergo sicut non viciatur nec variatur cōtractus locationis qui contingit circa obsequia prestita in aliquo contractu mutui: ita non viciatur contractus mutui in quo contingit etiam contractus locationis. illa. ergo decem aut sint lucrum aut sint stipendium competens et iustum pro contractu locationis: non sunt finis principalis nec remotionis mutui: ut mutuum est: cum mutuū de ratione sua formali non intendat nec recipiat illa decem sed tantum intendat subleuationem pauperum ut finem principalem,

Et ideo distinctio data ab aduersario non est ad propositum de mutuo in quo accidit decem prenominata: et sic illa decem non sunt lucrum usurarium: ut imponit falso nobis prefatus noster exercitator. Stat ergo veritas et pietas montis. Quare. &c.

FINIS.

Explicat apologia sancti montis pietatis Venerandi. P. S. Ludouici de la turre: contra quendam emulum scribingentem inuectiuam contra ipsum montem pietatis mantuanum.

Epistola Venerandi. P. S. Philippi de rotingo ordinis minorum obseruantie ad Reuerendissimum dominum. D. Ludouicum de gonzaga Archionem et electum Mantuanum: super confutatione questionum contra montem pietatis.

Reuerendissimo domino. D. Ludouico de gonzaga Archioni electo Mantuano frater Philippus de Rotingo Mantuanus seraphici ordinis Minorum obseruantie minimus et pauperulus viriusque hominis perpetuam sospitatem. Anno proxime superiore Reuerendissime. D. frater Ludouicus Turrita ordine minorum vir doctissimus: cunctos montis pietatis Mantuani hostes vno suo opusculo aduersus calumniatorem percussit repulit: strauit. Verum quia confusione non sunt confusi et erubescere nescierunt: appositum iterum quidam perniciosi erroris sectator insurgere questionem edidit: addidit questionum intermixit ambages: conglomeravit auctoritates inuoluit sententias sermonibus imperitis et in his se vincere posse confidens iteratum ausus est congressum exposcere. Compulsus sum amicorum precibus pietatis amore veritatis zelo hunc goliath tenentem hastam et clipeum sed inermi capite crulantem magna minantem exprobrantem quoque ac maledicentem exercitui dei viuentis. David paruus impetere: ut in nomine domini in funda prostratus et lapide suo truncatus gladio: opprobrio et timore sublato pacem reddat israel quam turbauit. Provinciam hanc quam plurimis familiaribus negotijs et domesticis impeditus assumpsi et

eo libentius quo tue Illu. D. morem gerere voluntati non ignorauit: Que elapsis iam mensibus paterna suasionem et rationem multiplici meum ad eam capeffendam animum accedit. Questionum itaque contra montem pietatis que cunctas aduersantium argutias omnes eorum conatus et vires breui sermone complectitur in presentiarum aggredior: et digna refutatione percello. Vides in primis falsas ibi conclusiones insertas futes ad eas rationes adductas philosophorum theologorum et canonum sententias inepte appositas. Postremo inualida ad nostrorum argumenta responsa pijs studiis ipso pietatis auctore fauente: qui sapientiam prestat paruulis. Questionem magnam longam verborum vanitate refertam: et inutuli labore conflaram: quam multis propositionibus complet: que non propositum: sed magis oppositum sui erroris ipsa veritate: id faciente sane intelligentibus ostendunt vitande prolixitatis gratia pretermitto vel quod. S. Ludouici. Turrite opusculo satis abunde perfundatis: vel quia ex confutatione questionum infra adeo apte tota vis eius extinguitur: ut non modo apud doctos: quibus vel particulam sui erroris tot theco. sententijs philosophorum dictis canonum et doctorum testimonijs inani studio conglobatis persuadere non potuit verum et apud mediocrem populum: quem terrere credidit horrendo vure vocabulo eius insanabilis infamia nota fiat. Accipe igitur Reuerendissime. D. confutationem hanc tali eam vocabulo appellare libet: tuo celebri dicatam nomini: et post tot theco. iuris viriusque pitorum demum ipsius sacrosancte sedis apostolice testimonia nimis credibilia in ea iusticiam integritatem sanctitatem montis nostri contemplare: temeritatem. falsitatem. pniciez questionum illius itueri. Letare et exulta satis tuis auspicijs fauente magnanimo principe Archione nostro agnato tuo assistente summi auctoritate P. S. diuina insuper gratia protegente montem istum pietatis preconio Seraphici ordinis plaudetibus cunctis pietatis amatoribus in grege tibi credito sumptisse principium: et in dies magis frustra circulantibus emulis suscipere incrementum.

tum. Accingere solita pietate et calūniantū
rabiola mendacia surda ut dicitur aure pre
teriens pietatis montē sive quem planta
sti. Ademinisse decet euangelicū illud. Bea
ti misericordes: quoniam ipsi misericordi
am consequentur. Et illud apostoli. Pie
tas ad omnia valet promissionem habens
vite: que nunc est et future. vtere nature tue
dorem vtere progenitorum tuorum consue
tudine: vtere magnis sumptibus parta vir
tute: que te et predicabilem populis reddat:
et cum defeceris in hoc seculo in eterna ta
bernacula introducat. Amē. Opti vale prie
pater: et prosapie ornamentum: et pro lege fe
lix. Ex sacro conventu sancti Frācischi Mā
tuc. xiiij. kl. feb. 1493.

Confutatio questiuncule contra montem
pietatis Mantuanum studio venerādi. P.
S. Philippi de Rotingo Mantuani Se
raphici ordinis minorum observantie ella
borata ad Reuerendissimum dominū. D.
Ludovicum de gonzaga Marchionem et
electum Mantuanum feliciter incipit.

Questiuncula contra montes
pietatis adducit primo que
dam argumenta pro monte
secundo ponit tres conclusi
ones tribus rationibus tripli
catas: munitas cum suis corolarijs tertio
soluit argumēta pro parte montis adducta.
Confutatio questiuncule. Primo addu
cit questiuncule conclusiones cum suis ra
tionibus quas et ad nihilum deducit. Se
cundo infert ex dictis sua corolaria. Postre
mo euacuat responsiones ad argumenta.
Questiuncule prima conclusio. Contra
ctus mutui quam facit mons mantuanus
cū pauperibus est perversus et illicitus. Re
spondeo oppositum contradictorium huius
conclusionis est verum. Igitur conclusio
falsa. consequentia tenet per legem contra
dictoriorum. Antecedens manifestum fiet
ex confutatione trium adductarum ratio
num ad ipsam conclusionem quarum pri
ma est ista omnis contractus mutui in quo
finis proximus et immediatus est malus est p
erversus et illicitus. Sed contractus de quo
est sermo est huiusmodi: ergo est perversus et
illicitus. Ad hanc rationem respondetur

data consequentia eūz maiore negando mi
nozem. Ad probationem. Illud quod ac
cipitur ultra sortem. s. vnum vel duo pro li
bra quolibet mense est finis proximus et im
mediatus huius contractus a quo fine ille
actus habet spēm. Respondetur qd nihil
ibi accipit mons seu cōmunitas mutuās vl
tra sortem mutuata: ut liquido pz habēti
non nicticoracis oculos sed aquile. Nec (ut
mendose asserit aduersarius) finis principa
lis mutui in contractu nostro est acceptio
duorum denariorum vel vnius. Nec ideo
mons principaliter mutuatur: ut pauperes sol
uant. Quis. n. est tam exhausti capitis: ut si
bi persuadeat ad hoc inuentum principaliter
montes: ut pauperes officialibus soluāt.
Ridendū certe huiuscemōi homines ne
mo non asseret. Non est ergo finis princi
palis mōtis nostris lucrum nec acceptio vl
tra sortem: nec finis proximus et immedia
tus: nec etia finis remotus: qz nullo modo
finis. Finis autem proximus et obiectum a
quo actus noster habet speciem est translati
o gratiosa dominij pecunie siue translati
dominium gratiose ipsius pecunie cū prāte
repetendi sortem. Vnde et mutui speciem et
nomen accipit. Finis etiam gratia cuius si
ue finis causa proximus est pia pauperum
subleuatio ob quod et pietatis vocabulū in
duit qz vnum quodqz a fine denominari iu
stū est. ij. de anima. sunt etiam alij fines re
motiores. Exterminatio vsurarum. confu
sio fautorum. bonū cōe. Salus animarū: et
ultimo diuina gloria: qui omnes fines sunt
liciti. iusti. et sancti officiales tū inibi auctori
tate publica instituti: cū vtiliter gerāt nego
cia pauperum: ut optime experiunt qui fre
nesi non laborant mercedē publico iudicio
sibi debitam a pauperibus pēpiunt vel ab
his quorum interest publico mādato in his
ipsorum pauperum curam gerere. De sba
tamen eorum quorū vtilitatibus sine frau
de consulunt. Nec mirum. Quis enim mi
litat suis stipendijs vnquam. i. cor. viij. Di
gnus quidem est mercenarius mercede sua
Lu. x. Quare illa duo vel vnū sunt finis ipi
us locationis proximus a quo ipse actus et
speciē et nomē locatiōis sortitur. Ex quo pz
q tam dictum phī: scilicet q ratio eorū que

sunt ad finem sumitur ex fine: quaz. s. Tho.
p nobis rōnē destruit aduersarij: qre. zc.
¶ Secūda ratio ad cōclusionē talis ē. Quis
pctus mutui in quo puerit natura ipsius
mutui: est puerus et illicitus contractus de
quo supra ē hmoi. ergo. zc. Ad hanc rationē
similiter data cōsequentia cū maiori negat
minor. ¶ Ad pbatōnē. Quis cōtractus mu-
tui in quo aliquid exigit ultra sortē est i quo
puerit natura mutui. S; iste ptractus mu-
tui est i quo aliquid exigit ultra sortē. ergo. zc.
¶ Rūde negādo iterū minore: qz in cōtra-
ctu mutui de quo supra nihil accipit mōs ul-
tra sortē: ut inaniter vociferat aduersarius.
Nec qsqz noie mōtis pp mutuū: ut dictū
est: z pz per euidētiā facti. Statutū enim ut
pz scienti legere: nō dicit q pauperes soluāt
aliquid mōti sed tantū officialibus: quare. zc.
¶ Tertia ratio ad conclusionem talis est.
Omnis contractus mutui qui est contra
preceptum diuinum est puerus et illicitus.
Talis est contractus mutui mōtis. ergo. zc.
Ad hanc rationem piformiter responden-
do negatur minor. ¶ Ad pbatōnē. Re-
spondetur q auctoritas leui. xxv. Ne acci-
pias vsuras a fratre tuo: nec amplius quā de-
disti. Et deut. xxij. Mō fenerabis fratri tuo
ad vsurā. Et quēcūqz auctoritas veteris te-
stamēti nō est cōtra nos nec auctoritas euā-
gelij. lu. vi. Mutuū date nihil inde sperātes
culpat mōtē nostrū: qz ut dictū est mōs seu
cōitas mutuās nō grauat in aliquo paupe-
res accipiēdo aliquid ultra sortē: nec plus qz
dedit: Ideo nō facit cōtra preceptū. Quod
autē notat inde. i. ne ratiōe mutui: nec ratio-
ne alicuius naturaliter regulariter et insepa-
biliter sibi annexi. zc. Quicquid sit de dicto
pro nūc nō est curandū. Videbit. n. in ena-
cuatione respōsionis ad. i. arg. ¶ Respōdet
tū q locationis ptractus et pignoris. zc. qui
inibi pp mutuū exercētur pp quos illa duo
vel illud vnū accipiūt officiales nec natura-
liter nec regulariter nec inseparabiliter mu-
tuo anectunt: s; increpēdētaliter. Et mirā-
da insania oppositū sentiētis: quasi nō pos-
sit esse: nec sit cōtractus mutui sine cōtractu
locationis pignoris. zc. De quo qd asseren-
dū sit cui? vis sane mētis iudicio relinqua-
mus. ¶ Ex dictis itaqz pz cōclusionis falsi-

tas: qz nec finis primus et immediatus cōtra-
ctus mutui in monte Adantiano est puer-
sus et illicitus sed iustus et licitus cōtra pri-
mā rationē. Nec in eo puerit natura ipsi
mutui: sed seruat cōtra secūdā rationē ē quo
qz s; diuinū pceptū tā veteris quā noui te-
stamēti: Et sic iustus et scūs ptra tertiā rō-
nē. Et p pns tā auctoritates sacre pagine q
canones tā dicta theo. quā philosophorū in-
epte apposita: cū nō pposito aduersarij de-
seruiant sed opposito.

¶ Eiusdeqz questiuncule secunda conclusio.
Talis contractus est vere et formaliter vsu-
rarius et nō immunis ab omni vsuraria pra-
uitate. ¶ Respōdeo. Oppositū cōtradictori-
um huius cōclusionis est verū. ergo ipsa est
falsa. Tenet cōsequētiā ut supra. et antecedēs
palā fiet in destruēdo eius. iij. rationes qua-
rū prima est ista. Omnis cōtractus mutui
in quo ex speciali statuto vel pacto: seu alia
obligatione pcedente ratione mutui vel ra-
tione alicuius sibi naturaliter et regulariter
ac inseparabiliter annexi pecunia parit pecu-
niam est vere et formaliter vsurarius et non
immunis ab omni vsuraria prauitate sed iste
contractus mutui qui est in proposito est hu-
iusmodi. ergo. zc. Ad hanc rationem respon-
detur data cōsequentia cū maiore pro nūc
negando minore. Et cum probatur. Quia
certum est qz communitas vel mons iste si-
ue isti mutuantes propter speciale statutum
quod sic eis disponit: et etia ex pacto quod
cum pauperibus faciunt accipiunt a pau-
peribus ratione mutui vel salte ratione ali-
cuius naturaliter vel regulariter annexi et ce-
tera ultra sortem mutuata quodlibet mē-
se duos denarios vel vnum. ¶ Responde-
tur q nec mons seu communitas mutu-
ans ratione mutui. et cetera. nec ex statuto:
nec ex pacto nec ex facto accipit aliquid a
pauperibus: nec petit nec querit nec cupit ul-
tra sortem mutuata: nec quisquam nomi-
ne montis. Et miror valde horum tardita-
tem: ut non dicam proteruiam assentium
montem recipere ratione mutui duo vel
vnum: cum hoc sit manifeste falsū ut dictū
est Legāt statutū: si legere sciunt: et videāt si
nō hnt oculos vtrū statutū dicat q paupes
soluāt mōti: an officialib? Apāt aures sur

das et audiant: an pacta fiant inter montem
et pauperes an inter officiales et pauperes.
Et cum aperte inuenerint statutum decer-
nere illa duo vel unum officialibus: et non
monti et pacta de illis esse inter officiales et
pauperes vel presidentes vice pauperum et
nullum pactum inter montem et ipsos pau-
peres vel presidentes vice ipsorum: nisi tan-
tum de re habenda sorte: et nihil ultra sciant
se cecos habentes oculos et surdas habentes
aures. Pecunia igitur in proposito non
parit pecuniam: sed labor optat premium et
parit mercedem. Et ad id quod addit non ob-
stat. Si dicatur quod illa duo: vel unum proue-
niant ex locatione operarum domorum et
huiusmodi. Dico quod primo obstat: quod ex illo se-
quitur quod contractus mutui est gratuitus qui
versatur inter mutuantem et mutuo accipi-
entes hoc contractus locationis innomina-
tus. et sint mercenarii: qui versantur inter
officiales et mutuum accipientes vel presi-
dentes vice ipsorum: qui gerunt utiliter eo-
rum negocia auctoritate publica seu princi-
pis. Et quod opponit mutuum ibi esse cau-
sam per se illius unius vel duorum et non
causam per accidens et sine qua non interi-
mendo hoc dictum. **R**espondeo quod mu-
tuum omnino est ibi causa per accidens oc-
casionalis et sine qua non illorum duorum
vel unius. Occasione enim illius mutui in-
troducunt alij contractus ibi puta locatio-
nis pignoris innominatus. et. Quia enim
mutuum dans vult esse securus de rehaben-
da sorte sua integra sine diminutione paci-
fice absque litibus et expensis quod licet. Ideo
alij contractus ad hoc introducuntur qui et
optime deseruiunt primo necessarij sunt attē-
ta malicia multa hominum modernorum.
Et quod adducit de. s. Tho. in. iij. par. sum.
di. i. q. i. ar. iij. questiuncula prima: quod causa si-
ne qua non est causa per accidens si nihil ibi
omnino operetur. Si autem ibi aliquid ope-
retur est causa per se: ut etiam dicit philoso-
phus. v. metha. **R**espondeo quod hoc ultimum
addit de capite suo: quod nec. s. Tho. nec philo-
sophus id asserunt: quod si aliquid ibi operetur
fit causa per se. Aperiens enim fenestraz est
causa per accidens illuminationis domus
et fragens trabem est causa per accidens. Des-

census gravis secundum philosophum. viij. phi. et
Sco. in. ij. sen. di. xxv. q. unica in responsio-
ne ad pe. argumentum pro opinionibus et gene-
raliter secundum omnes. Et tamen vterque aliquid
ibi operatur: quod remouet prohibens: operari
ergo aliquid non excludit omnino causam
per accidens: nisi sane intelligatur. s. q. attin-
gat seu influat forma propriam formaz: et ex in-
tentione principaliter in effectum cuius po-
nitur causa: quod hoc bene excludit causam per
accidens secundum Sco. in. i. sen. di. ij. p. i. q. i. Et
philosophum. ij. phisico. Cum in contractu montis
nostri ipsum mutuum nec operetur: nec co-
operetur secundum propriam formam ad receptio-
nem unius vel duorum: nec intendat princi-
paliter illam: sed ipsa locatio ut etiam dictum
est sequitur contra aduersarium: quod est solus
causa sine qua non et causa per accidens et
occasionalis et non causa per se. Ad confir-
mationem quod causa per se augmentata au-
gmentat per se effectus secundum s. Tho. i. se. q.
lxxxv. ar. v. ad primum. Et in isto contractu augmen-
tata vel diminuta pecunia in mutuo augmen-
tatur vel diminuitur lucrum unius vel duo-
rum. et. **R**espondeo quod non solus augmen-
tata causa per se. et. s. etiam quandoque augmen-
tata causa per accidens augetur effectus. Ad
maiozem enim vel minorem aptationem ipsi-
us fenestre: sequitur maior vel minor illu-
minatio domus. Et ad maiozem vel mino-
rem approximationem calefactibilis ad ipsum
ignem sequitur maior vel minor calefactio.
Et cum apertio fenestre et approximatō ad
ignem sint cause per accidens: ut dictum est
supra: Arguere ergo. Augmentata causa vel
diminuta augetur vel diminuitur effectus:
ergo est causa per se. est fallacia consequen-
tis. Argumentum quoque pro parte mortis adductum
a simili de habente pignus apud iudeum. et
cetera quod aduersarius conatur infringere
egregie militat: quia sicut ille absque vicio
usure pacisci potest de interesse pro indēni-
tate seruanda secundum Sco. s. Tho. et omnes.
Ita iste pacisci potest cum his qui negocia po-
puli gerunt et ei⁹ utilitati studet accedere pri-
cipis auctoritate: quod pecunia sua mutuo de-
bet cum securitate rehabendi sortem suam integram paci-
fice sine litibus et expensis. Ad quod exequendum
ipsi deputati ad negocia populi conducunt

operarios statuentes eis iustam mercedem
q̄s solvunt de bonis ipsius populi facta diu-
sione secundum iusticie equitatem: vt sit in
alijs collectis que imponuntur populis et iu-
sti pro communi vtilitate. Cum ergo simili-
tudo non currat quattuor pedibus seu rotis-
sin Sco. sufficit ad convincendū aduersariū
similitudo quantum ad hoc q̄ sicut ille iuste
potest sibi cauere: ne propter suum mutuū
dispendium patiat: ita et iste nec ille acci-
pit vsuram vt vsuram: nec iste accipit vsurā
q̄ nihil accipit vltra sortem suam. Qua de
re muta fiant labia dolosa: que locuntur ad-
uersus iustum iniquitatem in superbia et in
abusione. ¶ Secunda ratio principalis ad
cōclusionē talis est. Omnis contractus per
quem aliquis de iure dicitur et conuincitur
esse vsurarius manifestus est vere et forma-
liter vsurarius: sed iste cōtractus de quo su-
pra est ille ergo. et c. ¶ Ad hanc rationem da-
ta consequentia cum maiori. ¶ Responde-
tur negando minorem. Et cum probatur: q̄
illāmet formam tenent iudei vsurarii mani-
festi per quam conuincuntur esse vsurarii
manifesti: tenet mons noster. hoc negatur.
Ad probationem iudei et vsurarii manife-
sti tenent banchum seu mensam paratam
officiales cum libris pignora et duos dena-
rios. et c. Et ita faciunt officiales montis. er-
go et c. ¶ Respon. probatio hec vere magis
ridenda est q̄ soluenda. Ex hac sequeretur
q̄ campsores qui tenent banchum vel men-
sam paratam officiales. et c. et accipiūt duos
denarios pro floreno. essent vsurarii: quod
est manifeste falsum: vt tamen ei aliquāliter
defferatur ¶ Responderetur q̄ dicta proba-
tio adducit non causam pro causa. Iudei. n.
et manifesti vsurarii non conuincuntur esse
vsurarii: q̄ teneant banchum officiales li-
bros. et c. nec ista sunt que dent formam cō-
tractui vsurario: sed quia recipiunt vltra sor-
tem mutuā ratione mutui principaliter
duos vel tres: et ista acceptio est que dat for-
mam contractui vsurario: et non mensa vel
libri vel pignora vel solutio operarum. et c.
Adodo in contractu montis non sic est. nā
mons mutuans nihil accipit vltra sortem
suam sed tantum officiales locans: nec ra-
tione mutui sed ratione locationis ideo in

monte considerantur opere et expense: et il-
lis statuitur iusta recompensatio. Non au-
tem recompensatur mutuo nisi tantum sortis
sua integra quod et dēt fieri. Si obiciatur.
Quid si iudei et vsurarii haberent respectū
solum ad expensas quas faciunt in famulis
domibus. et c. et id tantum acciperent: et nihil
vltra ratione mutui nisi tantū sortis? ¶ Re-
spondeo q̄ non essent vsurarii. Si cōtra: q̄
istud asserere esset aperire viam vsurarijs.
¶ Respon. q̄ hoc esset claudere: q̄ nemo ni-
si pietate motus vellet pecuniā suam sic ex-
ponere. Et si fingeret se sic exponere: labora-
ret fraudibus: vt haberet vltra sortem et ex-
pensas: Ideo non esset pmittendus passim
iste contractus propter radicem omnium ma-
lorum cupiditatem: que optinet maxime tē-
poribus his. In nostro autem monte non
potest esse fictio siue fraus: cum alij sint mu-
tuantes alij seruientes seu locantes sint eti-
am presidentes viri graues: docti et conscia-
ti: tam religiosi quāz seculares: qui: vices po-
puli auctoritate marchionali et pōtificiali ge-
rentes et eius comodis consulentes inuigi-
lant et superintendunt: ne quid contra ordi-
nationes sanas et sanctiones sanctissimas
per summum pontificem approbatas con-
firmatas: et roboratas attentetur statuentes
mercenarijs iustam mercedem qua conten-
ti nihil aliud petāt seu accipiant: et quicquid
superest: totum est mutuo accipientium: et
illis equaliter redditur ad beneplacitum tē-
pore opportuno. Examinantur quoq̄ li-
bri officialium et eorum computi pcurren-
tur per viros in his peritos non suspectos
sed bone fame. Et ita cuncta procedunt vt
de difficili fraus possit oriri: vel orta non cō-
peri: hec minime habetur apud iudeos seu
vsurarios ideo eorum forma longe: inimo
ab illa montis nostri est penitus aliena. Cū
ergo faciat iudicium et iusticiam: vt quid ca-
lūniantur cum superbi.

¶ Tertia ratio principalis est talis. Omnis
contractus mutui qui est vsurarius ex inten-
tione et forma est vere et formaliter vsurari-
us sed iste contractus de quo supra est hu-
iusmodi ergo. et c. ¶ Ad hanc rationem da-
ta consequentia cum maiore negatur mi-
nor: et eius probatio: q̄. scilicet eiusdem forme

specificum cum contractibus usurariis qui contractus sunt usurarii ex intentione et forma: que est replicatio superioris: quia iste pauper homo nescit implere chartam: nisi idem de ceteris repetendo eadem facilitate continetur qua probatur. Non enim ex intentione et forma est mos noster usurarius: sed magis iustus et pius. ut abunde deductum est in responsione precedente: et optime per pietatis amatoribus licet iudeorum et usurariorum fautores hoc non videant. Nec mirum. Eccecauit. n. eos malicia eorum: ut non videant: que recta sunt. Mo. n. aliquid peruenit ipsi monti mutuati: nisi tamen fors sua: ut milies dictum est et facti evidentia: que nulla potest tergiversatione confundi videntibus manifestat. Illa duo vel unum que colliguntur ex statuto de bonis mutuo accipientium non ratione mutui: sed ratione locationis distribuuntur officialibus pro mercede iusta operarum et expensarum per presidentes montis. qui eos conduxerunt nomine totius populi auctoritate principis. Nec hoc est probare necesse: quia per expresse per ipsius benedicti motus irreprehensibiles sanctiones. Nec facit contra illud. ij. phi. et v. metha. quia causa per se est que influit in effectum qua posita ponitur effectus sed magis pro nobis: quia mutuum non influit in lucrum: sed sola locatio: nec propter mutuum ponit lucrum: ut dictum est: quia illud mutuum dans non lucrat sed propter locationem: et nisi esset locatio. et c. nullum esset lucrum. Si tamen lucrum dicendum est id quod redditur operario pro mercede vel locatori pro locatione: quod dici non potest: nisi valde improprie: ut per intelligentibus vim vocabuli Mutuum ergo est causa per accidens et sine qua non locationis in monte et per omnis lucri: Ipsa autem locatio est causa per se. Dictum est autem: quia non inconuenit augeri aliquem effectum aucta causa per accidens: et diminui diminuta: ut exemplificatus est de aptatione fenestre: et approximatione ignis maiore vel minore: ad quam: sequitur maior vel minor illuminatio domus maior vel minor calefactio calefactibilis. Causa tamen seu ratio quare augmentato mutuo augmentatur pensio non ipsis officialibus qui semper habent statutam mercedem correspondentem operis et expensis

ad arbitrium bonorum virorum sed ipsis soluentibus: quam aduersarius non valet attingere est equalitas iustitie distributive: ut collecta necessaria pro dicta solutione fienda ipsis officialibus equaliter secundum proportionem distribuatur inter mutuum accipientes: ut secundum illam regulam de reg. iur. li. vi. qui sentit commodum sentiat et onus. Et qui maius commodum: maius onus: Iuxta regulam topicam. Sic simpliciter ad simpliciter ita magis ad magis. Diminuetur tamen pensio ipsis soluentibus aucta pecunia montis: Ita ut qui nunc solunt unum postea soluant dimidium. et c. et cum maiori mutuo ita ut augeatur mutuum: et diminuaturs pensio: etiam cum prozogatione temporis: cuius oppositum accidit in contractibus usurariis. Nec mirum quia illa duo vel unum non proueniunt ratione mutui nec prozogatione temporis: ut opponunt aduersarij: sed ratione operarum et expensarum quas debent rationabiliter soluere secundum proportionem illi qui mutuantur. Ad illud quod addit quia lucrum est intentum principaliter: quia tunc principaliter lucrum intenditur quando sine lucro: quis non mutualet secundum docto. Dico quia ex hoc habeo propositum contra opponentem: quia mons noster mutans: cum non intendat lucrum principaliter immo nec secundarie: quia nullo modo intendit lucrum nec accipit lucrum immo detestatur lucrum sed solum querit rehabere sortem suam integram pacifice sine litibus et expensis quod licet et bene non sit usurarius sed pius et sanctus. Antecedens a deo per experientiam clarum est: quia nisi animam malignis non potest dubitari. Quid. n. mutuati de solutione duorum vel unius? Mo. enim ut impite satisfacatur aduersarius mutans non mutualet: si pauperes non solueret illa duo vel unum dummodo ipse esset securus de rebus sorte sua integra pacifice sine litibus et expensis. Si enim officiales vellent gratis fideiubere et gratis exponere operas suas et expensas vel si alij a pauperibus vellent pro dictis soluere nihil ad mutuantem. Non ergo intendit mutans: quia officiales habeant mercedem vel non habeant. quia pauperes soluant vel non soluant: vel alij pro ipsis nec de huiusmodi curat: sed tantum de rehabenda sorte sua ut

supra. Quade re patet q̄ dictum doctorum
 adductum cōtundit pro nobis caput inimi-
 ci. **O**fficiales ergo seruientes sunt illi qui in-
 tendunt illa duo vel vnum pro mercede sua
 et qui faciunt pactū de illis recipiēdis: et qui
 asserūt se nullo pacto velle ibi exponere ope-
 ras suas nisi in spe: et etiam de iure condi-
 gne retributionis et quibus statutum decer-
 nit iustam mercedem vt quis (nisi bubale-
 um caput) p̄cipere potest. **P**residentes eti-
 am qui stant ibi pro pauperibus quorum vi-
 ces gerunt: et quorum vtilitatibus student.
 institutores quoq; et ordinatores ipsius mō-
 tis: qui in omnibus et per omnia insistant
 releuationibus miserabilium personarum
 docti doctrice gratia: docti experientia opti-
 me norunt: quid expediat pauperib; in hoc
 contractu consideratis considerandis his
 miseris temporibus quibus refrigescit cha-
 ritas feruet cupiditas simpliciter melius est
 vinum aqua in casu tamen infirmitatis po-
 tior est aqua vino. **Q**ui habet aures audi-
 endi audiat **M**att. c. xiii. et c. xi. **L**uce. c. viii.
 et cap. xiii. q. 2. et c. patet igitur ex dictis fal-
 sitas pernitiōsa conclusionis aduerse q̄ ta-
 lis tractus sit formaliter usurari; q̄ nec ex
 statuto mōtis pecūia parit pecuniā. **N**ec ex
 pacto seu obligatione: nec ex facto mōs mu-
 tuans ratione mutui accipit aliquid ultra
 sortem. **N**ec aliquis nomine montis con-
 tra primam rationem. **E**t qui oppositum
 asserit tanquam proteruus magis indiget
 sensu quam verbis. **N**ec ex contractu talis
 mutui quem facit mons cum populo vere
 et de iure posset aliquis conuinci esse usura-
 rius sed magis curialis et pius contra secun-
 dam rationem. **E**t **N**ec forma quam tenet
Mons est similis forme: quam tenent iu-
 dei et usurarij per quam conuincuntur es-
 se usurarij contra tertiam rationem. **E**t
 qui dicunt oppositum: magis dolent de ad-
 inuentione talis forme: per quam ita mira-
 biliter comprimitur et destruitur voracitas
 usuraria. **P**er omnia benedictus deus qui
 non dedit nec dabit sua benignitate hanc
 formam seu montem hunc in captionem
 dentibus eorum: **I**psi peribunt: **M**ons au-
 tem permanebit: quia cum non ex homini-
 bus sit opus hoc sed ex deo non poterunt

dissoluere. **A**dsutorij enī eius in nomine
 domini qui fecit celum et terrā. **A**uctoritates
 quoq; adducte per ipsum aduersarium sunt
 gladius in manu frenetici quibus magis se
 ferit et securiorem reddit oppugnantes. **V**i-
 dentes videant et iudicent.

Et eiusdem questiuncule tertia conclusio:
Officiales montis mantue non possunt ex-
 cusari a peccato. **R**espondeo. **O**pposi-
 tum cū cōtradictorium huius conclusionis
 est verum ergo conclusio falsa. tenet conse-
 quentia vt supra. **A**ntecedens patebit in re-
 sponione ad tres eius rationes quarum
 prima est talis. **T**alis contractus est illicitus
 et usurarius vt patet per rationes et con-
 clusiones precedentes. ergo et cetera. **R**e-
 spondeo hec ratio manifeste destruitur per
 responiones supra positas. **S**ecunda eius
 ratio est quia est in scandalum actuum mul-
 torum. ergo et cetera. **R**espondeo q̄ non
 est in scandalum nisi phariseorum: sed de
 illis non est curandum sed sunt sinendi
 quia ceci sunt et duces cecorum **M**att. xv.
Et quod addit. seruat eandem formam
 quam usurarij manifesti et iudei. et cetera.
Satis supra ostensum est esse falsissimum
Et quod dicit officiales petere et accipe-
 re usuram: vt usuram. **J**am responsum est
 multociens q̄ nec petunt: nec accipiunt usu-
 ram vt usuram nec usuram aliquo modo
 det quod vult vt dicitur latratus ad lu-
 nam nihil contra veritatem proficiet: que
 vincit omnia: quia immunis est mons ab
 omni usura.

Tertia eius ratio est: quia exponunt se
 periculo mortalis peccati cum multi viri
 doctissimi dicant prefatum contractum nō
 esse immunem ab omni usuraria prauita-
 te: sicut dominus. et cetera. **R**espondeo
 q̄ non exponunt se alicui periculo: quia plu-
 res sunt cum eis quam contra eos. **E**t mi-
 rum certe: q̄ ex illis multis viris doctissi-
 mis quos asserit tenere prefatum contra-
 ctum non esse immunem ab omni usura: ne-
 mo hoc in scriptis redegerit que deuen-
 rint ad lucem preter istum et quendam ali-
 um: qui quales sint: nihil mea interest. pro
 monte autem nostro: tot et tantorum viro-
 rum extant scripta et consilia: quod quā vic

longo tempore studiosus quisque plegere posset. Verum quod omnis comparatio est odiofa omittendo insuper quod forte et sine forte non omnes illi quos nominat secuntur errores ipsius ut comptum est a fide dignis. dico quod in universitate perusina sunt viri ingenio doctrina et virtutibus preediti: quorum auctoritate et favore contractus montis nostri celebratur et in dies magis suscipit incrementa. Quid (ut de alijs taceam) dicam de famosissimo gymnasio patavino: in quo iura tam civilia quam pontificia vigent et abundat theologi viri doctissimi. Professor iuris viri usque professor egregius timoratus et pius: Videant aduersarii montis pietatis et confundantur et regentes facies superponant digito ori: quanta celebritate: quanta honorificentia: quanta rerum copia contractus hunc illa ciuitas prosequatur. Senatus venetus toto orbe admirabilis et celeberrimus montem hunc laudat colit: protegit. Ianuenses. Parmenses. Saonen. Papien. Placentini et complures alie ciuitates proborum et eruditorum virorum numerositate referte: erectum pietatis montem bono animo leta facie et pecuniarum affluentia complectuntur. Nec pretereunda est studiorum mater bononia que summo alumnorum suorum consensu tantum huic contractui detulit quantum iustissimo piissimo: et sanctissimo. Et quod alicubi inualescere cupiditate frigescere charitate quemadmodum et cetera pietatis opera: mons ipse defecerit semper tamen in summa laude honore et veneratione sua promerente integritate habitus est: ut veridice faterentur pietate allatum iniquitate sublatum. Taceo nomina iur. v. pitorum diuersi status. Theologorum varia professione degentium: qui non verbis tantum: sed scriptis sigillorum auctoritate munitis huius montis iustitie et sanctitati fidele audenter perhibent testimonium. Magna profecto sunt hec: et omni acceptione digna: Attamen maius his omnibus testimonium habet mons noster testimonium videlicet sacrosancte sedis apostolice: ad quam in dubijs et arduis maxime que concernunt fidem et bonos mores recurrendum est di. xi. palam. dixi. preceptis. et c. per venerabilem qui fi.

sint legi. et c. maiores de bap. et eius eff. Que in omnibus tamquam magistra sequenda est di. xij. c. i. et sc. di. xij. omnes in fi. Et quod illa approbat: nos approbare debemus et quod illa reprobat. di. xix. Si romano. Et. xxiij. q. i. hec est fides in. tex. et in glo. Et qui sentit contra eam vel loquitur: hereticus reputatur. di. xix. c. nulli. et. xxiij. di. c. omnes et d. c. hec est fides. xxiij. q. i. Extant littere cum plumbone Pauli secundi comprobantes montem perusinum sexti. quarti comprobantes montem saonen. Inno. viij. comprobantes montem mantuanum: in quibus etiam fit mentio de litteris Pauli secundi et Sexti quarti. Extant littere eiusdem Inno. viij. comprobantes montem parmensem: qui omnes sunt eiusdem forme in substantialibus. Extant littere ipsius Inno. viij. sub annulo piscatoris directe ad. d. electum Mantuanum: in quibus fit mentio de approbatione confirmatione et roboratione ipsius montis mantuani. et datur indulgentia plenaria in articulo mortis porrigentibus manus adiutrices ad augmentum eius. Extat breue pij secundi pro monte ciuitatis vrbicetane cum indulgentia plenaria per decennium. Quis igitur tam insanus: qui versetur in dubium. An ille contractus omni cura studio et amore suscipiendus sit: quem tot humanarum diuinarumque legum eximij professores. Tot viri virtutibus preediti: pietate insignes celebres sanctitate: tot collegia vniuerso orbe clarissima frustra circulantibus emulis predicant: tuentur amplectuntur? Quis tam vecors et parum (ut ita dicam) catholicus qui hesitet contractum illum esse usurarium seu suspectum: quem sedes apostolica suis assertionibus confirmationibus et roborationibus declarat iustissimum atque sanctissimum eius detractores excommunicationis late sententie iaculo feriendo. eius fautores et benefactores spiritualium charismatum beneficijs condonando. Legantur attente littere apostolice ut supra. Et sic per error destitendus conclusionis aduersae: quia presidentes et officiales montis Mantuani: non solum possunt et debent excusari a peccato: sed etiam summo opere commendari. Tum quod talis contra

ctus est licitus iustus et sanctus contra primam rationem suam. Tum quia est in edificationem non scandalum actuum bonorum et simplicium: sed tantum phariseorum et malignantium de quibus non est curandum: nec habet seu pretendit speciem mali: sed misericordie et pietatis contra secundam rationem. Tum quia celebrantes seu fauores huic contractui nulli se exponunt periculo: cum non initantur sensui proprio: sed habeant pro se rationes inexpugnabiles dicta scripta et exempla sanctorum. Theologorum. Iuristarum. collegiorum. vniuersitatum. etc. ut supra. Postremo quod obstruit os loquentium iniqua: approbationem multiplicem confirmationem roborationem sacrosancte sedis apostolice: quam sequi in omnibus tutissimum est. Et ideo tenent certum: et dimittunt incertum contra tertiam rationem. Auctoritates igitur adducte et canones et censure cle. ex graui de usur. super usurarios et fautores eorum et diuina maledictio super usurarios et expressas quas palatas: quas utinam tanto studio insequerentur: qui pretendunt speciem pietatis suis dannatis mendacijs extenuare. Deus qui est scrutator renum et cordium reddet unicuique secundum opera sua. Adons autem pietatis qui est malus conuersus usurarios cum usuris benedictus coram deo et ecclesia sua sancta et triumphante et militante. Extollant igitur omnes montem nostrum foucant protegant: ne eum mordentes. Omnipotentis dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius et summi Pont. vicarij ipsius christi indignationem incurram. Quin potius eius augmento bono animo intendentes dei ac sedis apostolice gratia indulgentiam plenariam consequi valeant in extremis. Prestante ipso pietatis auctore: qui vivit et regnat deus in trinitate perfecta per infinita secula seculorum. Amen.

Ex predictis inferuntur aliqua corollaria. Primum corollarium. Adons mantuanus gratis mutuat pauperibus. Et qui asserit oppositum ignorans est: vel maliuolus et litigiosus: et forte utrumque: quia excecavit eum malicia.

Secundum corollarium. Affirmare tales

montem cum suis capitulis esse iustum et sanctum: et a spiritu sancto inspiratum est humilis confessio veritatis et grata recognitio diuine illustrationis: et pietati fidei christiane optime consentaneum.

Tertium corollarium. Residentes montis Mantuani laudandi sunt: et maxime merentur apud deum: qui gratis et amore dei impendunt operas in isto contractu pietatis gerentes vtiliter negocia miserabilium personarum sola spe remunerationis eterne dum modo alia sint in statu merendi et non pfunctorie res agatur. Alios etiam officiales qui locant operas suas pro mercede temporali in hoc contractu iustissimo: nihil prohibet mereri: dum modo sint in statu merendi: et ipsam mercedem ordinent ad aliquod bonum finem.

Quartum corollarium. Dicens montem pietatis Mantuanum esse usurarium: minus inicitur proprio sensui: ideo est temerarius et presumptuosus.

Quintum corollarium. Affirmans predicans seu dogmatizans montem mantuanum esse usurarium peccat mortaliter et est excommunicatus: nec potest absolui nisi a persona Romani pontificis: preterquam in articulo mortis. etc. ut in bulla apostolica. Et iterum ab omnibus vitandus est: nec est dicendum ei aue: quia qui dicunt ei aue communicat operibus eius indignis.

Sextum corollarium. Affirmans: predicans seu dogmatizans montem mantuanum esse usurarium reddit se suspectum de heresi. hec duo corollaria intelliguntur de illis quibus innotuerunt littere apostolice vel potuerunt innotuisse si voluissent.

Septimum et vltimum corollarium. Non est dubitandum: nec tamquam dubium pertractandum apud catholicos. An mons pietatis inane sit iustus pius et sanctus sed tamquam firmum et certum tenendum confitendum et predicandum.

Postremo perscrutandum est utrum responsiones ad argumenta pro monte facientia euacuent illa: nec ne sed quia ille multa adducit: ut impleat

codicem: que parum vel nihil ad rem perti-
nent: illas tantum in quibus omnes vires
ostendit: quibus tota eius confidentia innitit
quibus se victorem evadere arbitratur: con-
tertere et ad nihilum deducere satis erit.

¶ Primus argumentum seu ratio talis est.
Officiales montis in contractu mutui pos-
sunt licite et iuste locare operas suas. ergo li-
cite et iuste possunt accipere mercedem suam
ab his quibus locant vel ab alijs nomine
ipsorum.

¶ Ad hoc argumentum irrefragabile re-
spondet adversarius negando antecedens
Et per maiori noticia dicit quod aliud est accipe-
re aliquid pro locatione operarum et domo-
rum absolute et extra contractum mutui etiam
aliud est accipere aliquid ratione mutui: vel
ratione alicuius sibi universaliter vel regu-
lariter vel inseparabiliter annexi: quod primum est
licitum secundum non. Certe ista destructio
magis videtur facere ad maiorem noticiam
sui erroris: quam propositi. Quero igitur ab eo
An dicat: quod aliud est accipere precium loca-
tionis aliud accipere aliquid ratione mutui. si
sic nihil ad propositum. An dicat quod aliud est ac-
cipere mercedem locationis: quando loca-
tio non concurrit cum mutuo. Aliud quan-
do concurrit cum mutuo: quia primum li-
cet secundum non. Hoc ultimum vult in-
ferre. licet aperte non audeat propter enor-
mitatem dici: Ideo paliat verbis obscu-
ris: scilicet ratione alicuius sibi naturaliter
vel regulariter: vel inseparabiliter annexi.
Que verba sic et multa alia: et pene omnia
in hac questione et in questione magna
mendicavit a nescio quo prioris tractatus
huius tractatus concinatore. quibus se cre-
dit evadere. Sed mirum valde unde hec
additio ratione alicuius annexi et cetera. ut
pater. Nec ipsi probant necessitatem hu-
ius additi aliqua ratione vel auctoritate: nec
declarant quid sit illud naturaliter anne-
rum vel regulariter: vel inseparabiliter: et
quid est esse naturaliter annexum. et cetera: et
quare talis annexio inducit usuram. Que
omnia si sciissent: debuerant expresse. Ad
distinctionem ergo illam sustinendo an-
tecedens nostrum. **¶** Respondeo: quod siue lo-

catio consequatur mutuum: vel coniunga-
tur mutuo siue sepetur a mutuo: semper lo-
catio est locatio. Nec per talem consecutio-
nem seu connectionem variatur ratio forma-
lis locationis: nec ratio formalis mutui. Mutu-
um enim absque locatione est mutuum: et
mutuum coniunctum locationi est mutuum: et
ideo ubique gratuitum. Et locatio coniun-
cta mutuo: est locatio: et locatio separata a mu-
tuo est locatio. et per consequens hic et ibi
mercenaria. Cum ergo ex tali coniunctione
non varietur eius ratio formalis: quicquid
operatur non concurrente mutuo: operatur
et illo concurrente: quia ratio formalis est
principium operandi secundum philosopha-
tes et theologizantes. Ad illud consequens
quod inferit: quia pari ratione sequeretur quod
usurarii manifesti: et non manifesti possent:
ratione operarum aliquid accipere ultra sor-
tem: quod ipse videtur maxime formidandum.
¶ Respondeo: quod est de numero illorum de
quibus psalmista ait. Illi trepidaverunt: ubi non erat
timor. Nos autem audenter concedimus:
ut dictum est supra: quod si nihil ultra sortem
acciperent ratione mutui: sed tantum merce-
dem iuste correspondentem operis et expen-
sis: et nihil ultra non essent usurarii. Et mi-
randum valde: quod hi qui existimant se esse
aliquid non vereantur talia loqui sine ali-
qua ratione: immo contra omnem ratio-
nem et experientiam. Quotidie tabelliones.
cursores nautae. baiuli. et ceteri locant ope-
ras suas in contractibus mutui: et nemo il-
los vel eos qui mutant damnat de usura
nec etiam adversarii. Ut quid ergo danant
officiales montis: qui pariformiter locant
operas suas in contractu mutui. vel civis
aut civitatem gratis mutantem. Au-
ferant velamen a corde suo: et sic iudicent.
Dicet forte. licet contractus mutui iuste pos-
sit concurrere cum locatione: quando alius
mutuat: alius locat: Non tamen quando
idem mutuat et locat. **¶** Respondeo Aristoteli.
secundo physicorum et quinto metaphysice
dicit quod contingit medicum sanare seipsum
quando est egrotus. Nec egritudo in medi-
co variat rationem formalem medicine in
eo magis quam egritudo in altero. **¶** Ideo

Sicut potest alterum sanare : ita seipsum sic ergo medicus recipit sanitatem : non in quantum medicus : sed in quantum egrotus : sed sanat se in quantum egrotus sed in quantum medicus. Accidit ergo medico sic egrotus : et egrotus quod sit medicus : et in medicina non variat rationem formalem egritudinis : nec econverso : licet in eo concurrant. Eodem modo dicendum est de mutante et locante. Nec enim mutui datio variat rationem locationis : nec locatio variat rationem mutui. Si ergo in quantum mutuans est graciosus : in quantum locans mercenarius : nullum sequitur inconueniens. Quid enim prohibet nautam mutuante triticum : vinum vel oleum conduci ad nauigandum : et pro nauulo predictorum recipere mercedem suam ? Neque enim deterioris conditionis efficitur : quia mutuatur : quam ante mutuum fuerat. Ista adeo trita sunt et communia. ut nemo sane mentis ea nesciat. In monte tamen nostro alij mutant alij locant : ut euidet omnibus : qui oculos habent et vident. Ideo antecedens argumenti nostri firmum permanet et immobile. Distinctio aduersarij assumit falsum. Sed quod in natura mutui includatur locatio : seu quod sequella : aut connerio locationis cum mutuo variet rationem formalem mutui : vel econverso que omnia sunt absurda : ideo tanquam puluis ante faciem venti. Quare. etc.

¶ Secundum argumentum seu ratio pro monte. Licet unicuique in contractibus se seruare indemnem : ergo monti mantue : vel communitati mantuani licet se seruare indemnem. ¶ Ad hoc argumentum inuincibile respondet aduersarius : Quod si mons non vult dannificari : debet pecuniam sibi reuare et cetera. Ad hanc responsionem ommissis pluribus canonibus asserentibus antecedens : respondeat. Seco. qui in. iiii. di. xv. q. dicit : quod licet ratione interesse accipere aliquid ultra sortem in contractu mutui. Simiter sanctus Tho. in 2a se. q. lxi. ar. ii. ad primum et ar. iiii. in corpore. q. 7. q. lxxviii. ar. ad primum qui dicit quod licet pacisci in contractu mutui pro interesse : tam damni emelentis : quam lucri cessantis : quam

uis aliter et aliter. Concordant omnes tam theologi quam canoniste. Quare ergo non debent si volunt vitare interesse : retineant pecuniam suam : et non quod paciscantur : vel possint pacisci pro interesse vitando ? Quare in. q. de malo. q. xii. ar. iiii. ad decimum quartum sanctus Tho. dicit : quod ille qui mutuauit debuit sibi cauere : ne damnum incurreret : et non dixit debuit retinuisse pecuniam suam. Certe ideo qui mutuatur proximo et vult seruari indemnis non facit misericordiam viciatam : A fortiori mons non facit : qui nihil aliud querit : nisi rehabere sortem suam integram pacificam : sine litibus et expensis : quod est valde consonum iustitie et pietati. ¶ Responsio ergo sua que concedit antecedens et negat consequentiam : ostendit ignorantiam legis consequentie.

¶ Tertium argumentum. Dans aliquid ultra sortem mutuaturam voluntarie dat : quod nullus cogit eum ad hoc. Cum ergo possit transferre dominium rei sue in alium si transferat : mutuans non habet alienum : ergo nec officiales montis. ¶ Respondeo istud argumentum non est nostrum : sed usurariorum. ¶ Ideo vadat vias suas : cum sua responsione.

¶ Quartum argumentum. Illa pecunia data ultra sortem mutuaturam : non peruenit in dominium presidentium : sed officialium. ergo licite possunt officiales accipere qui operas locant.

¶ Quintum argumentum. Illa pecunia soluta non venit in vtilitatem presidentium : nec montis. ergo et cetera. ¶ Respondeo ista duo argumenta parum ponderanda sunt : nec sunt argumenta fautorum montis : ideo cum suis responsionibus transeant. Ex dictis tamen et dicendis intelligi potest in cuius dominium : et quomodo perueniat pecunia ultra sortem.

¶ Sextum argumentum quod optime suo telo deicit aduersarium. Si contractus mutui de quo est sermo esset usurarius : quia officiales montis accipiunt solutionem suarum operarum a pauperibus mutuum accipientibus. ergo eadem ratione esset usurarius : si of

ficiales montis acciperent solutionem suarum operarum a communitate seu de bonis communibus vel ab alijs qui non mutuantur: Sed per aduersarios: si communitas solueret: non esset contractus usurarius. ergo nec si illi qui mutuum accipiunt soluant: est contractus usurarius. Ad hoc argumentum respondet aduersarius: negando consequentiam dicens: quod non est simile: quia aliud est communitatem conducere officiales et satisfacere eis de operibus suis: et aliud est statuere quod pauperes soluant ad rationem duorum denariorum pro libra: quia primum licet secundum non. Ista responsio nulla est: ideo stat argumentum. Quod dicit: non est simile. etc. Respondeo quod idem est et valde simile communitatem seu presidentes conducere operarios vel officiales et eis solvere et adducere officiales et mandare alijs quibus mandari possunt et debent: ut soluant. Exemplum. Marchio dominus mantue conducit vicarios in oppidis suis et mandat populis sibi subditis: ut eis soluant. Idem est et simile ac si ipsemet eis solueret ex quo ipse potest et debet sic mandare. Ad propositum presidentes conducunt officiales et mandant populo: qui mutuum accipit: cui mandare possunt auctoritate principis et debent: quod talis conductio est in beneficium ipsius populi: ut soluant non ratione mutui: ut vociferatur aduersarius: sed ratione operarum et expensarum. Et hoc proportionabiliter secundum quod dictum est supra contra tertiam rationem conclusionis secunde. Et sic patet: quod est simile et multum simile. Consequentia autem declaratur hoc modo. Officiales montis recipientes a pauperibus. Aut recipient ratione usus pecunie eis mutuate: et dilationis temporis: aut ratione operarum. primum datur ab aduersario. scilicet quod ratione usus pecunie etc. Tunc arguo sic. Quicumque in mutuo accipit aliquid ultra sortem ratione pecunie mutuate et dilationis temporis est usurarius a quocumque illud accipiat quia nihil facit ad usuram: quod accipiat ab illo: qui accipit mutuum: vel ab alio. dum modo accipiat ultra sortem ratione mutui ex diffinitione usurarii. Daret quia alias unus non posset solue

re usuras pro alio: Sed officialis montis per aduersarium accipit aliquid ultra sortem ratione pecunie mutuate et dilationis temporis. ergo sunt usurarii a quocumque illud accipiant. Quomodo enim gratis mutuant si accipiunt ultra sortem a communitate: nihil enim usurario si illud quod accipit a paupere daretur sibi a diuite ut patet. Si ergo sunt usurarii: quia accipiunt a pauperibus: ergo etiam erunt usurarii accipiendo a communitate: vel de bonis communibus. Nisi velit dicere: quod paupertas det formam contractui usurario: quod non est asserendum: quia tunc accipiens ultra sortem ratione mutui a diuite non esset usurarius contra veritatem et sententiam omnium sane mentis. Et sic officiales montis ut alias vincentini. quos ipse commendat erunt usurarii quia accipiunt ultra sortem a communitate: et per consequens mons vincentinus non mutuat gratis pauperibus: cuius oppositum sepe clamat aduersarius. Et ex hoc patet vis inuincibilis consequentie nostre. Sed dicit aduersarius. Officiales montis vincentini non accipiunt ratione usus pecunie: vel dilationis temporis: sed ratione operarum et expensarum: secundum taxationem presidentum. Et similiter facerent officiales montis mantue: si acciperent a communitate. Ista est fugabazanorum. Quare ergo non ita possumus dicere nunc quod officiales montis mantuani nihil accipiunt ab accipientibus mutuum ratione usus pecunie: vel dilationis temporis sed tantum ratione operarum et expensarum: cum non plus accipiant: sed solum tantum quantum acciperent a communitate si communitas solueret habent enim statuta salaria et expensas: ultra que nihil debent accipere. Examinentur diligenter capitula montis. Videtur igitur sine ratione dictum: quod communitas soluat non sint usurarii: si pauperes vel mutuum accipientes soluant sint usurarii. Cum tantum et non plus: et idem ratione soluant mutuum accipiente quantum et qua ratione solueret ipsa communitas: scilicet propter operas et expensas. vel ergo faciant illos usurarios: vel non ac

cusent. Non audent primum: ut quid secundum. Preterea et de directo ad caput aduersarii. Non licet ex mutuo seu ratione mutui: nec ratione alicuius sibi naturaliter regulariter et inseparabiliter annexi accipere aliquid ultra sortem: nec per se: nec per alium secundum bectorem aduersarii: alias esset usura: sed non videtur quod officiales montis vincentini recipiant id quod recipiunt a communitate: nisi vel ratione mutui: vel ratione alicuius annexi mutuo naturaliter regulariter et inseparabiliter: quemadmodum et officiales montis mantue. ergo si isti sunt usurarii: quia recipiunt ultra sortem: ratione saltem alicuius annexi mutuo secundum aduersarium: et illi erunt usurarii: quia recipiunt eadem ratione: hec ratio maxime vigoratur et distinctione aduersarii in responsione ad argumentum primum. Que si aliquid valet: ita facit usurarios eos qui recipiunt a communitate: sicut eos qui recipiunt a mutuatariis. Sed si pro: quia: ad nihilum valet nisi ut mittatur foras et conculcetur ab hominibus: sicut non contra illos. Ita nec contra istos obtinet. Quare. etc.

Septimum argumentum. In contractu mutui due persone concurrunt: scilicet debitoris et creditoris: sed creditor potest si vult dimittere de eo quod sibi debetur: ergo et debitor potest amplius solvere quam debet si vult. Sic est in proposito. ergo. etc.

Octauum argumentum. Illud ad quod homines se obligant: licite potest ab eis exigi ab his quibus se obligant: sed illi qui mutuantur obligant se ad soluendum unum vel duos ipsis officialibus: ergo officiales licite possunt exigere. ergo. etc. **R**espondeo. Ista duo argumenta sunt in fauorem usurarum: quibus iste pauper homo libenter vellet immiscere montem nostrum si sciret et valeret: sed quia nec scit nec valet: ideo argumenta cum suis responsionibus sibi: quia nihil ad contractum nostrum.

Nonum argumentum. Extant consilia multorum doctorum: quod talis contractus montis nostri est licitus. ergo est licitus per locum ab auctoritate. **A**d hoc argumentum

Respondet aduersarius montis: quod declarationes et determinationes eorum que respiciunt ius diuinum: quo ad diffinitiones specificationes et huiusmodi spectant ad theologos: et in his canoniste debent recurrere ad eos. Et ex hoc infertur: quod cum usura sit contra ius diuinum determinatio de usuris: quantum ad diffinitiones: specificationes et huiusmodi pertinet ad theologos. **T**ho. et d. Antonium de butrio. Et ideo in his canoniste debent recurrere ad eos. Ista responsio non euacuat argumentum nostrum immo confirmat: quia cum multi celebres et preclari doctores sacre theologie diuersorum ordinum asserant constanter priuatim publice verbis scriptis que possunt ostendi ad oculos: hunc montem esse iustum et sanctum: et penitus alienum ab omni usura. ergo ita est: per locum ab auctoritate affirmatiue. Antecedens patet supra in confutatione tertie rationis tertie conclusionis. sed quia tota vis argumenti sui tendit contra iuristas seu legistas: de quibus dicitur: quod si extant aliqua consilia: per quoscunque legistas in fauorem huius montis affirmantia licitum esse accipere duos denarios vel unum a mutuatariis pro mercede officialium: eis fides minime est adhibenda. **R**espondeo pro eis: quod iuriste siue legiste habent multos canones et leges fundatas super ius nature et ius diuinum: ut patet titulo de usuris auctoritates Augustini. Ambrosij. et Hieronymi et aliorum theologorum in decretis: quibus tamquam regulis auctenticis: firmis et infallibilibus. bene possunt iudicare de contractibus: an sint usurarii: an non. patet discurrenti decretum et decretales. etc. Ideo eorum decisiones et consilia non sunt impudenter sprendenda: seu abiicienda. Maxime cum ordinarii ciuitatum in spiritualibus qui ponuntur iudices competentes in causis usurarum: secundum communiter doctores precipue vbi est questio de prohibito vel concessio: non tantum de soluto: vel non soluto sint canoniste: et multi viri prestantissimi huius professionis existant: qui super materia usurarum copiose et eleganter scripserunt.

quorum sententijs ea fides adhibetur apud
vniuersitates: et ipsam romanam curiam
que eruditissimorum et optimorum. Quam
ob rem si extant consilia per huiusmodi pro
fessores quos et ingenij vis: et diuturna exer
citatio reddidit clariores in fauorem huius
montis affirmantia quod sit licitum officiali
bus seruientibus in contractu mutui accipe
re mercedem laborum suorum ab ipsis ac
cipientibus mutuum maxima fides eis est
adhibenda Tum quia hoc consonat iuri
naturali diuino: et humano: quod dicit. Di
gnus est mercenarius mercede sua. Tum
quia ut patet. intelligenti: Diffinitio usure
huic non obstat: sed fauet: que ponit usu
ram in contractu mutui et non locationis.
Cum ergo inter officiales et eos qui mutu
antur non versetur contractus mutui. quod
non capit ruditas aduersarij inter eos non
erit usura. Dicere ergo. Officiales accipien
tes mercedem locationis accipere usuram
ut usuram siue usuram: est confidentia cla
moris et pertinacia. Tum quia nihil probi
bet tales viros de quibus dictum est de hu
iusmodi contractibus indicare: immo illi ut
in pluribus super talia constituuntur iudi
ces ordinarij ut supra. Tum quia mons iste
nullam habet specie mali: nisi in oculis ma
lignantium de quibus non est curandum.
Tum quia est molestus iudeis et claudit por
tas usurarijs. Et hoc signum: quia iudei et
usurarij et eorum fautores precio precibus
clamoribus: et fraudibus non cessant persequi
hunc montem. Et nisi quod dominus adiunxit eum
pressus iniquitate aduersantium corruisset.
Sed si dominus pro eo quis contra eum:
si quis autem miretur: quod quidam tanta in
iustitia et pietate adeo offendantur: ut dent ge
mitus parturientium notet apostolum di
centem. Christi bonus odor sumus deoralis
odor vite ad vitam: alius odor mortis in mor
tem: Quod autem ait. Videant qui talia
ponunt consilia et examinent dicta san
ctorum Augustini Ambrosij. Hieronymi
Gregorij Thome Alexandri de ales. et ce
tera Videant sacros canones: et querant
diligenter. et cetera. Respondeo. Tales viri

non sunt precipites in ferendis sententijs
et consilijs edendis sic ut aduersarij non ta
bent inuidia sed emulatores sunt veritatis
impacientes calumnie publice utilitatis cul
tores dicta sanctorum tenentes sacros ca
nones non ignorantes: qui ni liquido per
sperissent hunc contractum consentaneum
sententijs Augustini Ambrosij. Hieronymi
Greg. Tho. Alexandri. et ceteris canonicis insti
tutis nullo modo ausi fuissent pro eo tam
aperte consulere subscribere sigillare. Sed
nimium sibi placent emuli nostri: qui sibi
persuadent solem tantum in domibus suis
lumen expandere: solum apud eos sacras lit
teras remansisse ceteros preter ipsos super
diuinos codices dormire. Adhibebitur
igitur fides illis viris idubitabilis qui mul
tis sudoribus ieiunijs et vigilijs longa exer
citatione exemplaria tam diuina quam hu
mana nocturna manu piter et diurna ver
santes inter et apud doctos nomen sibi cele
bre vendicarunt. Calumatores vero cum
sua ignorantia: que et eos accusabit in suo
statu pernicioso relinquentur.

Decimum argumentum summus pon
tifer confirmavit per bullam montem pie
tatis mantuanum cum suis capitulis. ergo
est licitus et iustus. **A**d hoc argumentum
respondet aduersarius: quod quia usura est con
tra ius diuinum naturale piter et humanum
ideo in ipsa per hominem dispensari non
potest: nec etiam per papam. Ista responsio
nulla est: quia antecedens nostrum non di
cit summus pontifer dispensauit super con
tractu montis mantue: sed confirmavit ro
borauit. et cetera. Vtrum autem hec conse
quentia valeat. **P**apa approbauit seu con
firmavit. ergo est iustus: Credo quod apud ca
tholicum bene concludat. **O**ppositum enim
consequentis cum antecedente offenderet
mentem: boni christiani maxime quando ex
certa scientia approbauit: et est quid pertinens
ad bonos mores et necessarium salutis ani
marum. Quod ait quod approbatum a pa
pa si sit contra ius diuinum seu nature non
est licitum. **R**espondeo quod non bene con

sonant. Approbatur a papa et contra ius nature seu diuinum: imo eo quod est approbatum a papa in quantum papa et ex certa scientia presumitur a vere fidelibus imo firmiter tenetur quod non sit contrarium sed magis consentaneum iuri nature et diuino. Aliam responsionem dat aduersarius negando antecedens nostrum. scilicet summius. **P**on. confirmauit montem mantuanum maxime quantum ad illud capitulum quod officiales possit accipere duos denarios pro libra singulo mense pro solutione operarum et expensarum cum moderamine dicti capituli ibi. Istam responsionem ex tenore bulle patet esse mendacem. In bulla enim expresse continetur dictum capitulum: ubi post ordinationem electionis presidentium additur. Quod consiliarij Marchionis examinatis capitulis et ordinationibus montis mantue eorum tenorem christiane religioni consentaneum et ipsi marchioni honorificum et ciuitati utile inuenerunt. etc. Et infra dicitur. Non nulla alia capitula et ordinationes desuper iuxta materie huiusmodi exigentiam sanctorum patrum decretis minime contraria ediderunt. etc. Post modum. Nos igitur. et infra Ordinationes dicti montis pietatis que eisdem incolis ciuitatis et marchionatus mantuani non parum proficua esse dignoscitur plurimum in domino commendantes accipientes: ut illa nostre approbationis munimine circumscripta firmitus obseruetur. etc. Felicitis recordationis Pauli secundi qui perusine et Sixti quarti Romanorum. Pon. qui saonensis ciuitatus montis pietatis ordinationes ac statuta per eorum litteras approbarunt vestigijs inherendo huiusmodi supplicationibus inclinati montis pietatis mantue institutionem plantationem erectionem. etc. Et infra. Ordinationes et capitula predicta: ac in illis statuta et decreta que cumque auctoritate apostolica: ex certa scientia approbamus et confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus. etc. Et in litteris sub annulo piscatoris dicit papa. Ad nos pietatis persuasionibus dilecti filij Bernardini de feltro ordinis minorum in

stitutus in ciuitate Mantue: et a nobis nuper auctoritate apostolica approbatus et roboratus. etc. Quis igitur tam insanus ut non dicam proteruus: qui notatis que supra dicuntur audeat asserere papam non confirmare montem mantue: et in speciali capitulum de duobus denarijs quod specialiter exprimitur ex dictis autem deduco antecedens formaliter sic. Aut papa per dictas litteras confirmauit montem Mantuanum: aut reprobauit. Aut nec confirmauit nec reprobauit. Diuisio est sufficiens. **E**t si detur primum sicut et dandum est bene est et habetur intentum. **E**t si detur vltimum quod nec confirmauit: nec reprobauit. Contra ubi est auctoritas superioris: que tam pro determinationis opportune suffragium habet tollere ambigua lites auferre. altercationes dirimere et obscura succidere quam per cultoris prouidi sarculum extirpare vitia virtutes inferere: excessus corrigere: moresque reformare ut dicitur in proemio clementinarum. ubi consideratio cure pastoralis sollicitudinis diuinitus sibi super cunctas christiani populi nationes iniuncta: que ipsum inuigilare remedijs subiectorum eorumque periculis obuiare et scandala remouere copellitur. ut dicitur in clementina pastoralis de re iudicata ubi dominus Cardinalis zabarella recitat dictum gossredi super capitulo consultationibus de officio iudi. dele. quod papa peccat mortaliter. si denegat facere iustitiam: et si non respondet ad consultationem. Ideo concludit quod papa compellitur ex cura officij sui inuigilare remedijs subiectorum: unde contrarium faciendo peccat secundum Paulum et Irenaeum. Dicit compellitur compulsionem non precisa: sed causatiua debiti officij et affectionis coneor. Joannes de Imola cle. ubi supra. Preterea. Quare tam perniciose mentitur in perditionem animarum dicens in litteris sub annulo piscatoris. Ad nos pietatis persuasionibus dilecti filij Bernardini de feltro ordinis minorum et cetera ut supra? Et quare in eisdem imponit domino electo Mantuano ut porrigentibus manus adiutrices

concedat facultatem eligendi confessorem
et cetera et plenariam indulgentiam in ar-
ticulo mortis: Si detur secundum q: scili-
cet reprobavit. Contra. Vbi apparet repro-
batio: Quare si ibi est usura: non respondit
Nolumus confirmare sicut dicit Alex. ter-
tius cap. super eo. de usur. quia cum usura-
rum crimen vtriusq; testamenti pagina de-
testetur: super hoc dispensationem aliquaz
multo minus confirmatione posse fieri non
videmus: Quare totiens mentitus est: et ta-
perniciose in exitum et perditionem tot po-
pulorum dicens. Ordinationem dicti mon-
tis plurimum in domino commendantes
et ibi. et infra. Capitula predicta ac in illis
statuta et decreta quecumq; auctoritate apo-
stolica ex certa scientia approbamus et con-
firmamus. et. vt supra. O clamat aduersa-
rius. appositum sacris canonibus non con-
traria. Esto quis sit falsus. Que sunt illa q
sacris canonibus non sunt contra et q sunt co-
traria: Si ex certa scientia approbat: que non
expressit: talia confirmamus talia reproba-
mus. vt ex responsione constaret: que tenen-
da et que reprobanda forent: Quare non di-
xit illud capitulum quo statuitur: q paupe-
res accipientes mutuum soluant singulis
mensibus duos denarios pro libra pro mer-
cede officialium: quod expressissime ponitur
in postulatione reddit mutuum usurarium.
Ideo nolumus confirmare: Sed si mutu-
um quod est fundamentum rei est usurari-
um: que capitula erunt sacris canonibus non
contraria: cum omnia capitula ibi introdu-
cta sint occasione dicti mutui: Certe sacri
canones non solum danant usuras: sed et
omnia que fauent usuris. Instrumenta. ser-
uicia famulorum locationes domorum. sta-
tura. consilia sententias. et. vt pz expresse in
iuribus sub titulo de usuris. Nulla ergo ca-
pitula: nulle ordinationes: nulla statuta seu
decreta ibi inserta confirmantur. Quare er-
go tam crudeliter mentitus est ad damna-
tionem tot animarum vt supra: et in bulla et
in litteris sub anulo piscatoris: Quare in bul-
la ferit retrahentes ab augmento dicti mo-
tis si est usurarius excommunicatione late

sententie: a qua non possit absolui. et. vt su-
pra: O capitavacua. O curue in terras ani-
me: et celestium inanes: erubescite: Confun-
dimini. Reuerimini tam impudenter oblo-
qui de illa sancta sede. ptimefcite anathema-
tis fulmen ex ea procedens scitote quia que
cumq; ligauerit super terram. et. Dicit ad-
uersarius. Non est credibile summus pon-
tanti contradictionem paucis verbis ac
fine magna discussione voluisse determina-
re. Optime ideo determinauit: quia magna
habita discussione: nullam ibi contradic-
tionem inuenit. O clamat. Accipere duos de-
narios vt supra. Aut est licitum: aut non. si
non est licitum. Summus pon. non potest
approbare illud quod non est licitum. si
est licitum tunc non indiget approbatione
pontificis. O dictum egregium. scripta. s.
Tho. Alexandri de ales et ceterorum docto-
rum: Aut continent falsitatem: aut verita-
tem. Si continent falsitatem papa non po-
test approbare. Si continent veritatez eius
approbatione non indigent. Quare ergo
pontifices approbauerunt: Ad quid capitu-
lum sancta romana ecclesia. xv. di. C. Re-
spondeo ergo: q illa que sunt licita et vera
indigent approbatione summi. Non. non
que faciat illa esse licita et vera: sed que de-
claret illa esse licita et vera: et det eis testi-
monium irrefragabile: vt omnes adhere-
ant sine contradictione: vt obstruatur os lo-
quentium iniqua. Sic est in proposito. Ap-
probatio enim et confirmatio montis pie-
tatis mantue per summum Non. est decla-
ratio iustitie illius et testimonium infringi-
bile cunctis catholicis: q caret usuraria pra-
uitate consonat iuri nature et diuino: et non
deuiat a canonicis institutis. summus ergo
Non. dicit. Commendamus. approbamus
confirmamus. roboramus. et. Et quidam
verbosi arrogantes vhecordes vociferan-
tur. usura. usura. usura. Sed si iustum est in
conspectu dei et ecclesie catholice illos po-
tius audire quam summum Pontificem:
Iudicent christiani. Nunquid de istis di-
ctum est. Si difficile et ambiguum apud te
iudicium esse perspexeris et iudicem intra

portas tuas videris verba variari. et cetera ibi. Que verba etiam notantur cap. qui venerabilem qui si sint legi. An de sede apostolica? Cuius sententiam qui superbiens contempserit observare mori precipitur. et cetera. Videatur preallegatum capitulum. Sed vbe atq; iterum vbe cordibus increpatis et auribus aggrauatis que non conuertuntur: ut sanentur: pergant igitur tales et cum iudeis fabulentur: nec huiusmodi horrendis pijs xpianorum aures offendat. Sed clamat aduersari? si lz accipere duos vel vnum re. pro mercede officialium. ergo indifferenter iudei et usurarii manifesti pro locatione domorum et conseruatione pignorum. et cetera licite poterant accipere duos vel vnum. Iste est eius achilles et suorum. Sed vere achilles iste est ligatus in sacco. ¶ Responsum est supra: q; si tantum acciperent mercedem locationis. et operam. et. et nihil aliud ultra sortem suam non essent usurarii. Additum est tamen q; iste contractus non esset passim permittendus non quia sit in se peruersus: sed ne peruersi homines ipsum puerterent volentes satisfacere cupiditati: que maxime viget temporibus his. Multas quippe fraudes facerent: si essent iudices in causa propria. Non sic est in proposito. patet supra in responsione ad secundam rationem conclusionis secunde. Posset dari exemplum de matrimonio: quod licet sit in se bonum et sanctum: non tamen debet permitti passim contrahi: sed in facie ecclesie. Ideo ecclesia inhibet matrimonia clandestina de cl. despon. cap. cum inhibito. Quare? quia matrimonia clandestine contracta non sunt matrimonia seu non tenent? Non: sed propter multa pericula que possent accidere et fraudes: que non ita accidunt in publicis. Quare responsio aduersarii nulla est: et ideo stat argumentum immobile.

¶ Undecimum argumentum. Mutuans non tenetur soluere expensas que fiunt in mutuo: sed accipiens mutuum. Exemplum de instrumento facto per notarium ad assecurandum mutuante: quod soluit notario ille qui mutuum accipit. Et de vectura

bladi mutuati: quam similiter soluit qui accipit non qui dat mutuum: ergo pariformiter in monte accipientes mutuum tenent soluere expensas et satisfacere officialibus. Illud est argumentum nostrum. ¶ Ad hoc argumentum respondet aduersarius negando consequentiam. Si suam quam ipse fingit scilicet ergo licet accipere duos denarios pro libra singulo mense: propter vsum pecunie ratione mutui: et ratione quantitatis et ratione dilationis temporis. Ita q; vsum pecunie mutuum. quantitas. et cetera sint causa precisa solutionis. et cetera: nihil ad nos: tecum pugnat more frenetici: se percutiet: se vulneret: se deiiciat: vincendo vincitur et victor captiuatur. Spectatum admissi risum teneatis amici. Si autem negat consequentiam nostram: et dicit sic: Arguentes ostendere se nunquam vidisse logicam. Respondeo bona pace semper et venia: q; sic dicentes ostendit se non solum nunquam vidisse logicam: sed valde deficere in fundamento logice. Ideo non soluit argumentum: sed stat immobile. Dicat ergo ipe quicquid vult clamet turbet aures satis dictum est a nobis q; nec ratione mutui nec ratione vsum pecunie. et cetera quicquam accipiunt officiales montis nostri: sed quicquid accipiunt: accipiunt tanquam mercedem laborum suorum et expensarum. Si nolunt contradicentes intelligere: claudant aures: nisi forte sint de illis de quibus propheta ait. Aure audientis et cetera.

¶ Duodecimum argumentum. Illi qui seruant pignora merentur premium: sed officiales montis seruant pignora. ergo merentur premium. Ad soluendum hoc argumentum vtitur aduersarius multis ambagibus que non faciunt ad propositum scilicet de pignoribus necessarijs ad vitam humanam et cetera. Et ad hoc adducit multas auctoritates sacre scripture que implent chartam: et nihil contra nos. Et hic sicut et alibi apparet vanus labor hominis et inutilis occupatio. Vbi non oportet inculcat verba. Vbi vero oportet insistere: transit veloci pede. Aliud est enim loqui de mutuo quando est

in precepto: et aliud quando est in consilio fi-
cut et de elemosina secundum doctores.
Nec nos negamus: quin homo teneatur
quandoque mutuari etiam sine pignore et si
deiussione imo quandoque donare: si non di-
cimus reddere. Esurientius enim panis est
quam tu detines nudorum indumentum
est quod tu recludis. et cetera dicitur. xxxvij.
di. sicut bi. Mos autem sumus in mutuo vo-
luntario ad quod: scilicet homo non obliga-
tur ex vi precepti. vel in quo iuste potest pe-
tere securitatem et pignora. etc. Sed et con-
tra nos in hoc inuehit aduersarius dicens.
Quod et si mutuantes possunt petere pigno-
ra: non tamen possunt petere mercedem pro
manutentione seu conseruatione eorum. Tu
quia ad hoc tenentur et nemo potest licite
petere mercedem ab homine pro eo ad quod
tenetur. Tu secundo quod cedit in suam utilitatem
et securitatem cum grauamine proximi: et nemo
potest petere mercedem pro eo: quod cedit in
suam utilitatem cum grauamine proximi.
Et addit quod pari ratione indei et alij usura-
rij possent accipere mercedem pro conser-
uatione pignorum: quod ipse valde formi-
dat: et habet pro magno inconuenienti. Ad
hec omnia breuiter responderetur. Quod mu-
tuans in casu nostro: non solum potest pe-
tere securitatem et pignora sed etiam mer-
cedem necessariam pro tali securitate seu
pro conseruatione: vel manutentione pigno-
rum. potest enim mutuans ut ipsemet aduer-
sarius concedit petere instrumentum ma-
nu publici notarij pro securitate sua et ex pa-
cto cogere illud qui mutuum accipit ad sol-
uendum notario. Similiter potest petere quod
pignora reponantur in loco tuto: et ibi cu-
stodiantur: et ex pacto compellere accipien-
tem mutuum ad soluendum omnia pro hoc
necessaria. Quis dubitat de hoc? Ad ratio-
nes contra. Ad primam. Nemo potest pe-
tere mercedem pro eo ad quod tenetur: sed
mutuans tenetur ad conseruationem pigno-
rum proximi cum hoc charitas exigit ergo
et cetera. Et respondeo quod minor est falsa:
quia mutuans non tenetur ad conseruatio-
nem pignorum loquendo de tentione neces-

sitatis ne hoc exigit charitas precepti: sed so-
lum perfectionis. Satis patet: quia nullum
ad illud extat preceptum. Et Ad secundum.
Nemo potest petere mercedem pro illo quod
cedit in suam utilitatem cum grauamine
proximi sed mutuans accipiens pignus accipit in
suam utilitatem cum grauamine proximi. etc. Respon-
deo ad maiorem: quod aliquis potest petere mercedem
pro illo quod cedit in suam utilitatem: et in
grauamen alterius ab illo qui debet sibi tale
utilitatem et tenetur subire illud grauamen:
sic est in proposito. Accipiens enim mutu-
um debet securitatem mutuanti (ut liquido patet)
et ideo debet omnia que necessaria sunt ad
illam securitatem et grauamen consequens
ad illam securitatem. Et ideo si mutuans pe-
tit: petit quod sibi debetur. Ideo nulla ini-
stia in eo. Pro hoc facit. l. ij. ff. de no. op.
nu. Et regula. Nemo damnum facit. ff. de
regulis iuris. Et Ad ultimum satis dictum
est. Illic trepidauerunt timore: ubi non erat
timor. Non enim essent usurarij: si tantum
acciperent mercedem correspondentes ope-
ris et expensis sicut ostensum est supra. Ideo
quiescat totiens adducere pro inconuenien-
ti quod in se non est inconueniens. Stat igitur
argumentum in suo robore.

Decimum tertium argumentum. Finis huius
contractus est bonus. ergo contractus lici-
tus et iustus. Et Ad istud argumentum respo-
det aduersarius negando simpliciter con-
sequentiam. Et pro maiori euidencia sui er-
roris: adducit. s. Tho. 2a 2e. q. xi. articulo pri-
mo. Et Ad secundum quod finis alicuius actus est
duplex: scilicet proximus et immediatus a
quo ipse actus humanus habet speciem. et
finis remotus a quo habet genus et causam.
Exemplificat de mechante ut furetur: quod ibi
ex proximo fine et obiecto est mechica habens
furtum pro causa. et cetera. Ex hoc arguit
propositum: quod cum finis proximus huius
contractus et immediatus sit lucrum sequi-
tur quod non est licitus. Ad hoc dictum est su-
pra contra primam rationem prime con-
clusionis. Quod falsum est lucrum esse fi-
nem proximum et immediatum huius con-
tractus mutui. imo etiam falsum est ipsum.

esse finem remotum remotiorem vel remotissimum: quia nullo modo est finis montis quia nullo modo per montem intentum. **¶** Adons enim siue mutuans in proposito: nec principaliter nec secundarie intendit lucrum nec habet lucrum nec petit lucrum: nec cupit lucrum: nec cogitat de lucro. Et qui dicit oppositum dicit qd ipse non sani esse hominis non san⁹ iuret honestes. Quis autem sit finis proximus huius contractus et immediatus a quo habet speciem et finis remotus a quo habet genus et causam siue finis quo et finis gratia cuius dictum est supra contra primam rationem prime conclusionis. Et quomodo finis proximus et finis remotus et remotior et remotissimus in contractu nostro est licitus iustus et sanctus: et dictum philosophi primo ethico: scilicet qd ratio eorum que sunt ad finem sumitur ab ipso fine. Et secundo philosophi eorum et sanctus **¶** Tho. ubi supra: et prima secunde. q. i. ar. iij. facit pro nobis et contra aduersarium. Ultimo addit qd ex hoc mutuo grauantur pauperes soluendo vnum vel duos: et sic non vere simpliciter releuantur et ita credit euadere: cum sit ligatus manus et pedes. hec additio vere puerilis est: et non sine riso audienda. Certe secundum hoc qui donat equum pauperi grauat eum: quia oportet ipsum emere fenum pro illo sustentando. Et qui donat triticum pauperi grauat eum: quia oportet ipsum soluere baiulo molenti et pistori et sic non vere simpliciter releuat eum. **¶** Deus quomodo taliter arguentes non absconduntur ne videantur: vel audiantur ab hominibus. **¶** Respondeo ergo qd non est de natura mutui vere simpliciter releuat mutuatarium. Mutuans enim intendit re habere sortem suam et ideo relinquit mutuatarium grauatum hac obligatione. imo etiam sine vicio posset ipsum grauari pro interesse suo secundum **¶** Tho. 2a 2e. q. lxxviii. ar. ij. ad primum. et **¶** Sco. in. iij. di. xv. q. ij. et omnes. Dicitur tamen mutuum releuare et vere releuat tum quia mutuans nihil petit ultra sortem tum qd si petit interesse maius commodum percipit mutua-

tarius de mutuo: quam sit in commodum solutionis interesse secundum **¶** Tho. ubi supra. In potestate enim mutuatarij est accipere mutuum cum illo grauamine et in potestate mutuantis sine vicio grauari cum mutuo ut patet ex dictis. Arguere ergo mutuum non simpliciter releuat: ergo non releuat est falsa annegatione antecedentis ad negationem consequentis. licet ergo mutuum in contractu nostro non simpliciter releuet ad sensum aduersarij: tamen releuat secundum exigentiam nature mutui: et hoc sufficit ad iustitiam eius. Non enim dicimus qd mutuum sit donatio: nec qd mutuum includat donationem eorum que accidentaliter secuntur ad mutuum. Quare additio aduersarij friuola est et argumentum nostrum immobile. **¶** Decimum quartum argumentum et vltimum. Adons est compositus ex omnibus contractibus iustis et licitis: siue omnes contractus qui celebrantur in monte vel propter montem sunt iusti et liciti ut puta contractus mutui locationis. pignoris innominatus. et cetera quia ibi non est tantum vnus contractus. ergo est licitus. **¶** Ad hoc argumentum respondet aduersarius negando antecedens. Tum quia ibi est usura. Tum quia petitur usura ut usura. Tum qd locant operas que naturaliter sunt annexae mutuo. Tum quia accipiunt premium pro pignorum conseruatione. Tum quia multa statuta et capitula talis montis sunt illicita et iniusta maxime per capitulum. viij. clj. xiiij. et. xvij. Igitur oppositum antecedentis. Et addit qd non sunt multi contractus ut quidam satis ignoranter dicunt: sed vnus contractus simpliciter habens plures circumsantias: que omnes ordinantur ad tale mutuum siue ad talem contractum: quo posito ille circumsantie ponuntur et quo remoto remouentur. Et notare poteris secundum philosophum. Vbi vnum propter aliud ibi tantum vnum. Et addit. Quod isti per imaginationem decipiuntur separantes secundum esse realiter ea que separant secundum suam imaginationem: que reuera secundum esse minime separabilia sunt: ut patet etiam

mediocriter intelligenti. Subdit etiam.
Non obstat: si dicatur: q. mons est ipsa pecunia: que est res inanimata. et q. est ipso-
rum pauperum: et q. pauperes conducunt
officiales: et faciunt pactum cum eis de solu-
uendo duos denarios. etc. Que dicit falsa
et ridiculosa esse: quia si mons est ipsa pecu-
nia: pariter banchum iudeorum est pecunia
si res inanimata: non potest facere capitula
et statuta. si pecunia pauperum: unde habue-
runt eam. Et quare solunt per usu rei sue et si con-
ducunt officiales ipsi pauperes quare non eos eli-
gant vel deponant ad libitum? Si fecerunt pactum
de soluendo ostendatur tale pactum: si est
societas: ubi est mutui consensus. Et mul-
tas verborum annectit adeo insulse ama-
re insipienter: ut vir equo animo vel legi
possint vel audiri. Qua in re mihi videoz ma-
ximam ingenij tarditatem in homine con-
templari: qui leporem. ut dicitur venatur in
oppido et quos incolit saltus nec sciscitatur
nec cogitat. Ad montem hunc insequitur: cla-
mat detrahit et quid vel qualis sit ignorat.
Quod non capit: carpit et lacerat. quod non
habet pugnat quasi aerem verberans: et las-
sus sedet manibus vacuis vel (ut aiunt) mu-
scis repletis. fautores montis damnat et
eos absque ulla ratione pro voluntate ad vul-
gi auram: sed heu in suam perniciem senten-
tiam ferre proclamat: viam usuris aperiri
vociferatur et breuiter vim patiens absque vl-
lo rubore: quicquid illi suggerit spiritus fu-
roris eructat. Quibus si esset per singula re-
spondendum modestiaz cepti propositi pre-
termittere opus esset. Ommissis igitur su-
perfluis ad ea que in nostro ante fantastica
tur absurda: respondisse sat erit. Quod ergo
asserit negandum antecedens nostrum: quia
ibi est usura: siue petitur usura ut usura. hoc
abunde superius probatum est esse mendo-
sum. Quod etiam opere locate sint annexa
naturaliter mutuo: id est sint de natura mu-
tui patuit esse falsum: immo nec necessario
consecuntur mutuum: quia mutuum potest
esse sine locatione operarum de quibus lo-
quimur. Et posito: sed non concessio: quod sem-
per sequeretur ad mutuum: non tamen va-

riarent rationem formalem mutui: ut dedu-
ctum est supra in euacuatione responsionis
ad primum argumentum. Quod liceat quo-
que accipere premium pro conseruatione pi-
gnorum patet ex euacuatione responsionis
ad decimum secundum argumentum. Ca-
pitula insuper montis suam iustitiam prese-
ferunt. Et papa dicit in bulla. Non nulla
alia capitula et ordinationes desuper iuxta
materie huiusmodi exigentiam sanctorum pa-
trum decretis misericordie contraria edide-
runt. Quod addit non esse plures contra-
ctus: sed vnum tantum habentem plures
circumstantias: que omnes ordinantur ad
vnum actum: quas falsum fir: Judicent qui
sensu non carent: ubi sunt differentes actus
difficta obiecta diuersi fines: quomodo erit
vnus contractus: Communitas transfert
dominium pecunie: repetendi potestate re-
tenta gratis: ad subleuationem miserabili-
um personarum. Officialis locat operas suas
cum pacto recipiendi mercedem suam
pro sui sustentatione et domesticorum: et
erit adeo pinguis (ut aiunt) minerve quis ut
asserat vnum esse contractum? Nunquid
pecunia et opere sunt vnus: est ne idem trans-
ferre dominium et locare: Quod habet gra-
tis cum pacto recipiendi mercedem. Quod sub-
sananda positio. Ad dictum philosophi
ubi vnum propter aliud: ibi tantum vnum.
Respondet quod locatio non est propter mu-
tuum nisi occasionaliter: sed finaliter est pro-
pter mercedem. Locans enim finaliter inte-
dit mercedem: et nisi speraret mercedem: non
locaret. Quid enim officiali de mutuo: licet
enim mons mutuetur si ipse non reciperet
mercedem: non ibi exponeret operas suas:
experientia teste. Non ergo exponit ille ope-
ras: ut mons mutuet: sed ut ipse premium
recipiat. Non ergo locatio propter mutuum
sed propter premium. Ad mutuum itaque est cau-
sa sine qua non per accidens et occasionalis
illius vnus vel duorum seu premij: ut sepe
dictum est. Locatio vero causa per se: Ideo
non sequitur quod locatio sit mutuum: vel cir-
cumstantia mutui. Quod subdit. Quod isti
decipiuntur per imaginationes sepantes se

cundum esse et realiter ea que sepant secundum imaginationem. et cetera. Dico quod ipse valde decipitur et euidenter: precipue in casu nostro: in quo mutuum et locatio etiam sunt separata supposito. Officialis non mutuat: sed tantum locat. Adons vero seu communitas mutuat: et non locat. Nec est probare necesse: quia patet expresse. Attamen dato quod locatio et mutuum concurrerent in eodem supposito: in separatione nulla esset deceptio: quia abstrahentium non est mendacium. i. philosophorum. Ratio enim formalis mutui non esset ratio formalis locationis: nec econuerso. Quod forte non capit aduersarius. De hoc etiam supra copiose. Nec id pretereundum est quod subdit. Non obstat. Si dicatur quod mons est ipsa pecunia. que est res inanimata. et cetera. ut supra. In quibus ostendit ignorantiam nature montis nostri. Mos igitur breuiter respondemus ad tot verba: quod mons est pecunia exposta ad mutuum a communitate: vel particularibus personis. Transfit autem in dominium populi seu pauperum mediante presidentibus qui sunt viri electi auctoritate Archiepiscopali et papali ad gerenda negocia miserabilium personarum: quoad hoc: ut potiri possit mutuo dicte pecunie quibus incumbit dare operam: ut pecunia talis possit haberi ab ipsis pauperibus: cum necessitas id exposcit. Cum securitate tamen et cautione quod talis pecunia in eodem potest: mensura seu valore reddatur monti tempore debito integre pacifice: sine litibus et expensis. Ad hec exequenda: ipsi presidentes: nomine pauperum quorum curam gerunt: auctoritate: ut supra: et quorum utilitatibus deserviunt: conducunt officiales: cum quibus faciunt pactum de satisfaciendo eis pro fideiussione: laboribus: et expensis ad ea que supra necessarijs: habito maturiore consilio statuunt eis certam mercedem convenientem ad arbitrium boni viri. Demum pro dicta satisfactione fienda: imponunt collectam super utentes tali mutuo pro rata proportionabiliter secundum quod exigit equalitas iustitie distributive sicut fieri solet in alijs collectis pro communi utilitate iniunctis. Extractores huius collecte instituuntur officiales

montis tempore quo restituitur pecunia monti: vel venduntur pignora pro restitutione eius. Dictos etiam officiales deponunt: quando eis expedire videtur: nomine et auctoritate ut supra. Nec omnia habentur in capitulis et ordinationibus montis: si sane intelligentur. Ista non precipiunt vel precipere volunt inimici montis pietatis. Ideo in ciuitate clamant usura usura. Ostendentes stoliditatem suam: quam oportuit tacendo celare. Impugnent ergo si sciunt hanc impositionem: collecte: quia hic iacet lepus: et non in mutuo si nesciunt obmutescant. Ex dictis patet quomodo pauperes habent dominium pecunie montis: et unde et quomodo conducunt officiales: et quomodo deponunt: et quomodo faciunt pactum cum eis de soluendo: et quomodo solunt: et quare: quod non pro usu rei sue: sed pro custodia et fideiussione: pro conseruatione seu maintenance pignorum pro affictu domorum: et alijs expensis ut supra. De statutis quoque montis dicendum: quod non dicuntur statuta montis: quia facta a monte: sed quia facta pro monte. Sicut statuta facta a principe: dicuntur statuta populi: quibus. scilicet. utitur populus vel regitur non que populus fecit. De iudeorum banco quod iste pauper homo libenter compat monti nostro. Respondeo quod compatio est abusiva. Iudeorum enim bankum crescit ex mutuo: satis patet: Adons autem noster nullo modo propter mutuus seu ex mutuo suscipit incrementum experientia teste. Videat ergo dicere: quod in monte nostro petitur usura ut usura: vel usura aliquo modo. Erubescat asserere quod opere officialium sunt naturaliter annexi mutuo: siue de natura mutui: seu inseparabiliter. Idem de locationibus domorum. Et fundatur reprobare acceptionem mercedis pro conseruatione pignorum: que licita est et iusta: ut probatum est supra. Reueretur danare capitula: que per tot prestantissimos viros totiens reuisa sunt et approbata: et per summum pontificem confirmata. non tamen sibi arroget: ut ceteros despiciat atque condemnet eos presertim: quos hec etas nostra: Tunc integritate vite: Tum excellentia doctrine laudat. extollit admiratur: horreat non

deferre sacrosancte sedi apostolice: sicut de-
 cet: q̄ si dico dispēsaui approbavi: p̄firma-
 uit: roboravi mōtē pietatis p̄sumum. saonē
 sem. Adāuanū. Parmen. rē. eiusdem teno-
 ris et ordinis in substantialib⁹. Cuius appro-
 batio p̄firmatio: roboratio. rē. quedā est de-
 claratio apud fideles: q̄ mōs pietatis noster
 nō est p̄tra ius nature: diuinū et canonicū
 imo illis p̄sentaneus et p̄formis. et per p̄ns
 iustus pius et sanctus: ut etiā dictū est supra
 in euacuatione respōsionis ad decimū arg.
 Nec nos sumus adeo rudes: sicut temera-
 rie nobis ascribit aduersarius: ut asseram⁹
 papā posse dispēfare p̄tra ius nature seu di-
 uinū: vel p̄cedere aut approbare ut fiat ma-
 la: ut inde veniāt bona. Cesset iā igitur vlu-
 lare vsura: vsura. vsura. via vsuris apitur: q̄
 in monte nro nulla est vsura: nulla iniquitas:
 nullus dolus: nec p̄ ipsū vel p̄ ipsū apitur
 via vsuris q̄n poti⁹ claudit. Jō felices: iterū
 q̄ felices resp̄ublice: que mōtē hūc suscipiūt
 colūt: fouēt. In his. n. iudei et vsurarij ad ni-
 chilū deducūtur ciues p̄seruātur pauperes
 recreant: et multa tā spūalia quā tēporalia
 bona p̄ueniūt. Ex q̄bus merito mōs p̄cta-
 tis appellatur. Experti p̄beant testimoni-
 um. Desinat adducere contra nos penas in
 vsurarios fautores. rē. De quibus libro. vi.
 et cle. vnica de vsu. quas et tenemus et p̄-
 dicamus: et sepius et audentius: quam ad-
 uersarij. et inimici nostri: Iudei et vsurarij
 sunt iudices. videat ne forte: quod absit i via
 chaym abierit: et errore balaā mercede effu-
 sus sit. et in contradictione chore pierit. Te-
 neat opere q̄d verbis p̄fitetur. Saluet de-
 terminatione ecclesie Romane obsequatur
 decreto summi p̄tificis: qui est caput eius
 sibi p̄suadeat illū: qui p̄sumitur habere iura
 in pectore optime nosse quid quātūne vale-
 at auctoritas sibi a summo p̄tifice christo
 collata. Nec temere p̄sumendum: q̄ exten-
 dat falcē in messem alienā. In his ergo que
 p̄cernunt fides et bonos mores: quod papa
 approbat: ipse nō reprobet: ne se impitū: vel
 malivolū: vel etiam non catholicū sed he-
 reticū cōprobet fm Hieronymū: et habe-
 tur. xxiij. q. i. hec est fides. Adminerit quo-
 q̄ latā excoicationis sententiā contra re-

trahentes: quouis quesito colore: directe:
 vel indirecte volentes benefacere ipsi mon-
 ti: et illum augere: Aqua: nequeunt absolui:
 nisi a persona Romani pontificis: p̄terq̄
 in articulo mortis: ut expresse continetur in
 bulla Inno. viii. Aufferat veiamen a corde
 suo: Inūgat colyrio oculos suos: ut videat
 ut cognita tādeus veritate resipiscat. Illo p̄-
 stante qui aperit oculos cecorum cui est glo-
 ria per infinita secula seculorum Amen.

Ec habui Reuerēdissime pre-
 sul in hac nostra confutatione
 que responderem pro verita-
 te ex sententijs canonistarum
 Theologorum et sanctorū ad-
 uersus p̄nciosam temeritatem: huius que
 stuncule: dannatis falso iustissimum: p̄issi-
 mus: atq̄ sanctissimum mōtē pietatis mā-
 tuuum et officiales eius: Quā excellentie
 tue dicani: cuius rectissimo iudicio si qua
 sunt in ea castiganda: fidenter committo:
 nec non cuiuscunq̄ melius sentientis. In
 p̄mis sacrosancte ecclesie catholice: et sedis
 apostolice: cuius salutare correctioni sem-
 per p̄esto sum colla submittere. Ad laudem
 sanctissime trinitatis patris et filij et spiritus
 sancti: et beatissime atq̄ immaculatissime
 virginis matris dei: et Seraphici patris frā-
 cisci: totiusq̄ celestis curie. Et exterminatio-
 nem vsurariorum: et confusionem fautorū
 vilitatemq̄ et subleuationem pauperum.
 Benedictus deus Amen.

Ex sacro cōuentu sancti Francisci Mā-
 tue. xiiij. Kl. februarij. i. 495.

S I M I S.

Explicit confutatio Venerandi. P. S.
 Philippi de Rotingo ordinis minorum
 obseruantie: ad Reuerendissimum domi-
 num. d. electum Adantuanum. In questi-
 unculam aduersarij cuiusdam contra san-
 ctum mōtem pietatis Adantuanum. Im-
 pressum Venetijs per Petrum de quarē-
 gis Bergomensē die vltimo Julij An-
 no domini. i. 498.

